

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU SOSYOLOJİSİ VE ANTROPOLOJİSİ

**TÜRKİYE'YE YÖNELİK YABANCI GÖÇÜN
NEDENLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
(2000 VE SONRASI)**

Yüksek Lisans Tezi

Fatma ERDOĞAN

İstanbul, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU SOSYOLOJİSİ VE ANTROPOLOJİSİ

**TÜRKİYE'YE YÖNELİK YABANCI GÖÇÜN
NEDENLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
(2000 VE SONRASI)**

Yüksek Lisans Tezi

Fatma ERDOĞAN

Danışman: Yrd. Doç. Dr. İBRAHİM MURAT BOZKURT

İstanbul, 2018

TEZ ONAYI

Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü Ortadoğu Sosyolojisi ve Antropolojisi Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimi gören 508416013 no'lu Fatma ERDOĞAN'ın hazırladığı "Türkiye'ye Yönelik Yabancı Göçün Nedenleri Üzerine Bir Değerlendirme (2000 ve Sonrası)" konulu YÜKSEK LİSANS TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI M.Ü.Lisansüstü Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 19/01/2018 tarihinde saat 10.00'da yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonucunda adayın tezinin ...~~Kabul~~.....' ne OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

Tez tarafımızdan okunmuş, kapsam ve kalite yönünden Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Yrd.Doç.Dr. İ. Murat BOZKURT	Olumlu	M. B. Kurt
Doç.Dr. Muzaffer KOÇ	Olumlu	Muzaffer Koç
Prof.Dr.Zekai ÖZDEMİR	Olumlu	Zekai Özdemir

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet TABAKOĞLU
Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları
Enstitüsü Müdürü

-Tez Onayı 3 iş günü içinde ıslak imzalı 3 (üç) kopya halinde Enstitüye teslim edilmelidir.

ÖZET

Göç insanların siyasi, sosyal, ekonomik vb. sebeplerden zorunlu ya da gönüllü olarak yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır. Göç olgusu, hem göç veren hem de göç edilen ülkelerin iktisadi, siyasi ve sosyal açıdan derinden etkilemektedir. Dolayısıyla politika yapımcıların konuya karşı duyarsız kalması mümkün değildir. Bütün ülkelerde siyasal iktidarlar göçün negatif etkilerini azaltmak öte yandan göçün pozitif etkilerinden olabildiğince daha fazla yararlanabilmek için tutarlı politikalar geliştirmektedirler. Göç ile ilgili politikalar geliştirirken her şeyden önce göçün nedeninin doğru olarak tespit edilmesi gerekmektedir. Göçün nedenlerinin doğru olarak tespit edilmesi, göç ile ilgili kurumların yayınlamış olduğu bilgi ve belgelerin incelenmesi ve saha araştırmalarıyla sağlanabilir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'ye yönelik göçün nedenlerini konaklama işletmelerinde istihdam edilen göçmenlerle müzakere ederek belirlemektir. Çalışma kapsamında ilgili işletmelere yönelik olarak saha araştırması gerçekleştirilmiştir. Yöntem olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu çerçevede 27 kişi ile derinlemesine müzakere yapılmıştır. Müzakere yapılan 27 kişinin yaş ortalaması 25-33'tür ve görüşme yapılan kişilerden 23 kişi Endonezyalı, 1 kişi Nepalli 1 kişi Hindistanlı, 2 kişi de Türkmenistanlıdır. Müzakerelerden elde edilen bilgiler analiz edildiğinde Türkiye'ye yönelik göçün ekonomik gerekçelere ve Network ilişkilerine dayandığına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Benzer çalışmaların farklı sektörler için de gerçekleştirilmesini göç politikalarına güvenilir veri sağlamak açısından yararlı olacağı düşünölmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, göçmen, mülteci, sığınmacı, uluslararası göç, işgücü göçü.

ABSTRACT

Migration can be defined as a forced or voluntary movement because of political, social, or economic reasons. The phenomenon of migration deeply affects the economic, political and social aspects of both immigrant country and the country of immigration. It is therefore not possible for policy makers to be unconcerned to the issue. In all countries, political authorities launch coherent and easily applicable migration policies in order to reduce the negative impacts and improve the positive impacts of migration. To develop convenient policies for migration, first of all, the causes of migration need to be determined clearly. Accurate identification of the causes of migration can be handled by examining the data, by searching the documents published by the institutions involved in migration, and by field studies.

The aim of this study is to determine the causes of migration towards Turkey by negotiating with immigrants who are employed in the hospitality business. Within the scope of the study, a field survey was conducted for the related businesses and qualitative research method was applied. In this context, 27 people were deeply negotiated. The average ages of those 27 people were 25-33. 23 of them were from Indonesian, 1 person was from Nepal, 1 person was from India and 2 people were from Turkmenistan. According to the results of the face-to-face discussions, the two basic reasons of migration towards Turkey are economic and network relations. It is strongly suggested that similar studies should be carried out for different sectors in order to get reliable data to be used to launch suitable migration policies.

Keywords: Migration, immigrant, refugee, defector, international migration, labor migration

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLO LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vi
GRAFİK LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

I.1. GÖÇ KAVRAMI İLE İLGİLİ TANIMLAR	3
I.1.1 Göç ve Uluslararası Göç Kavramı.....	3
I.1.2. Göçmen	6
I.1.3. Transit Göç	7
I.1.4. Sığınmacı ve Mülteci.....	7
I.2. ULUSLARARASI GÖÇÜN NEDENLERİ	9
I.2.1. Ülkeler Arası Gelişme Farklılıkları	12
I.2.2. Kamusal Hizmet Farklılıkları Bireysel Hak ve Özgürlükler	13
I.2.3. Emek Piyasası ve Demografik Yapı Farklılıkları.....	14
I.2.4. İç Çatışmalar ve Siyasal Kaos	15
I.3. ULUSLARARASI GÖÇÜ AÇIKLAMAYA YÖNELİK TEORİK YAKLAŞIMLAR	17
I.3.1. Neoklasik İktisat Yaklaşımı	17
I.3.2. Göçün Yeni İktisat Yaklaşımı	22
I.3.3. Bölünmüş Emek Piyasası Teorisi.....	23
I.3.4. Cinsiyet Temelli Göç.....	24
I.3.5. Dünya Sistemleri Teorisi.....	25
I.3.6. Network Teorisi.....	27
I.4. DÜNYADA ULUSLARARASI GÖÇ	28

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

II.1. TÜRKİYE'YE YÖNELİK GÖÇÜN TARİHSEL SERENCAMI VE NİTELİĞİ..	46
II.1.1. Türkiye'ye Yönelik Göçün Tarihsel Serencamı	46
II.1.2. Türkiye'ye Yönelik Yabancı Göçün Niteliği	53
II.3. YABANCI GÖÇÜN GELDİĞİ ÜLKELER BAĞLAMINDA DAĞILIMI.....	58
I.4. TÜRKİYEYE YÖNELİK GÖÇÜN NEDENLERİ.....	59
II.4.1. Dayanışma Ağları	59
II.4.2. Türkiye'ye Yakın Bölgelerdeki Sorunlar.....	60
II.4.3. Türkiye'nin İktisadi Büyüme ve Gelişme Performansının İyileşmesi.....	60
II.5. TÜRKİYE'YE YÖNELİK ULUSLARARASI GÖÇÜN ETKİLERİ	61
II.5.1. Döviz Gelirleri Üzerindeki Etkiler.....	62
II.5.2. Fiyat Düzeyi Ve Enflasyon Üzerindeki Etkiler	64
II.5.3. Ulusal Güvenlik Üzerindeki Etkileri.....	65
II.5.4. Sağlık Üzerindeki Etkileri.....	70
II.5.5. Kamu Harcamaları ve Kamu gelirleri Üzerindeki Etkiler	73
II.5.6. İktisadi Büyüme ve İktisadi Kalkınmaya Etkisi	75
II.5.7. Dış Ticaret Üzerindeki Etkiler	76
II.5.8. Sosyo-Psikolojik ve Sosyo-Kültürel Etkiler	77
II.5.9. İşgücü Piyasası Üzerindeki Etkiler	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAHA ARAŞTIRMASI SONUÇLARININ ANALİZİ

III.1. LİTERATÜR İNCELEMESİ	84
III.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	89
III.3. MÜZAKEREDE TERCİH EDİLEN SORULAR	93
III.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZİ.....	94
III.5. DERİNLEMESİNE MÜZAKERELER VE ELDE EDİLEN SONUÇLAR	95
SONUÇ	106
KAYNAKÇA	109

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	Göç Nedenlerini Vurgulayan Çalışmalar için Farklı Bir Tasnif.....	9
Tablo 2	Göçün Potansiyel Fayda ve Maliyetleri	16
Tablo 3	2016 Yılında Türkiye'ye Yabancıların Girişine İzin Verilmeme Sebepleri	51
Tablo 4	Türkiye topraklarına Düzensiz Göçmen, Transit Göçmen, Çalışma Amaçlı Düzensiz Göçmen gönderen ülkeler listesinde ilk beş ülke ve toplam sayıları. (2000- 2010)	54
Tablo 5	2016 yılında yakalanan düzensiz göçmenler (ilk 10 uyruk).....	55
Tablo 6	Biometrik verileri alınarak kayıt altına alınan Suriyelilerin yaş ve cinsiyete göre dağılımı (14.12.2017).....	57
Tablo 7	2016 Yılında Türkiye'de İkamet İzni ile Bulunan Yabancılar (İlk 10 Ülke)	58
Tablo 8	(Çeşitlerine Göre) 2016 Yılında İkamet İzni ile Bulunan Yabancılar.....	59
Tablo 9	İşçi Gelirlerinin Yoksulluk Üzerindeki etkileri.....	63
Tablo 10	Öne Çıkan Temel Bulgular Özet Tablosu	104

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1:	Göç Modelleri.....	11
Şekil 2:	Konaklama İşletmelerinin Türlerine göre İşletme Sayıları	96
Şekil 3:	Yabancı Çalışan Sayıları ve Geldikleri Ülke Dağılımları	97
Şekil 4:	İşletme türlerine göre görüşme yapılan kişi sayısı	97
Şekil 5:	Çalışanların Konaklama İşletmelerindeki İş Alanları	99
Şekil 6:	Çalışanların En Az ve En Fazla Kazanabilecekleri Maaş Miktarları	101

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1:	Göç Nedenleri, 2015.....	30
Grafik 2:	Yabancı Öğrencilerin Geldikleri Ülkeler/Bölgeler.....	31
Grafik 3:	Uluslararası Göçte Ülke Gruplarının Ekonomik Düzeylerine Göre Kadın Göçmen Oranları (%) (2000-2015).....	32
Grafik 4:	Göçmenlerin Ana Vatanlarının Bulunduğu Bölgeye Göre Sayısı (Milyon kişi) (2000-2015).....	33
Grafik 5:	Küresel Göç Hareketine Katılan İnsan Sayısı (1960-2015) (Milyon).....	34
Grafik 6:	Göç Alan Bölgelere Göre Toplam Göçmen Sayısı (Milyon) (2000-2015).....	35
Grafik 7:	En Fazla Göçmen Barındıran Seçili Ülkelerde Bulunan Göçmen Sayısı, 2015 (*Milyon).....	36
Grafik 8:	En Fazla Göçmen Barındıran Seçili Ülkelerde Göçmenlerin Tüm Nüfusa Oranı, 2015 (%).....	37
Grafik 9:	Seçili Ülkelere Yönelik Göç Hareketleri (1960-2015) (*1000 Kişi)	40
Grafik 10:	Seçili Ülkelerde Toplam Nüfus İçinde Göçmen % Oranı (1960-2015)	41
Grafik 11:	Seçili Körfez Ülkelerine Gelen Göçmen Sayıları (*1000) (1960-2015)...	44
Grafik 12:	Körfez Ülkelerinde Göçmenlerin Toplam Nüfusa Oranı (1960-2015)	45
Grafik 13:	Türkiye'ye Yönelik Net Göç Oranları (2003-2016).....	49

GİRİŞ

Tarihin hemen hemen her döneminde göç olgusu ile karşılaşmaktayız. Göç; insanların iktisadi, sosyal ve siyasal nedenlerle yaşamakta oldukları yeri değiştirerek başka yerleşim yerlerine geçici ya da kalıcı olarak hareket etmeleridir. Bu tanımda dikkat çeken hususlardan ilki, göçün tek bir faktöre dayalı olması söz konusu olacağı gibi birden fazla neden de insanların yer değiştirmesine yol açabilir. İnsanların yaşadıkları yeri değiştirmede bir yada birden fazla sebep etkili olabilmektedir. İkinci husus, göç geçici nitelikte olduğu gibi kalıcı nitelikte de olabilir. İnsanlar buldukları ülkelerde iktisaden geri kalmışlık ve kişi başına düşen gelir seviyesinin uzun yıllar aynı düzeyde kalması nedeniyle yeni umutlarla başka ülkelere göç etmektedirler.

Göç, sadece göç eden bireyler ve bu bireylerin ülkeleri açısından değil, göç edilmek istenen hedef ülke açısından da iktisadi, sosyal ve siyasal yansımaları olan önemli bir olaydır. Göç eden bireylere birçok ülke iktisadi gerekçelerle kapılarını açarken insani kaygıların çoğu zaman göz ardı edildiği müşahade edilmektedir. Gelişmiş batılı ülkeler başka ülkelere ağırlıklı olarak iki tip göçü kabul etme yoluna gitmektedirler. Bunlardan ilki, yüksek eğitime sahip vasıflı insan göçü iken, ikincisi, ağır ve tehlikeli işlerde ortaya çıkan yüksek emek talebini karşılamak üzere gerçekleşen göçtür. Bunun dışında yaşlı, çocuk, engelli çalışamayacak durumda olan vb. insanların zorunlu ya da isteğe bağlı göçüne gelişmiş batılı ülkelerin çok sıcak bakmadığı son dönemde kamuoyunun gündemini işgal eden temel konulardan birisidir. Suriye’de iç karışıklıklar nedeniyle ortaya çıkan zorunlu göç karşısında Türkiye sahip olduğu değerlere uygun olarak dünyaya insani dersi verirken, Batılı ülkelerin duyarsızlığı açıkça ortadadır.

Göç ile ilgili araştırmalar incelendiğinde göçün nedenlerini esas alarak çok sayıda teorinin geliştirildiğini görmek mümkündür. Söz konusu teoriler arasında öne çıkanlar, Neo- klasik İktisat Yaklaşımı, göçün yeni iktisat yaklaşımı, bölünmüş emek piyasası teorisi, cinsiyet temelli göç, dünya sistemleri teorisi, Network Teorisi’dir. Göç ile ilgili araştırmalarda elde edilen bulgular bu teorilerden birinin ya da birkaçının öne sürdüğü varsayımlarla tutarlılık gösterebilmektedir.

Çalışma üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde göç olgusuna ilişkin kavramsal çerçeve ve teorik yaklaşımlar üzerinde durulacaktır. İkinci bölümde göçün nedenleri genel olarak ve Türkiye özelinde açıklanacaktır. Üçüncü bölümde saha araştırmasına yer verilecektir. Saha araştırması kapsamında konaklama işletmelerinde istihdam edilen Türkiye'ye gelen yabancılar ile derinlemesine müzakeresi yapılacaktır. Elde edilen sonuçlar göç teorileri, göçün nedenleri çerçevesinde analiz edilecektir. Sonuç kısmında tezde ele alınan konular özetlenecek ve araştırmamızın bulgularının yanı sıra ilgili literatür değerlendirilerek politika önerileri sunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

I.1. GÖÇ KAVRAMI İLE İLGİLİ TANIMLAR

20. yüzyılın ikinci yarısında sosyal transformasyon ve gelişmede önemli faktörlerden birisi uluslararası göçtür. Göç yerel toplumların ve ulusal ekonomilerin küresel ilişkiler ağına entegrasyonun bir sonucudur. Geleneksel toplumlarda insanlar hayatlarını doğdukları yerlerde ya da yakın yerlerde geçirirken günümüzde insanlar daha güvenli ve daha kaliteli bir hayat sürme hedefiyle köyden kasabaya bir bölgeden başka bir bölgeye bir ülkeden başka bir ülkeye hatta bir kıtadan bir kıtaya yer değişikliği yapmaktadırlar. İnsanların aynı kıta ya da başka bir kıtadaki bir ülkeye hareket etmesi uluslararası göç olarak ifade edilmektedir.¹

I.1.1 Göç ve Uluslararası Göç Kavramı

Göç kavramı konusunda literatüre katkı yapan teorik ve ampirik araştırmalarda tercih edilen tanımlardan bazı örnekler aşağıdadır:

Lee, ‘‘Göç sürekli ya da geçici bir ikamet değişikliği olarak’’ tanımlamaktadır. Bu tanımlamada göçe ilişkin mesafe göçün isteğe bağlı olup olmamasının yanı sıra iç göç ile dış göç arasında herhangi bir ayrıma vurgu yapılmamıştır.²

Göç: ‘‘Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dahildir.’’³

Göç, insanların mensubu olduğu coğrafyadan, benimsedikleri sosyal hayatlarından, yani toplumsal hayatın tüm unsurlarını bırakarak istekli ya da zorunlu

¹ Stephan Castles, **International Migration At The Beginning Of The Twenty-First Century: Global Trends And Issues**, Blackwell Publishers, Unesco 2000, S:269. (msu.ac.zw)

² Everett S. Lee, **A Theory of Migration**, Demography, vol.3, no.1. (1966)s.49.

³ Uluslararası Göç Örgütü, **Göç Terimleri Sözlüğü** (2.Baskı), Editörler: Richard Perruchoud ile Jillyanne Redpath- Cross,2005, s.35-36.

olarak yeni yerlere gitmeleridir. Göç, uzun4 ya da kısa süreçli olarak planlanabilir, yani geriye dönme ya da dönmeyip devamlı bir yerleşim amacı olarak tanımlanabilir.⁴

Göç, ‘’Ekonomik, toplumsal ve siyasi nedenlerle insanların bireysel ve kitlesel olarak yer değiştirme eylemi ya da yaşanılan yerin değiştirilmesi eylemidir.’’⁵

Göç iktisadi, siyasi, sosyal, dini vb. gerekçelerden birey ya da insan gruplarının sürekli ya da geçici bir şekilde bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine yerleşmek suretiyle gerçekleştirdikleri coğrafi yer değiştirme eylemidir.⁶

Tarih, Ekonomi, sosyoloji, psikoloji ve benzeri disiplinler göçe dair meselelere değinmektedirler. Doğal felaketler, savaşlar, hastalıklar, geçim kaygıları gibi sebepler insanları göçe mecbur etmektedir. Bu mecburiyet ise zorunlu göç olarak tanımlanmaktadır. İşçi göçüne bakacak olursak da, vatandaşı olduğu ülkede iş bulamayan ya da işi olup da minimum kazanca sahip olan insanların daha iyi bir iş ve daha iyi bir kazanç elde etmek için göç eden insanlar işçi göçü kavramını tanımlamaktadır. 1960’lı yıllardan başlayıp uzun yıllar süren Türkiye’den Almanya’ya işçi göçü buna iyi bir örnek teşkil etmektedir.⁷

Uluslararası göç, ‘’yasal statüsü kendi rızası ile olup olmadığı, hangi gerekçelerle olduğu ve ne kadar süre kalacağı gibi hususlara bakılmaksızın bir bireyin uluslararası sınır ötesine gerçekleşmiş olduğu harekettir. Uluslararası göç kısa vadeli olabileceği gibi uzun vadeli de olabilir. Başka bir ülkede en az üç aylık bir süre ile kalmak kısa vadeli uluslararası göç, başka bir ülkede en az bir yıllık bir süre kalmak da uzun vadeli uluslararası göçü ifade etmektedir.’’⁸

⁴ Buket Akıncı, Ahmet Nergiz, Ercan Gedik, **Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç Ve Toplumsal Kabul**, Göç Araştırmaları Dergisi, cilt:1, sayı: 2, 2015, s.61.

⁵ Fuat Güllüpinar, **Göç Olgusunun Ekonomi-Politigi ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme**, Yalova sosyal bilimler dergisi, sayı:4, 2012, s.56.

⁶ Yusuf Sayın, Ahmet Usanmaz, Fırat Aslangiri, **Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkileri: Suriye Göçü Örneği**, KMÜ Sosyal Araştırmalar Dergisi 18(31)2016, S.2.

⁷ Abdurrahman Yılmaz, **Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri**, Turkish studies, vol. 9/2, 2014, s. 1686-1687.

⁸ Republic Of South Afrika, Department: Home Affairs, Towards A White Paper On International Migration In South Afrika, (home-affairs.gov.za)2016,s.3.

2015 yılı uluslararası göçmen tanımı şu şekildedir: ‘‘Doğduğu ülkeden başka bir ülkede yaşayan kişi uluslararası göçmen kavramı ile ifade edilmektedir.’’⁹

Uluslararası göç kavramı insanların mekânsal mobilitesinin bir türü olarak tanımlanmaktadır. İnsanların kendi ülkelerinden başka bir ülkeye belirli bir zaman diliminin geçirmek üzere gerçekleştirdikleri hareket uluslararası göç olarak ifade edilmektedir.¹⁰

Fazlaca kullanılan uluslararası göç tanımı kapsayıcı bir tanım olarak ele alınmasına rağmen ‘‘Yurtdışına göç, yurtiçine göç, geçici göç, kalıcı göç, sığınma ya da mülteci hareketi, sınır geçişleri’’ manalarında da kullanılmaktadır. Diğer taraftan geçen yüzyılın başlarında uluslararası göç daha ziyade göç edilen ülkeye yapılan yerleşimi karşılarken, yine geçen yüzyılın ortalarına gelindiğinde geçici işçi göçünü karşılamaktaydı ve nihayetinde yirmi birinci yüzyılın başlarında ulus ötesi yönlere doğru gerçekleşen bir hareketi karşılamaktadır.¹¹

*Tarihsel açıdan ele alındığında göç olgusu dört türden oluşmaktadır:*¹²

- a) Bir insan grubunun başka bir insan grubunu zorlamasıyla göçebelik olarak ifade edilen yer değiştirme faaliyeti,
- b) Bir toplumun yaşadığı yeri başkaları tarafından fethedilmesi sonucu iki toplumun kaynaşması,
- c) Ticari faaliyetler nedeniyle bir ülkeden başka bir ülkeye gerçekleşen mekan değişikliği

⁹ United Nations, Department of Economic and Social Affairs, population Division, International Migration Report, 2015, 2016. S. 4.

¹⁰ Eva Olejarova , ‘‘ **Labor Migration As a Socio- Ekonomik phenemenon- slovakia and the czech repuplc in a comparative perspicive**’’ central european university department of international relations and european studies, hungary 2007, (master Thesis) s.7.

¹¹ Ahmet İçduygu, Sema Erder, Ömer Faruk Gençkaya ‘‘**Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923- 2023: Ulus –devlet Oluşumundan Ulus- Ötesi Dönüşümlere**’’, Koç Üniversitesi, Mirekoç Proje Raporları 1/2014, İstanbul, 2014, s.27.

¹² Fırat Yıldız, **Uluslararası Göç Ve Diaspora İle İlişkili Kavramlar**, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, cilt:3, sayı:2,2014, S.384.

d) Yaşadıkları topraklardan birey ya da toplumların köleleştirilmek üzere başka bir yerleşim yerine götürülmeleri.

Uluslararası göç konusunda ikinci önemli bir husus göçün düzenli ya da düzensiz bir şekilde olmasıdır. Düzenli göç: ‘’Menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerine gitmeleridir.’’ Düzensiz göç: Tanınan, izin verilen yasal kanallar kullanılarak gerçekleşen göçtür.’’¹³

I.1.2. Göçmen

Yasal olarak bulunduğu bir ülkeyi esas itibariyle ekonomik gerekçelerle kendi isteği doğrultusunda terk ederek başka bir ülkeye ilgili mercilerden izin almak suretiyle yasal yollardan giriş yapıp yasalara uygun olarak geldiği ülkede hayatını idame ettiren bireye göçmen denir. Göçmenin yasal olarak yaşamakta olduğu bir ülkeyi terk ederek yasal olmayan yollarla başka bir ülkeye girmesi ve ya başka bir ülkeye yasalara uygun olarak girmesine rağmen yasalarla saptanan süre içerisinde geldiği ülkeyi terk etmeyerek o ülkede hayatını sürdürmesi yasa dışı göç olarak tanımlanmaktadır. Yasa dışı göç eylemini yapan birey yasa dışı göçmen kavramı ile ifade edilir.¹⁴

Cezai bir anlam çağrıştırması ve göçmenlerin her şeyden önce bir insan olduğu gerçeğinin dikkate alınmaması nedeniyle yasa dışı göçmen kavramından daha çok düzensiz göçmen kavramı kullanılır. Düzensiz göçmen kavramı yerine gizli ya da kayıt dışı göçmen kavramları da kullanılmaktadır.¹⁵

Göçmen kavramı konusunda kullanılan diğer bir terim de ekonomik göçmen terimidir. Ekonomik göçmen, ‘’Yaşam kalitesini iyileştirmek amacıyla kendi menşei ülkesinin dışına yerleşmek üzere mutlak ikamet yerine terk eden kişidir. Bu kavram çoğunlukla göçmenleri zulümden kaçan mültecilerden ayırt etmek için kullanılırken aynı zamanda bir ülkeye yasal izni olmadan ve ya iyi niyetli bir gerekçesi bulunmadan

¹³ Uluslararası Göç Örgütü, Göç Terimleri Sözlüğü (2. Baskı), Editörler: Richard Perruchoud ile Jillyanne Redpath- Cross, 2005. s.26.

¹⁴ Taşkın Deniz, **Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye**, Türkiye Sosyal Araştırmaları Dergisi, sayı 1,2014,s.177.

¹⁵ Uluslararası Göç Örgütü, Göç Terimleri Sözlüğü (2. Baskı), Editörler: Richard Perruchoud ile Jillyanne Redpath- Cross, 2005. s.27.

sığınma usullerini kullanarak girmeye teşebbüs eden kişilere atıfta bulunmak için de kullanılır. Öte yandan ekonomik göçmen kavramı istihdam amacıyla menşei ülkesinden ayrılan kişiler için de tercih edilmektedir.’’¹⁶

I.1.3. Transit Göç

Transit göç 1990’lı yıllarda aslında pek de açık olmayan bir kavram olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ayrıca Avrupa Birliği ülkelerine komşu olan ülkelere gelen(pek de sıcak bakılmayan göçmenler) için bu kavram kullanılmıştır. Transit göç kavramı, göçmen kişi ya da grupların belirli bir müddet bir ülkede kalıp ardından başka bir ülkeye göç etmesi durumu olarak açıklanabilir. Türkiye gelişmemiş devletler ile gelişmiş batı ülkeleri arasında bir köprü konumunda olduğu için göçmenler tarafından uygun bir transit bölge olarak kullanılıyor.¹⁷

Transit göç hususunda çok sayıda uluslararası örgüt raporu yayınlanmıştır, bu raporlarda transit göçü önlemek ortak amaç olmuştur. Avrupa ülkeleri göçmenlerin transit bölge olarak kullandıkları ilk ülkelerde iltica yapabileceklerini, yani göçmenleri istedikleri ülkelere gitmeleri yerine, güvende oldukları transit bölgelerde kalmaya mecbur bırakmıştır. Mevcut transit göç tartışmaları ve uygulamaları göçmenlerin ne hissettiği, ne şartlarda yaşadığı ile ilgilenmekten ziyade, bu göç hareketinin sebep olacağı kaygılardan ibarettir.¹⁸

I.1.4. Sığınmacı ve Mülteci

Sığınmacılar ve mülteciler, ülkelerinde zulüm gören ya da zulüm görmekten endişe eden, hayati anlamda güvenliklerinin tehlikede olduğunu düşünen ve çeşitli baskılar sebebiyle göç etmeye mecbur bırakılan ve bu korkularından dolayı geri dönmeyi istemeyen kişiler olarak tanımlanmaktadır. Sığınmacı kavramı; gittikleri ülkede kalmaları onaylanan ve bundan sonra mülteci olarak başvuru yapan bireyler için kullanılmaktadır. Bu başvurular uluslararası hukuk ve ülkenin kendi prensipleri

¹⁶ Uluslararası Göç Örgütü, Göç Terimleri Sözlüğü (2. Baskı), Editörler: Richard Perruchoud ile Jillyanne Redpath- Cross, 2005. S.29.

¹⁷ Reyhan Atasü Topçuoğlu, Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan Hakları Temelinde Bir Kavramsal Sorgulama, s:4.

¹⁸ Topçuoğlu, s.5.

dahilinde değerlendirilip bir karara varılır, mülteci olarak başvurusu onaylanan bireyler ülkede kalır, kabul edilmeyen bireyler ise mülteci olarak başvurduğu ülkeden ayrılmak durumunda kalmaktadır. Mülteci kavramı ise; zulüm gören, hayatı tehlike altında olan bireylerin gittikleri ülkede korunmaya alınması ve göç nedeni ya da nedenleri haklı bulunan bireylerdir.¹⁹

Sığınmacı ve mülteci kavramları birbirinden belirgin bir şekilde farklı olmasına rağmen, bu iki kavram genelde karıştırılmaktadır. Sığınmacı, mültecilikte de olduğu gibi gittiği ülkede sığınma talep eden kişidir. Bu anlamda kendi ülkesinden başka bir ülkeye kaçan kişinin, kaçtığı ülkede soruşturma aşamasında olma durumu bulunmaktadır. Yani buradan şunu söyleyebiliriz ki sığınmacı ve mülteci arasında ayırım yapan fark sığınmacının soruşturma aşamasında olma durumudur. Ayrıca mülteci kavramının tanımında yer alan sebepler sığınmacı kavramı için de kullanılmaktadır. Vatansızlık kavramına baktığımızda bu kavram mülteci kavramı ile birlikte genelde kullanılmaktadır. Vatansızlık, vatandaşı olduğu ülkeden ayrılan ve vatandaşı olduğu ülkenin onları korumayı reddetmesi, ya da kendilerinin koruma talep etmemesi durumudur.²⁰

Göçmen kavramına gelecek olursak, daha ziyade ekonomik sebeplerle, mülteciden farklı olarak ülkesinden kendi rızasıyla ayrılan ve gideceği ülkede yetkililerin izni ve bilgisi dahilinde o ülkeye yerleşen kişiler olarak tanımlanmaktadır. Kaçak göçmen kavramı ise başka ülkeye giden kişilerin, gittikleri ülkede yetkililere haber vermeden ve izinleri olmadan hayatlarını sürdürenlerdir.²¹

“Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden

¹⁹ Öykü, Canan, Kara, Dönmez,” **Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği Ve Türkiye’nin Politikaları**”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler, Doktora tezi, yayınlanmamış doktora tezi,2015,S. 25.

²⁰ Buket Akıncı, Ahmet Nergiz, Ercan Gedik, ‘**Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç Ve Toplumsal Kabul**’, Göç Araştırmaları Dergisi, cilt:1, S.66.

²¹ Buket Akıncı, Ahmet Nergiz, Ercan Gedik, ‘**Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç Ve Toplumsal Kabul**’, Göç Araştırmaları Dergisi, cilt:1 S.67.

yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü yabancının; menşe ülkesine, transit gideceği ülkeye, Türkiye'ye gelmek üzere transit geçtiği ülkeye ya da başka bir üçüncü ülkeye gönderilmek üzere, ülkeden çıkarılması işlemidir''²²

I.2. ULUSLARARASI GÖÇÜN NEDENLERİ

Göç olgusunu tetikleyen çok sayıda faktör vardır iktisadi sosyal siyasal nedenler göç hareketlerinin temel nedenleridir. Göç konusunda araştırma yapanlar göçü tetikleyen farklı parametrelere dikkat çekmektedirler. Ancak şu hususa dikkat çekmek gerekir ki göç olgusunu etkileyen nedenler birbirinden tamamen bağımsız değildir. Bazen bu hareketin arkasında birden fazla faktör etkili olabilmektedir. Göç konusuna katkı yapan çalışmalar farklı faktörlere dikkat çekerek konuyu tahlil etmelidirler.

Aşağıdaki Tabloda göçün nedenlerine vurgu yapan araştırmaların tasnifi özetlenmiştir.

Tablo 1
Göç Nedenlerini Vurgulayan Çalışmalar için Farklı Bir Tasnif.

Kavramsal Perspektif	Bağımsız Değişkenler	Değerlendirmeler
Ekonomik Davranış Perspektifi	ücret ve gelir farklılıkları, istihdam fırsatları, faydanın en yüksek seviyesi, beklenti.	Bu perspektife baktığımızda hem kırsal hem kentsel ekonomi olarak iki sektörden bahsedilebilir.
Eko-Demografik perspektifi	Taşıma hacmi, Nüfus artışı	Bu perspektifte yaşanan bölgenin nüfusunun oldukça yoğun olması ve bu yoğunluğun dış göçe sebep olması.
Mekânsal Perspektif	Mesafe, mekanın uygunluğu, gidilen yerin yararlılık değerlendirilmesi	Göç için asıl önemli olan gidilecek yerin her şeyden önce faydalı olmasıdır.
Sosyolojik Perspektif	Topluluk, aile ya da soy bağlılıkları, özümseme, uyumluluk,	Göç edilecek bölgede tanıdık bildik birilerinin olması o yöne yapılacak göç için güçlü bir sebeptir. Ayrıca yaşanan ülkede güvenlik sorunları göçe sebep olmaktadır.

²² T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016 Türkiye Göç Raporu, 2017, yayın no: 40, s.21.

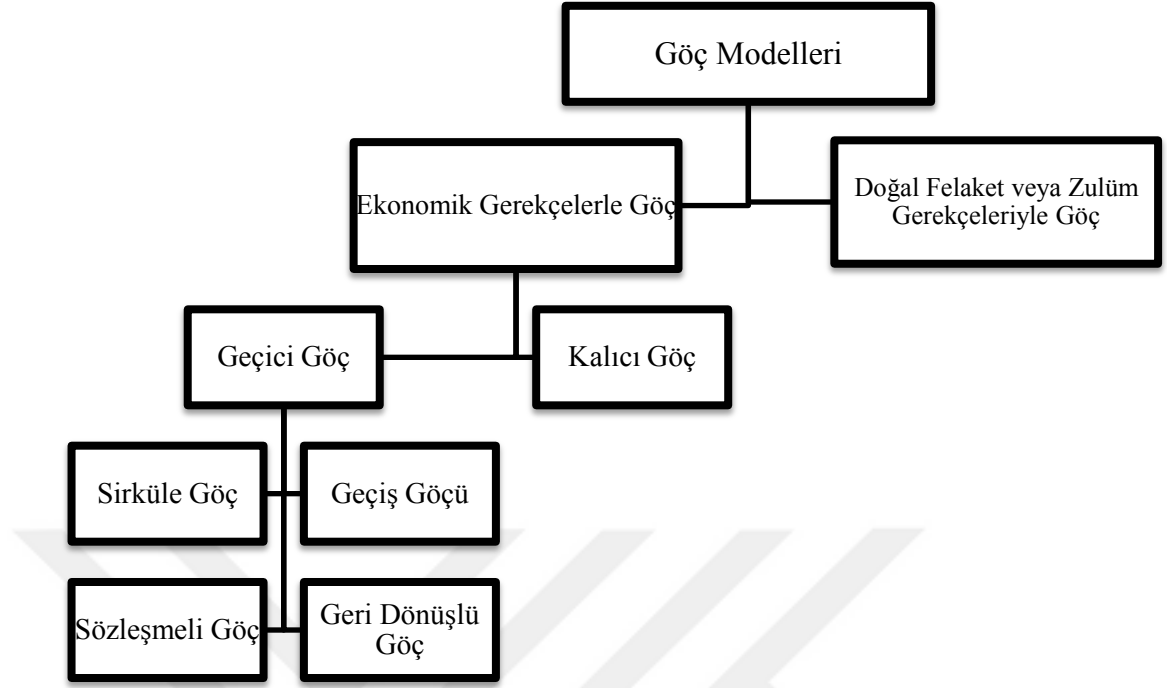
Kavramsal Perspektif	Bağımsız Değişkenler	Değerlendirmeler
Neo-Marksist Bağımlılık Perspektifi	Sosyo-ekonomik yapı, üretim şekilleri, kolonel- kapitalist yaygınlık	Göç bir anda verilen bir karar değildir bu karara varmış olmak uzun bir düşünme değerlendirme geçmişi gerektirir.

Kaynak: Canan Öykü, Dönmez Kara, **Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler, Doktora tezi,2015,s.15.

Tabloda göç çalışmaları ekonomik, eko- demografik, mekânsal, sosyolojik, Neo-Marksist bağımlılık perspektifi olarak beşe ayrılıp ele alınmıştır. Ekonomik olarak baktığımızda göç edecek kişinin ekonomik olarak bulunduğu yerden daha iyi yaşam şartlarını sağlayabileceği bir ortam için göç etmeyi hedeflediğini görmekteyiz. Eko – demografik olarak bakıldığında yaşanılan bölgenin yoğun nüfusu yaşanılan yeri yaşam alanı için dar kılar ve bu da göçe sürükler. Üçüncü olarak Mesafe, mekanın uygunluğu, gidilen yerin yararlılık durumunun değerlendirilmesi ile Mekânsal Perspektif anlatılmıştır. Göç çalışmalarına sosyolojik açıdan bakıldığında ise yaşanılan yerin güvenlik sıkıntılarının olması göçe sebebiyet vermektedir ayrıca göç edilecek bölgede tanıdık, bildik birilerinin olması o bölge için yapılacak göçü çekici kılar. Son olarak tabloda Neo- Marksist Bağımlılık Perspektifine baktığımızda burada göçün ani bir karar olmadığını bu kararın uzun bir geçmişi olduğunu görmekteyiz.²³

Yabancı göçün buraya kadar olan bölümünde göç olgusunu tetikleyen birçok faktörünün olduğundan bahsettik. Göçe beş perspektiften bakan bir çalışmanın ardından, göçün nedenlerinin bir bölümü de aşağıda verilmiştir:

²³ Canan Öykü, Dönmez Kara, **Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği Ve Türkiye'nin Politikaları**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler, Doktora tezi,2015, s.15. 16.

Şekil 1: Göç Modelleri

Kaynak: Dustmann, C. and Weiss, Y. (2007) “Return Migration: Theory and Empirical Evidence from the UK”, British Journal of Industrial Relations, Vol. 45, No. 2, June 2007, s.238.

Göç modelleri temelde iki ana başlık altında toplanabilir. Bunlardan birincisi *ekonomik nedenlerle yapılan göçlerdir*. Bu model göçler, 1960’larla başlayan doğudan batıya, güneyden kuzeye yönelik göçlerin ana sebebini oluşturmuştur. *Doğal felaket veya zulüm nedeniyle göçler* ikinci ana başlığı oluşturur. Deprem, sel, iklim değişiklikleri gibi nedenlerle yapılan göçler tarih boyunca sıklıkla görülmüştür. Ayrıca savaşlar, zulüm, etnik temizlik, katliamlar yanında ciddi siyasi ayrımlıklar da göçün temel nedenleri arasında gösterilir. Ekonomik nedenlerle yapılan göçler kendi içinde *geçici ve kalıcı göçler* olarak iki alt başlığa ayrılır. Geçici göçler kendi içinde 4 alt başlığa ayrılır. Bunlardan birisi *sirküle göçtür*. Sirküle göçte, göçmen işçi kaynak ve hedef ülke arasında sık sık gidip gelir. Hedef ülkede kısa süreli olarak kalır. Örneğin vasıfsız çiftçilik yapan göçmen işçiler hasat zamanı hedef ülkeye gidip hasat işlemini yaptıktan sonra ülkelerine geri dönerler. Her sezon tekrarlanan bu işlem sirküle göçtür. *Geçiş göçü*, göçmenin hedeflediği belli bir ülkeye varana kadar, belli sürelerle ara duraklar haliden kaldığı ülkelerdir. Örneğin Afrikalı göçmenler, çok zaman illegal yollarla

gitmek istedikleri batı Avrupa’da bir ülkeye gitmeyi hedeflerken, kısa seyahatlerle belli ülkelerde belli dönemler kalarak zaman içinde asıl hedefledikleri ülkeye gitmeyi tercih ederler. *Sözleşmeli göç* ise süreli bir sözleşme uyarınca göçmenin bir ülkede çalışması ve sözleşme süresi bittiğinde ülkeyi terk ederek ana ülkeye dönmesidir. *Geri dönüşlü göçlerde* göçmen geçici süre hedef ülkede çalışarak gelir temin eder. Arzu ettiği düzeyde gelir sahibi olduğunda ana ülkeye dönüş yapar.²⁴

Buraya kadar yapılan giriş niteliğindeki bilgilerden sonra göçün nedenlerine ilişkin ayrıntılı açıklamalar aşağıdaki başlıklar altında ele alınacaktır.

I.2.1. Ülkeler Arası Gelişme Farklılıkları

Ülkeler arasındaki gelişmişlik farkları, ülkelerin siyasal, sosyal ve ekonomik yapılarını etkilemektedir. Bu yapılardaki etkilenme ise itici ya da çekici olarak göç hareketlerini ortaya çıkarmaktadır. Ekonomik yapı olumsuz etkilenmişse bu etki göçe sebep olan sorunlar arasında ön plana çıkmaktadır. Kişi başına düşen gayri safi milli hasıla (GSMH) oranları değerlendirildiğinde göç hareketlerinin kişi başına düşen gelirin en az olduğu ülkeden, gelirin en fazla olduğu ülkeye doğru yapılması beklenmektedir, fakat göç hareketleri değerlendirildiğinde gelirin fazla olduğu ülkelere yapılan göçün salt en az gelirli ülkelere yapılmadığı görülmektedir. Bu durumda göç verilen ülkelere bakarsak, bu ülkeler ekonomik sorunlarının yanı sıra sosyal yapılarında da birtakım sorunlar yaşayan, başka bir söylemle küresel sisteme uyum sıkıntısı yaşayan ülkelerdir. Yaşanan bu sorunlar nihayetinde insanları kendi ülkelerinden uzaklaştırmaktadır.²⁵

Küresel sisteme entegrasyon sorunu ve göçün sadece yüksek gelirli ülkelere doğru olmadığı ciddi bir haklılık payı taşı da uluslararası göç küreselleşmenin en önemli mekanizmalarından biri olarak görülmektedir. 1990-2005 döneminde kendi doğduğu ülkelerin dışında yaşayan insanların sayısı 154 milyondan 190 milyona ulaştırmıştır ki

²⁴ Dustmann, C. and Weiss, Y. (2007) “Return Migration: Theory and Empirical Evidence from the UK”, *British Journal of Industrial Relations*, Vol. 45, No. 2, June 2007, s. 238.

²⁵ Şenay Gökbayrak, **Gelişmekte Olan Ülkelerden Gelişmiş Ülkelere Nitelikli İşgücü Göçü ve Politikalar- Türk Mühendislerinin “Beyin Göçü” Üzerine Bir İnceleme**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara, 2006, s. 48.

bu rakam dünya nüfusunun %3'lük oranına tekabül etmektedir. Düşük gelirli ülkeler arasında büyük hacimli emek hareketleri görülürken artık düşük gelirli ülkelere yüksek gelirli ülkelere doğru bir emek hareketinin giderek belirginleştiği bilim adamları ve politikacılar tarafından sık sık gündeme getirilmektedir.²⁶

I.2.2. Kamusal Hizmet Farklılıkları Bireysel Hak ve Özgürlükler

Yönetim zafiyetinin yanısıra eğitim ve sağlık hizmetlerinde gözlenen kalite eksikliği uluslararası göçü teşvik eden önemli parametrelerdir. Bunun yanı sıra kişisel hak ve hürriyetler de uluslararası göçü ciddi anlamda teşvik eder. Düşünce ve inanç özgürlüğünün yanı sıra etnisiteye ve cinsiyete dayalı ayrımcılık sorunu yaşayan ülke vatandaşları başka ülkelere yoğun bir şekilde göç eğilimi göstermektedirler.²⁷

Eğitim, sağlık, yargı ve güvenlik gibi kamu hizmetlerine ilişkin standartlar, bütün ülkelerde aynı düzeyde değildir. Küreselleşme ve bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte bireylerin kendi ülkeleri ile başka ülkeler arasında kamusal hizmet standartlarının yanı sıra bireysel hak ve özgürlükler temelinde mukayese yapma şansı artmıştır. Kendi ülkelerinde nitel ve nicel açıdan düşük yaşam standartlarına sahip bireyler kaliteli kamu hizmeti sunan, öte yandan bireysel hak ve özgürlükler açısından insan onuruna yakışan uygulamaları olan ülkelere göç etmeyi tercih etmektedirler. Göç konusunda araştırma yapan çalışmalar çoğu kez ekonomik gerekçelerini vurgulasalar da kamusal hizmet farklılıklarının yanısıra bireysel hak ve özgürlükler de uluslararası göçün önemli nedenlerinden birisidir. Kamusal hizmet standartları zayıfladıkça öte yandan bireysel hak ve özgürlükler zayıfladığı ölçüde uluslararası göç eğilimi de artmaktadır.

²⁶ Gordon H. Hanson, ‘‘International Migration And The Developing World’ Handbook Development Economics, Ed. Dani rodrik and Mark Rosenzweig, volume 5, Elsevier Pup.2010,S:4364.

²⁷ Kristine Alsvik and Celine Peyron Bista, **Mainstreaming Migration Into Development Planning: a Handbook For Policy-Makers and Practitioners**, international organization for migration (IOM),2010 s 11.

I.2.3. Emek Piyasası ve Demografik Yapı Farklılıkları

Ülkeler arası emek piyasası farklılığı uluslararası göçü tetikleyen önemli farklılıklardır. Emek piyasasının işleyişi bazı ülkelerde çok şeffaf değildir. Hangi sektörlerde hangi nitelikte ne tür işlerin bulunduğu dair bilgiye ulaşmak her zaman çok kolay değildir. Aynı şekilde işverenlerde istedikleri nitelikte işgücüne ulaşmaları her zaman mümkün olmamaktadır.

Nüfusta doğal artış oranındaki değişiklikten kaynaklanan emek arz fazlalığı ya da emek kıtlığı sorunları söz konusu olabilir. Emek arz fazlalığının gözlemlendiği ülkelerde yeterli istihdam olanaklarının olmayışı iş gücünü başka ülkelere göçe yönltebilir. Öte yandan günümüzde özellikle gelişmiş sanayi ülkelerinde kişi başına düşen gelir düzeyinin artması ve daha kaliteli hayat geçinme algısı ile çocuk doğurma oranları ciddi anlamda gerilemiştir. Bu ülkelerde sağlık hizmetlerinin nitel ve nicel yönden gelişmesi sonucu ortalama yaşam süresi uzamış ve yaşlı nüfus oransal olarak büyümüştür. Nüfusun gerilemesi ve yaşlı nüfusun artması sonucu belirli sektörlerde ve belirli iş kollarında yeterli işgücü arzının ortaya çıkmasına engel olmuştur. Gelişmiş ülkeler iş gücü kıtlığını yabancı ülkelerde emek talep etmek suretiyle kapatmaya çalışmaktadır. Bu durum uluslararası göçü teşvik eden önemli bir faktördür.²⁸

Görüldüğü gibi demografik yapı farklılıkları göçü tetikleyen önemli faktördür. bir ülkede nüfusun görece daha genç olması ve istihdam olanaklarının kısıtlı olması sonucu çalışma çağındaki nüfusun emek arz fazlalığı nedeniyle işsiz kalması söz konusu olmaktadır. Buna karşın gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfusun hızla artması yaşlı nüfus bağımlılık oranının artması ülkede emek kıtlığına yol açarak göç için uygun bir zemin hazırlar. Öte yandan yine gelişmiş ülkelerde doğum oranının gerilemesi nedeniyle ve çalışma yaşındaki nüfusun azalması başka ülkelerde emek talebini zorunlu kılmaktadır.²⁹

²⁸ Alsvik, s.12.

²⁹ Balazs Csonto, International Migration: Recent Trends, Economic Impacts, And Policy Implications, International Monetary Fund, 2015, s.10.

I.2.4. İç Çatışmalar ve Siyasal Kaos

Göçe neden olan en önemli gelişmelerden birisi ülke içerisinde kaotik ortam ve siyasal belirsizliktir. Bir ülkede iç çatışma, savaş, darbe girişimleri, baskıcı yönetim anlayışı gibi insanoğlunu zedeleyen ve can güvenliğini kaybolmasına neden olan gelişmeler dışarıya göçü zorunlu hale getirmektedir. Toplumda dini mezhepsel etnik veya baskıcı yönetim anlayışı gibi nedenlerle toplumda belirli kesimlerin dışlanması ve hayatlarının tehdit altında olması güvensizlik ortamını arttırmaktadır. Bu gibi olumsuzlukların yaşandığı ülkelerde siyasal sistem sorgulanmakta ve siyasal dönüşüm talepleri ülke içerisinde çatışma ortamı bulunmaktadır. 1989-1991 yılları arasında orta ve doğu Avrupa'da yaşanan dönüşüm süreçleri göç olgusunu tetikleyici etkileri doğurmuştur. Aynı şekilde Ortadoğu bölgesinde son yıllardan beri süren savaşlar İran'daki rejim değişikliği Rusya'nın iktisadi ve siyasal dönüşümü Rusya'nın Afganistan'ı işgali ve beraberinde getirdiği huzursuzluk ortamı uluslararası göç hareketini arttırmıştır. Daha da açık ifade ile 20. Yüzyılın sonunda göç sadece ekonomik nedenlerle olmamış sığınmacılık ve mültecilik şeklinde de gerçekleşmiştir. Tutarlı rejimlerden kaçan bireyler güvenli ülkelere sığınmacı ve mülteci olarak kitlesel olarak göç etmişlerdir. Son yıllarda Suriye'den göç eden insanların temel amacı hayati tehlikelerini en aza indirmektir.³⁰

Buraya kadar göçün nedenleri özetlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenler makro düzeyde anlam ifade etmektedir. Hem bireysel düzeyde hem de makro ölçekte değerlendirildiğinde göç kararı belirli bir fayda ve maliyeti içermektedir. Göçün fayda ve maliyet ekseninde değerlendirilmesi söz konusu olduğunda öne çıkan hususlar aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

³⁰ Canan Öykü, Dönmez Kara, "Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği Ve Türkiye'nin Politikaları", Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler, Doktora tezi, yayınlanmamış doktora tezi, 2015 s. 20.

Tablo 2
Göçün Potansiyel Fayda ve Maliyetleri

1. BİR ÜLKEYİ TERKETMENİN POTANSİYEL MALİYETLERİ (GÖÇÜ DİZGİNLEYEN NEDENLER)	2. BİR ÜLKEYİ TERK ETMENİN POTANSİYEL FAYDALARI (GÖÇÜ ÇEKİCİ KILAN NEDENLER)
<p>A. Göç edilecek bölge için katlanılması zorunlu olan ulaşım maliyeti</p> <p>B. Göç edilecek ülkeden yeni bir iş yeri bulmak ve yeni bir iş aramaya ilişkin muhtemel sorunlara ilişkin belirsizlikler.</p> <p>C. Göç edilecek ülkede yeni bir iş arama sürecinde ortaya çıkacak zorunlu gündelik masraflar.</p> <p>D. Göç edilen ülkede yabancı olma imajını değiştirmeye yönelik masraflar.</p> <p>E. Yabancı olma hissi</p> <p>F. Yeni sosyal çevrede kabul görme ve saygınlık kazanma sürecine ilişkin güçlükler.</p> <p>G. Göç edilecek ülkenin dilini öğrenme ve gündelik hayatta kullanma gerekliliği.</p> <p>H. Geçmiş dönem alışkanlıklarının ve ilişkiler ağının değiştirilmesi zorunluluğu.</p>	<p>A. Göreli olarak yüksek ücret seviyeleri</p> <p>B. Bireysel yetenekler ve tercihlere uygun yeni bir iş yeri tercihine ilişkin kuvvetli bir olasılığın olması</p> <p>C. Hayat standartlarının iyileşmesi</p> <p>D. Eğitim seviyesinin yanı sıra kişisel gelişim imkanlarının iyileşme olasılığı</p> <p>E. Çocukların eğitimi ve gelişimine ilişkin geniş imkanların var olması</p> <p>F. Kamusal hizmet ve yaşam standardına ilişkin yüksek kalite standardı</p> <p>G. Cazip sosyal hayat</p> <p>H. Etnik ırksal dini politik ve sosyal koşullar konusunda insani bir ortamda yaşama imkanının var olması.</p>
3. BİR ÜLKEDE KALMANIN (YAŞAMAYA DEVAM ETMENİN) POTANSİYEL MALİYETLERİ (GÖÇE İTEN NEDENLER)	4. BİR ÜLKEDE KALMANIN POTANSİYEL FAYDALARI
<p>A. Ulusal piyasalarda iş bulma ya da kariyer planlarıyla tutarlı yeni bir işyerine geçme konusunda yaşanan zorluklar.</p> <p>B. Hoşnutsuzluk doğuran sosyal ve politik ilişkiler.</p> <p>C. Sosyal ve politik kurumların aktivitelerinden kaynaklanan hoşnutsuzluk ortamı.</p> <p>D. Temel insan haklarına ilişkin ihlaller.</p> <p>E. Etnik, sosyal, politik, ve dini eşitsizlikler.</p>	<p>A. Mevcut durumda konut sahibi olmanın görece ucuz olması.</p> <p>B. Gıda arzının sekteye vurulmaması ve göreli olarak kolay hayat şartları (yani bireylerin mevcut durumlarından memnun olarak değişim kararı verme gereği duymamaları)</p> <p>C. Aile desteğinin yanı sıra aile üyeleri le sosyal gruplar arasında doğrudan yakın dayanışma kültürünün var olması</p> <p>D. Bireylerin kendilerine yakın kişilerle aynı çevrede yaşama imkanlarının var olması.</p> <p>E. Bireylerin toplumda belirli bir sosyal statüye sahip olmaları</p> <p>F. F. Anadilde konuşmanın alışıl gelmiş gelenek ve göreneklerin sürdürülmesinin ve alışılan giyim tarzını sürdürmenin sağlanmış olduğu rahatlık.</p>

Kaynak: Barbara Kalinowska, Magdalena Knapinska, 'Review of Chosen Migration Theories'. 3. Uluslararası Göçü Açıklamaya Yönelik Teorik Yaklaşımlar

http://www.mikroekonomia.net/system/publication_files/145/original/3.pdf?1314883815 (erişim tarihi: 11.10, 2017) s:48.

I.3. ULUSLARASI GÖÇÜ AÇIKLAMAYA YÖNELİK TEORİK YAKLAŞIMLAR

Uluslararası göçü açıklamada öne çıkan başlıca teorik yaklaşımlar aşağıdaki başlıklar altında açıklanacaktır.

I.3.1. Neoklasik İktisat Yaklaşımı

Neoklasik ekonomistler göçü bireysel fayda maliyet analizinde göç yoluyla beklenen gelirin maksimize edilmesine yönelik bir karar süreci olarak görürler. Bu bakış açısı aşağıdaki eşitlik yardımı ile ifade edilebilir.³¹

$$\text{Beklenen Gelir} = \text{İş bulma ihtimali} * \text{çalışılmak istenilen sektördeki ortalama gelir}$$

Bu eşitlik, kayıtlı ve resmi yoldan göç eden kişiler için geçerlidir. Yasal olmayan yollardan yapılan göçlerde bu eşitliğin hedeflenen ülkeye güvenli şekilde ulaşabilme faktörünü de eklemek gerekir. Göçmenler ayrıca kendi ülkelerinde belli bir iş için elde edecekleri gelir ile hedef ülkede benzer iş için elde edecekleri gelir arasındaki düzey farkını göz önünde bulundurur. Bu fark belli bir zaman dilimi için hedef ülke lehine ise ve göç için yapması gereken maliyetlere karşılık hedef ülkede beklenen gelir bunları da karşılayacak ve aşacak düzeyde ise göç tercih edilir hale gelir. Neoklasik Teoriye göre göç, düşük gelirli ülkelerden yüksek gelirli ülkelere doğru akar. Ayrıca göçün yönü beşeri sermaye yönünden zengin ülkelere finansal sermaye yönünden zengin ülkelere doğrudur. Bu hareketin sonucunda belli bir denge oluşması kadar göç alan ülkede ücretler üzerinde aşağıya doğru baskı oluşurken göç veren ülkede azalan beşeri sermaye dolayısıyla ücretler üzerinde yukarı doğru baskı oluşur. Denge noktasına ulaşıldığında uluslararası ücret farkı ülkeler arasında yaşanan göç hareketinin maliyetine eşit olur. Bu değere ulaşıldığında göç durur. Bu noktaya ulaşıldığında ve beklenen

³¹ Massey, D. S.; Aragon, J.; Hugo, G. et al (1994) "An Evaluation of International Migration Theory: The North American Case", Population and Development Review, Vol. 20, No. 4, December 1995, s.701.

ücret düzeyleri arasındaki fark (göç maliyeti çıkartıldıktan sonra) kapanana kadar emek göçü devam eder.³²

Yukarıda açıklandığı üzere göçün en eski teorisi olan Neoklasik İktisat Teorisi bölgeler arasındaki ücret farklılıkları emek göçünün temel sebebidir. Ücret farklılıkları emek talebi ile emek arzında coğrafik farklılıklar emek verimliliği ya da emeğin örgütlenme düzeyi gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bu teoriye göre sermayeye kıyasla emek kıtlığı yaşayan ülkelerde ücretler daha yüksek düzeye denk gelirken yüksek emek arzına sahip ülkelerde ise ücretler düşük düzeyde dengeye gelmektedir. Ücret farklılıkları doğal olarak düşük ücretli ülkelere yüksek ücretli ülkelere doğru bir emek göçünü temsil eder.³³ Neoklasik İktisat Teorisine göre göç sadece ülkeler arası reel ücret farklılığından kaynaklanmaz. Diğer bir ifadeyle bu yaklaşıma göre iki şekilde ortaya çıkar; ilki, düşük vasıflı emek düşük ücretli ülkelere yüksek ücretli ülkelere göç etmektedir. İkincisi, yüksek ücretli ülkelere düşük ücretli ülkelere bir sermaye akışı olmaktadır. Sermaye akışı büyük ölçüde emek yoğun endüstriyel sermaye akışı ile yüksek yetenekli emek göçü eşliği ile gerçekleştirilmektedir.³⁴

Geleneksel Neoklasik İktisat Yaklaşımı, uluslararası göçü son derece basit bir mantıkla ifade eder. Bu yaklaşım taraftarlarına göre göç, bireysel düzeyde fayda maliyet kararlarına dayanmaktadır. Buna göre fayda maliyet kararı ekseninde davranan bireyler uluslararası göç aracılığıyla beklenen gelirlerini maksimize etmeye çalışmışlardır. Neoklasik teoriye göre, düşük ücretli ülkelere, yüksek ücretli ülkelere doğru emek akışı gerçekleştiğinde beşeri sermayeyi de içeren toplam sermaye ters yönde hareket eder. Bu durum göçün yöneldiği ülkelere ücretler üzerinde düşme yönünde bir baskı oluştururken hedef ülke (göç gönderen ülke) ücretler üzerinde artış yönünde bir baskı

³² Massey, D. S.; Aragon, J.; Hugo, G. et al (1994) "An Evaluation of International Migration Theory: The North American Case", Population and Development Review, Vol. 20, No. 4, December 1995, s.701.

³³ Roel Peter Wilhelmina Jennissen, Macro Economic Determinants Of International Migration In Europe, University Of Groningen,2004, S.33.

³⁴ Roel Peter Wilhelmina Jennissen, Macro Economic Determinants Of International Migration In Europe, University Of Groningen,2004, S.44

oluşturur. Bu süreç, iki ülkeyi tek emek piyasası olarak değerlendirdiğimizde emek piyasasında denge sağlanıncaya kadar devam eder.³⁵

Neoklasik İktisat Düşüncesinde küreselleşme ve özeldde emek piyasalarının küreselleşmesi pozitif sonuçlar doğurma potansiyeline sahiptir. Daha açık bir ifadeyle sermaye ve emek akışı etkinliğini arttırdığı gibi mal hizmetleri en iyi yerlerde kullanılmasını sağlayacak bir kaynak tahsisi neticesini doğurur.³⁶

Neoklasik İktisat Yaklaşımı makro ve mikro düzeyde ele alınmaktadır. Neoklasik iktisat yaklaşımının makro göç teorisine göre emek açısından arz ve talep bağlamında gözlenen coğrafi farklılıklar göçün temel sebebidir. Emek arz fazlasına sahip ülkelerde ücretler görece olarak daha düşükken emek talep fazlalığına sahip olan ülkelere ücret düzeyi yüksektir. Ücret seviyeleri arasındaki farklılık yüksek ücretli ülkelere göç hareketini teşvik eder. Bu hareketlilik sonucunda emek arz fazlalığı olan ülkelere arz fazlalığı azalmakta ve netice olarak ücretler düşmektedir. Buna karşın emek göçünün gerçekleştiği ülkelere ücretler düşme eğilimine girerek yeni bir denge durumunu teşekkül olması söz konusu olmaktadır. Kısaca ifade etmek gerekirse Neoklasik iktisat yaklaşımını makro teorisine göre ülkeler arası ücret ve istihdam farklılığı göç olgusunun en önemli nedenidir. Ülkeler arasında iş gücü hareketliliği nedeniyle ücret farklılığının azalması göçün azalan bir seyir izlemesine yol açmaktadır.³⁷

Buraya kadar yapılan açıklamalardan yola çıkarak Neoklasik iktisadın makro göç teorisinin uluslararası göçe ilişkin temel varsayımları:³⁸

- İş gücünün uluslararası göç hareketi ülkeler arası ücret farklılığından kaynaklanmaktadır.

³⁵ Douglas S. Massey; Joaquin Arango; Graeme Hugo; Ali Kouaouci; Adela Pellegrino; J. Edward Taylor, **An Evaluation Of International Migration Theory: The Nort Amerika Case**, Population and Development Rewiew, Vol. 20, No.4 (Dec.1994), s.701.

³⁶ Alexander Sager, **The Implications Of Migration Theory For Distributive Justice**, Global Justice: Theory Practice Rhetoric (5), 2012, s: 64

³⁷ Güllüpnar,Fuat,“**Göç Olgusunun Ekonomi- Politik ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme**”, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, s.57-58.

³⁸ Güllüpnar,Fuat,“**Göç Olgusunun Ekonomi- Politik ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme**”, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, s.59.

- Göç hareketlerinin sona ermesi ücret farklılıklarının ortadan kalkarak iş gücü hareketini kesmesiyle mümkün olmaktadır.
- Vasıflı işçilerin sergilemiş olduğu göç hareketi vasıfsız işçilerin göç hareketinden farklıdır.
- Uluslararası göç, iş gücü piyasaları arasında gerçekleşir.
- Devletin rolü hem iş gücü gönderen hem de iş gücü çeken ülkeleri iş gücü piyasasını denetlemek ve düzenlemektir.

Neoklasik İktisadın mikro göç teorisi makro parametrelerinin yanı sıra bizatihi bireyin kendisinin göçe neden olan önemli bir faktördür. Bu modele göre rasyonel bireyler maliyet-kar analizi yaparak yüksek gelir beklentisiyle göç etmeye karar vermektedirler. Bireyler ülkeler arasında karşılaştırma yapmak suretiyle en yüksek getiri getiren ülkeye göç etmeyi tercih ederler. Bu teori kapsamında öne çıkan insani sermaye modeli göç olgusunu insani sermayeye yapılan bir yatırım olarak ifade etmektedir. Yani Neoklasik Göç Teorisi göçmenleri bireysel rasyonel ve fayda maksimizasyoncu aktörler olarak değerlendirmektedir. Bu bakış açısına göre göç hareketi fayda maliyet hesaplamasına dayanmaktadır. Bireyler sosyal sermayelerini en verimli şekilde kullanacakları ülkelere göç etmeyi tercih etmektedirler.³⁹ Bireyler göç kararı verirken göç edecekleri yer ile ilgili olarak yetenekleri ve finansal kaynaklar veri iken gelir maksimizasyonu güdüsü ile hareket ederler. Yani göç ile ilgili olarak beklenen fayda beklenen faaliyeti aşması önemli bir değişkendir. Bu bakış açısına göre göç bireysel bir karar olup isteğe bağlıdır.⁴⁰

³⁹ Güllüpınar,Fuat,“**Göç Olgusunun Ekonomi- Politığı ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme**”, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, s. 59-61. Hein De Haas,“ The Determinants Of International Migration Conceptualising Policy, Origin And Destination Effects” University Of Oxford, International Migration Institute, paper:32,2011,s.9.

⁴⁰ Sorana Toma, Ties That Bind? Networks And Gender İn International Migration The Case Of Senegal, Nuffield College, University Of Oxford, Thesis Submitted For The Degree Of Doctor Of Philosophy, 2012, s9-10.

Neoklasik İktisadın mikro göç teorisinin temel varsayımları:

- Bireysel maliyet kar analizi uluslararası göç akımlarını belirleyen en önemli faktördür.
- Uluslararası göç hareketleri ülkeler arasındaki kazanç oranları farklılığından kaynaklanmaktadır
- Devlet göç veren ve göç alan ülkelerdeki kazançlarla ilgili önlemleri denetlemektedir. Örneğin yasadışı istihdam söz konusu olduğunda ağır para cezası uygulamaları tercih edilmektedir.⁴¹

Neoklasik mikro ekonomik teorisi emek göçünün sadece ücret farklılıklarından kaynaklanmadığını bilakis göç edenlerin rasyonel fayda maliyet kararları ekseninde gerçekleştiği ileri sürmektedir. Söz konusu fayda maliyet hesapları ya da tahminleri kişilerin göç konusundaki niyetleri ile kişisel özellikleri tarafından belirlenir. Örneğin yaş ve cinsiyet gibi özellikler önem arz etmektedir. Bu tip özellikler göç kararının uygulanmasında aynı zamanda gidilecek ülke tercihinde başat rol oynamaktadır. Öte yandan ücret farklılıkları ile istihdam olanaklarının yanı sıra göç olgusunun bir takım finansal maliyetler ihtiva ettiğini belirtmek gerekir. Ulaşım maliyetleri göç edilen ülkede işsiz kalınan dönemin ortaya çıkardığı maliyetler ve arkadaş ve sosyal çevreden ayrılmamanın ortaya çıkardığı psikolojik nedenler göz ardı edilmemelidir. Göç edilecek ülke ile göç edilen ülkedeki gelir beklentisine ilişkin farklılıkların boyutu göçün hacmini doğrudan etkilemektedir.⁴²

Neoklasik ekonomistlere göre ücret farklılıkları tek başına göç hareketini açıklamada yeterli değildir. Birtakım sosyolojik parametreleri de göz ardı etmek gerekmektedir. Söz konusu parametreler itici faktörler ve çekici faktörler olarak adlandırılır. İtici faktörler doğal felaketler, ülke içi çatışma ve savaş ortamı gibi hususları içermektedir. İtici faktörler kimi zaman milyonlarca insanın kendi ülkelerinden başka ülkeye göç etmek zorunda bırakmaktadır. Yüksek hayat standartları

⁴¹ Güllüoğınar,Fuat, ‘‘Göç Olgusunun Ekonomi- Politđđi ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme’’, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, s.61.

⁴² Gheasi, Masood, Nijkamp, Peter, ‘‘A Brief Overview Of International Migration Motives And Impacts, With Specific Reference To FDI’’, Ekonomies, 5, 27, 2017, s.3.

alternatif ve daha konforlu istihdam olanakları nitel ve nicel açıdan güçlü eğitim sistemi yabancı ülke vatandaşlarını cezbeden çekici faktörlerdir.⁴³

I.3.2. Göçün Yeni İktisat Yaklaşımı

Neoklasik Teori'nin aksine Yeni Yaklaşım mükemmel işleyen bir piyasanın varlığını reddeder. Esasen gelişen dünyada yeni ihtiyaçların ve oluşumların varlığına işaret ederek birçok gelişmekte olan ülkede sermaye piyasası, gelecek güvencesi kaygısı, sigortanın olmaması, sistemin iyi işler durumda olmaması gibi piyasa başarısızlıklarının göç kararlarında önemli etkenler olduğuna vurgu yapar. Gelirin elde edilmesini, üretim kıt yatırım sermayesine daha kolay ulaşabilmeye yönelik risklere karşı kendisini güvence altına almayı düşünerek bu ülkelerde yaşayan insanlar aile olarak veya bir/birkaç aile ferdi (yasal izinler temin edilebilirse tüm aile olarak) göç ederek geleceklerini güvence altına almaya çalışırlar. Gelişmiş ülkelerde verilen kendi ülkelerine görece daha yüksek ücretler, uluslararası göçü gelir elde etme riskini minimize etme ve geleceği güvence altına alma konularında oldukça cazip alternatif haline getirmektedir. En az gelişmiş ülkeler istisna, birçok gelişmekte olan ülkenin gelişmiş ülkelere yönelik verdiği göçlerde, bu ülkelerin dünyadan tamamen izole ve içine kapalı ülkeler olmadıkları görülür. Hatta göç veren ülkeler yerel ve uluslararası piyasalara sıkı sıkıya entegre olmuşlardır. Bu ülkelerde ulusal yatırımlar ve tüketim büyük ölçüde göçmen gelirlerine dayalıdır. Hatta kimi çalışmalarda dış ticaret açığının kapatılmasında göçmenlerin yabancı ülkelerde çalışmaları ile elde ettikleri geliri ülkelerine aktarmalarının önemli bir kaynak oluşturduğu görülmektedir.⁴⁴

Göçün Yeni İktisat Yaklaşımı, göç olgusunu sadece ücret temelinde değerlendirilemeyeceğini ifade etmiştir. Piyasaların her zaman çok etkin bir biçimde çalışmadığını ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde çok önemli sıkıntılar olduğunu iddia etmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde piyasaların her zaman mükemmel olmayacağı gibi risklere karşı da çoğu zaman koruma sağlamaz. Gelişmekte olan

⁴³ Gheasi, Masood, Nijkamp, Peter, 'A Brief Overview Of International Migration Motives And Impacts, With Specific Reference To FDI', *Ekonomes*, 5, 27, 2017 s.3.

⁴⁴ Douglas S. Massey; Joaquin Arango; Graeme Hugo; Ali Kouaouci; Adela Pellegrino; J. Edward Taylor, **An Evaluation Of International Migration Theory: The Nort Amerika Case**, *Population and Development Review*, Vol. 20, No.4 (Dec.1994), s.712.

ülkelerde hane halkları üretim ve gelir risklerine karşı kendilerini koruma altına almak ya da kıt olan yatırım sermayesine ulaşmak amacıyla, bir ya da birden fazla mensuplarının (çalışma hayatına katılabilecek durumdaki mensuplarının) yabancı emek piyasasına gönderme cihetine girerler. Gelişmekte olan ülkelerdeki ücret düzeyinin görece olarak yüksek olması öte yandan risk minimizasyonu açısından gelişmiş ülkelerin daha fazla imkan sağlaması sermaye kısıtı sorunsalının çözülebileceği beklentisi uluslararası göç olgusunu tetiklemektedir.⁴⁵

Göçün Yeni İktisat Yaklaşımı'na göre, göç bireysel olarak gerçekleşen bir eylem değildir. Birbiri ile bağlantılı olan birçok kişi tarafından yapılmaktadır. Daha açık bir ifade ile göç, bir ailenin tüm üyeleri ya da bir topluluğun çoğu tarafından ortak alınan bir karardır. Göçün gerçekleşmesi için ücret farklılığı bir belirleyici değildir, bilakis göç ücret farklılığı olsa da olmasa da yapılmaktadır. Çünkü göç etme isteği olan insanlar sahip oldukları eksik koşulları tam anlamıyla düzeltmek niyeti yerine mevcut durumlarını iyileştirme isteğindedirler.⁴⁶

I.3.3. Bölünmüş Emek Piyasası Teorisi

Bölünmüş Emek Piyasası Teorisi, göçü ileri sanayi toplumlarının ekonomik yapısı üzerine inşa edilen talep kaynaklı bir olgu olarak değerlendirmektedirler. Modern kapitalizm doğası gereği iki tip emek piyasasının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Birincil sektör, yüksek ücret koşullarının daha insani çalışma şartlarının geçerli olduğu istikrarlı bir emek piyasası olarak ortaya çıkarken ikincil piyasa olarak tasnif edeceğimiz piyasa istikrarsızlığın hakim olduğu bir görüntü sergilemektedir. İkincil piyasalarda ücret düzeyleri düşük, çalışma koşulları oldukça kötüdür. Gelişmiş ülkelerde ikincil piyasalar için iş gücü temininde kıtlık sorunu söz konusudur. Bu ülkelerde kişi başına düşen gelir düzeyi yüksek olduğu gibi, eğitim seviyesi daha yüksektir. İkincil piyasalarda görece olarak daha vasıfsız daha düşük eğitim düzeyine sahip ve daha az getiriye rıza gösterecek iş gücüne gereksinim duyulmaktadır. Bu piyasalardaki işgücü talebi, o ülke vatandaşları tarafından sağlanamadığı için ortaya çıkan emek arz açığı veya emek talep

⁴⁵ Douglas S. Massey, s.711.

⁴⁶ Ahmet İçduygu, Sema Erder, Ömer Faruk Gençkaya "Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923- 2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere", Koç üniversitesi, Mirekoç Proje Raporları 1/2014, İstanbul, 2014 s.37.

fazlalığı iş gücü göçü verebilecek düşük gelirli ülkelerden temin edilmeye çalışılmaktadır.⁴⁷

I.3.4. Cinsiyet Temelli Göç

Dünya ölçeğinde gerçekleşen uluslararası göçün takriben yarıya yakın kısmı kadın nüfusu tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu göç aile fertlerinin birlikte yaptığı göçten çok kadınlar tarafından bireysel düzeyde iş aramak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Göçmen kadınlar sıklıkla emek piyasasında cinsiyet temelli ayrımcılık başta olmak üzere birçok dezavantaja sahiptirler.⁴⁸

Göç konusu kadın göçü temelinde ele alındığında aşağıdaki tespitlerde bulunulabilir:⁴⁹

- Kadın göçü kadınların geleneksel, babaerkil ve diğer otoriter kontrollerden daha uzak kalması sonucunu doğurur.
- Kadınlar gittikleri ülkelerde aile içi üretim modundan daha piyasaya dönük üretim yapıları içinde çalışmaya başlarlar.
- Göç çoğu zaman kırsal alanlardan kentsel alanlara bir hareketliliği ifade eder.
- Göçmen kadın açısından çalıştığı işten aldığı para emeğinin karşılığında ilk defa alacağı para olabileceği gibi bu para üzerindeki her türlü kontrol hakkını da kendisi kullanabilir. Kısaca göç kadınlara para kazanma ve bu parayı dilediği gibi kullanma imkanı sağlayabilir.
- Çoğu kez göç eden kadınlar gittikleri yerlerde kendi ailelerinden başka ilk defa başka insanlarla birlikte yaşama veya çalışma ortamına girmektedirler.

⁴⁷ Douglas S. Massey; population and Development Review, ss. 715

⁴⁸ Alexander Sager, The Implications Of Migration Theory For Distributive Justice, Global Justice: Theory Practice Rhetoric (5), 2012, s:67.

⁴⁹ Graeme Hugo, **Effects Of International Migration On The Family In Indonesia**, Asian and Pasific Migration Journal, vol: 11, no.1, 2002, s:26-27.

- Kadınlar gittikleri yerlerde farklı geleneksel yapıların etkisine maruz kalırlar.
- Kadınlar gittikleri ülkelerde özellikle çalışma ortamında farklı geçmişi veya tecrübeye sahip insanlarla bir araya gelerek etkileşim içine girerler.
- Gündelik davranış eğilimlerini kurgularken bireysel düzeyde karar vermek zorunda kalabilirler.
- Bazı geleneksel toplumlar açısından göç olgusu kadınlar açısından izolasyon ve tecritin son bulması anlamına gelir.
- Göç eden kadınlar sendika ya da kadın dayanışmasını önceleyen formel ya da enformel yapılanmalarda bulunan diğer kadınlarla arkadaşlık ve dayanışma ilişkisi içine girebilirler.

I.3.5. Dünya Sistemleri Teorisi

Dünya Sistemleri Teorisi ekonomik küreselleşmeyi farklı bir bakış açısıyla değerlendirmiştir. Dünyanın tamamı tek bir kapitalist sistem olarak değerlendirilmiştir. Bu yaklaşıma göre ekonomik küreselleşme ekonomik hakimiyet doğuran bir süreci ifade etmektedir. Daha açık bir ifadeyle dünya sistemleri teorisi dünyanın gelişmiş ekonomilerini çekirdek ve gelişmekte olan ülkeleri ise periferik ya da yarı periferik şeklinde ifade etmektedir. Bu teoriye göre gelişmiş ekonomiler gelişmekte olan periferik bölgelerin doğal kaynaklarını kullanmak ve ucuz işgücü imkanlarından yararlanmak suretiyle adeta bir sömürü düzeni kurmuşlardır. Ucuz iş gücü desteği gelişmiş ülkeleri servet ve güç açısından destekleme işlevi icra eder. Gelişmiş ülkeler göç kontrol stratejileri yardımıyla periferik bölgeler üzerinde etkin bir denetim ekonomisi kurmaya başlamışlardır. Dünya sistemleri teorisi Marksist politik ekonomi varsayımına dayanmaktadır. Çünkü politik ve ekonomik güç ve kaynakların küresel düzeyde eşitsiz dağılımına vurgu yapmakta ve göçü küreselleşmenin bir yan ürünü

olarak değerlendirmektedir. G ekonomik ve askeri kontrolün bir aracı olarak kullanılmaktadır.⁵⁰

Dünya Sistemleri Teorisinin uluslararası gn küresel perspektiften değerlendirmesi dış ticaret vurgusunu da ortaya çıkarmaktadır. Bu yaklaşım ülkeler arası ilişkilerin toplumlardaki sosyal değişmenin başat faktörü olduğunu ortaya sürmüşlerdir. Uluslararası ticaret toplumlar arasındaki ilişkinin en önemli araçlarından birsidir. Görece zayıf bir ekonomiye sahip olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki ticaret ekonomik durgunluğa ve zayıf ülkelerde yaşam kalitesinin gerilemesine yol açar. Bu sonuç göçü teşvik eden önemli bir husustur.⁵¹

Dünya Sistemleri Yaklaşımına göre g periferik bölgelerdeki ekonomilerin bozulmasından kaynaklanmaktadır. Bu teoriye ilişkin katkı yapan bir görüşe göre gelişmekte olan bölgelerdeki sanayileşme süreci öncelikle ülke düzeyinde kentsel g olgusuna yol açar ve ardından da sınır ötesi g hareketlerini doğurur. Başka bir deyişle iktisadi gelişme beraberinde ülke düzeyine ve akabinde daha geniş ölçekte g olgusunu ortaya çıkarır. Sanayileşmenin sosyal ve ekonomik tahribatı Dünya Bankası, İMF, gelişmiş ülkeler ve çok uluslu şirketlerin katkılarıyla derinleşmektedir. Bu tablo g olgusunu zorunlu hale getirmektedir.⁵²

Görüldüğü gibi Dünya Sistemleri Teorisi çerçevesinde g küreselleşmenin bir fonksiyonu olarak telakki edilmektedir. Küreselleşme ekonomiler arası eklemleşme sürecini hızlandırmakta ve yeni retim Őekillerinin ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Küreselleşme ile birlikte gelişmiş ekonomilerden gelişmekte olan ekonomilere doğru doğrudan yabancı yatırım akışları ortaya çıkmış bu durum geleneksel çalışma yapılarını

⁵⁰ Alexander Sager, *The Implications Of Migration Theory For Distributive Justice*, *Global Justice: Theory Practice Rhetoric* (5), 2012, s:64-65., Karen O'Reilly, **International Migration And Social Theory**, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2012, s.33.

⁵¹ Roel Peter Wilhelmina Jennissen, "Macro Economic Determinants Of International Migration In Europe", University Of Groningen, 2004. S.34.

⁵² Alexander Sager, *The Implications Of Migration Theory For Distributive Justice*, *Global Justice: Theory Practice Rhetoric* (5), 2012, s:65.

tahrip etmiş ve nüfusun daha mobil hale gelmesine aynı şekilde bulunduğu yerden başka yerlere göç etmesine yol açmıştır.⁵³

I.3.6. Network Teorisi

Bu yaklaşıma göre diaspora ya da dayanışma ağları göç edilecek ülke tercihini etkileyen önemli faktörlerdir. Network Teorisi göç sistemleri teorisi olarak bilinen bir yaklaşımla ile yakın bir benzerlik göstermektedir. Göç sistemleri teorisinin temel varsayımına göre göç sosyal kültürel ekonomik ve kurumsal koşullarda ciddi değişiklikler meydana getirir. Göç sistemleri teorisi coğrafya üzerinde yoğunlaşırken network teorisi sosyolojik ve antropolojik konuları araştırır. Network Teorisi göç edenlerle göç etmeyenler arasındaki bireysel ilişkiler üzerinde odaklanmaktadır.⁵⁴

Uluslararası göçte ağlar içgöçle kıyaslandığı zaman daha önemlidir. Çünkü üstesinden gelinmesi gereken sorunlar daha yoğundur. Örneklendirecek olunursa bir aile ferdi göçmen konumuna geldiği vakit göç edilen ülke ile göç veren ülke arasında bir güzergah belirlenmeye başlar. Bu güzergah belirlenmeye başladığı vakit, öteki aile bireyleri, göç edilen ülkede yaşayan akrabalarından destek alır ve artık bu güzergahı kullanmaya başlarlar. Ortak bir kökene dayalı olan bu ağlar çeşitli kolaylıklar sağlar. Ortak bir kökene bağlı olmak göç edilen ülkede cemaat oluşumunun da temelini oluşturur. Bu ağlar kendi ekonomik ve sosyal hayatlarını kurmaya başlarlar. İlk giden göçmenler belli bir zaman sonra ailelerini de yanlarına alırlar ve hatta öteki gelen göçmenler ile de yakın ilişki içinde olurlar. Böylece sahip oldukları yaşam görüngesini yeni ülkede de devam ettirmiş olurlar. Böylece şu sonuca varabiliyoruz, Göç Ağları Teorisi uluslararası göçün nedenleri ile değil devamlılığı ile ilgilenmiştir.⁵⁵

Çeşitli göçmen grupları değişik şekillerde olan göçmen ağlarıyla yaşamlarını kolaylaştırmaktadırlar. Mesela eğitim seviyesi ileri düzeyde olan insanlar kurumsal ağlar ve meslektaşları ile ilişki halindeyken, daha az eğitilmiş ve yoksul göçmenler ise

⁵³ Lucia Kurekova, **Theories of migration: conceptual review and empirical testing in the context of the east West flow's**, Paper prepared for Interdisciplinary conference on migration, ekonomik chance social challenge, 2011, London s:8.

⁵⁴ Kurekova, s:10.

⁵⁵ Ahmet İçduygu, Sema Erder, Ömer Faruk Gençkaya “Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923- 2023: Ulus –devlet Oluşumundan Ulus- Ötesi Dönüşümlere”,Koç üniversitesi, Mirekoç Proje Raporları 1/2014, İstanbul, 2014, s.43.

daha ziyade akrabalık bağlarına dayalı ilişkiler kurmaktadırlar. Göçmenlerin sahip olduğu sosyal ağlar göçü kolaylaştıran yollar sağlaması bakımından uluslararası göç araştırmaları için ciddi olarak ilgilenilen ve araştırılan bir konu olmuştur.⁵⁶

Network, göçmenin geldiği ülkeye daha kolay adapte olmasını sağlamakta, daha kolay iş bulmasına ve barınma ihtiyaçlarının karşılanmasına katkı sağlar. Öte yandan network sayesinde göç edilen ülkedeki eğitim imkanlarından haberdar olmak ve sosyal güvenlik sistemine ulaşmak kolaylaşmaktadır. Önceden göç edenlerin yeni göç edenlere insani destekleri göçün risk ve maliyetini düşürmektedir.⁵⁷

I.4. DÜNYADA ULUSLARARASI GÖÇ

Tarihin bilinen ilk büyük göç olayı 4. Yüzyılda başlayan Kavimler Göçüdür. Değişik bölgelerde gerçekleşen bu kitlesel göç hareketleri, Avrupa kıtasında yeni devletlerin kurulmasına yol açmıştır. Göçün kıtalararası bir pozisyon alması ise Amerika kıtasının keşfi ile başlamıştır. Amerika kıtasının keşfi ile Avrupalı varlıklı tüccarlar Afrika'nın kuzeyinden milyonlarca insanı, köle olarak çalıştırmak amacıyla Amerika Kıtasına taşımışlardır. Artık Avrupa yaklaşık olarak üç asır sürecek olan dünya göç hareketini yönlendirmiştir. Büyük Avrupa ülkeleri (İspanya, Portekiz, Fransa, İngiltere) artan nüfuslarına yeni yaşam alanları oluşturmak için sömürgeler kurmuşlardır. Bundan sonra Avrupalılar yeni yaşam alanlarına doğru göç etmeye başlamışlardır.⁵⁸

Amerika Birleşik Devletleri, büyük göç hareketlerine ev sahipliği yapmıştır. Dünya yaşanan bu büyük göç hareketleri karşısında kültürel, etnik ve demografik olarak büyük değişimlere şahit olmuştur. 20. Yüzyıla geldiğimizde dünya iki büyük dünya savaşına tanıklık etmiştir. Bu dünya savaşları önemli derecede göç hareketlerine sebep olmuştur. Ayrıca dünya 20. Yüzyılda büyük nüfus mübadeleleri ve sürgünlere tanıklık etmiştir. (1945- 1961) Berlin Duvarının inşası, Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılması

⁵⁶ Ahmet İçduygu, Sema Erder, Ömer Faruk Gençkaya "Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923- 2023: Ulus –devlet Oluşumundan Ulus- Ötesi Dönüşümlere", Koç Üniversitesi, Mirekoç Proje Raporları 1/2014, İstanbul, 2014 s.44

⁵⁷ Munise Tuba Aktaş, **Ücret Odaklı Uluslararası İşgücü Hareketliliğinin İşgücü Piyasalarına Etkileri**, Tesam Akademi Dergisi, 2015, s. 205-206.

⁵⁸ Taşkın Deniz, **Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye**, Türkiye Sosyal Araştırmaları Dergisi, sayı 1,2014,s.180.

(1947) büyük göç hareketlerine sebep olmuştur. 2. Dünya Savaşından sonra yeniden belirlenen Romanya- Bulgaristan sınırı da büyük bir göç hareketine sebep olmuştur. Körfez savaşı, İran- Irak savaşı neticesinde de milyonlarca insan yaşadıkları yerleri terk ederek mülteci ve sığınmacı durumuna düşmüşlerdir.⁵⁹ 1991 yılına ise SSCB'nin dağılması ile milyonlarca insan göç etmiştir. 2000'li yıllara geldiğimizde ise büyük bir göç hareketine sebep olan Suriye'yi görmekteyiz.⁶⁰

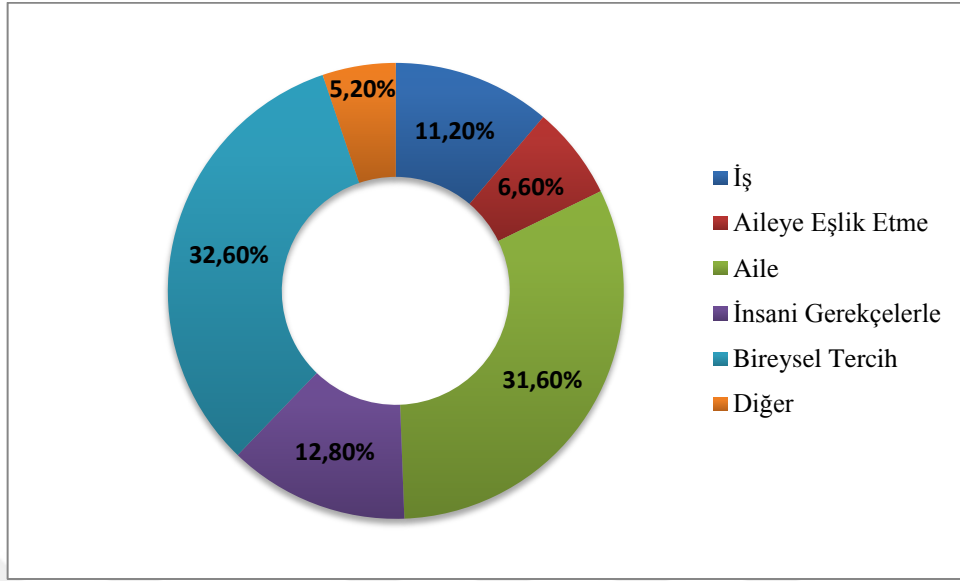
Küresel ölçekte yaşanan göçlerde yoksulluk, düşük ücret, savaşlar, eğitim, sağlık gibi çok farklı nedenler ortaya konmaktadır. Bunlar arasında hiç şüphesiz daha yüksek gelir düzeyine kavuşabilmek, geleceğini maddi ve sosyal yönden güvenceye alabilmek ve savaş/felaket gibi olaylardan kaçınmak ilk sıraları almaktadır. Grafik-1'de küresel göç nedenleri açıklanmıştır. Bireysel nedenler kategorisi %32.6 ile en yüksek grubu temsil etmektedir. Bu grup, evlilik, eğitim, daha müreffeh bir ülkede yeni bir hayat kurma gibi farklı bireysel gerekçeleri temsil eder. İkinci en yüksek gerekçe ailedir. 2015 yılında bireysel tercihler bir kenara bırakıldığında göçün en fazla aile olarak yapıldığı gözlenmiştir. 1960'lı 1970'li yıllarda Avrupa'ya ucuz işgücü temini için yapılan bireysel ve geçici süreli göç modelinden oldukça farklı bir görünüm arz eden bu göç şekli, 2008'den sonra %4 oranında artış göstermiştir. Bu artış, son yıllarda başta Ortadoğu olmak üzere dünyanın farklı coğrafyalarında yaşanmakta olan savaş, toplumsal kargaşa, siyasi baskı gibi olayların tırmanması ile tutarlı bir gelişmedir. Zira insani nedenlerle göçün hızla yükseldiği birçok araştırmada müşahade edilmektedir. Aile göçlerinde ağırlıklı olarak destinasyon tercihi ABD olmaktadır. ABD, 2015 yılında 680.000 göçmen kabul etmiştir.⁶¹

Grafik-1'e göre 3. en ağır basan göç gerekçesi iç savaş, zulüm ve siyasi çalkantılardan kaçan mültecilerin ağırlıklı olarak temsil ettiği insani gerekçelerdir.

⁵⁹ Deniz, s.181.

⁶⁰ Deniz, s.182.

⁶¹ OECD (2017) International Migration Outlook 2017, OECD Publishing,Paris, 18-19, 26 http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2017_migr_outlook-2017-en#.Wj92JGhI_IV#page3

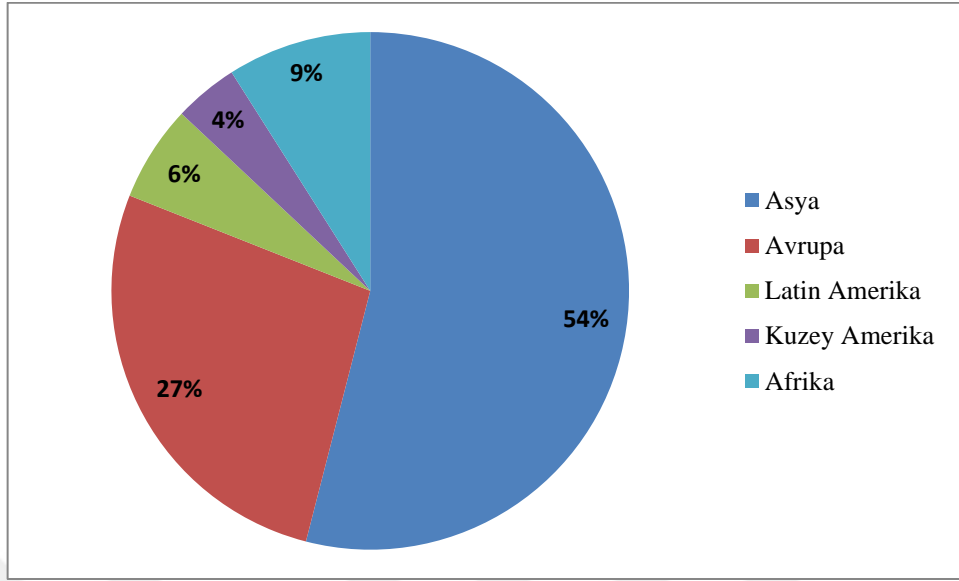

Grafik 1: Göç Nedenleri, 2015

Kaynak: OECD (2017) International Migration Outlook 2017, OECD Publishing, Paris, s.18 http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2017_migr_outlook-2017-en#.Wj92JGhl_IV#page3

Grafik-1’de açıklanan %32.6’lık bireysel tercihler arasında en önemli neden kuşkusuz eğitim nedeniyle yapılan göçlerdir. Bu tür göçlerde öğrencinin eğitim imkanını nasıl temin ettiğine ve kişisel/ailevi durumuna göre göç geçici veya kalıcı olabilmektedir. Örneğin devlet bursu ile yurt dışında eğitim alan öğrenciler, eğitim süreleri tamamlandıktan sonra kendi ülkelerine dönmek zorundadırlar. Böyle durumlarda eğitim nedeniyle yapılan göç geçici göçtür. Öğrenci kendi maddi imkanları ile yabancı bir ülkede eğitim aldıysa ve eğitim sonrası bu ülkede kolayca vatandaşlık ve iş bulma imkanlarından istifade edebiliyorsa bu tür göçler kalıcı göçlere dönüşebilir. Hedef ülkeye yerleşen öğrenci bir süre sonra ailesini de yanına alabilmektedir.

Grafik-2’de eğitim nedeniyle göç eden öğrencilerin ana vatanlarının buldukları bölgeler açıklanmıştır.

Grafik 2: Yabancı Öğrencilerin Geldikleri Ülkeler/Bölgeler

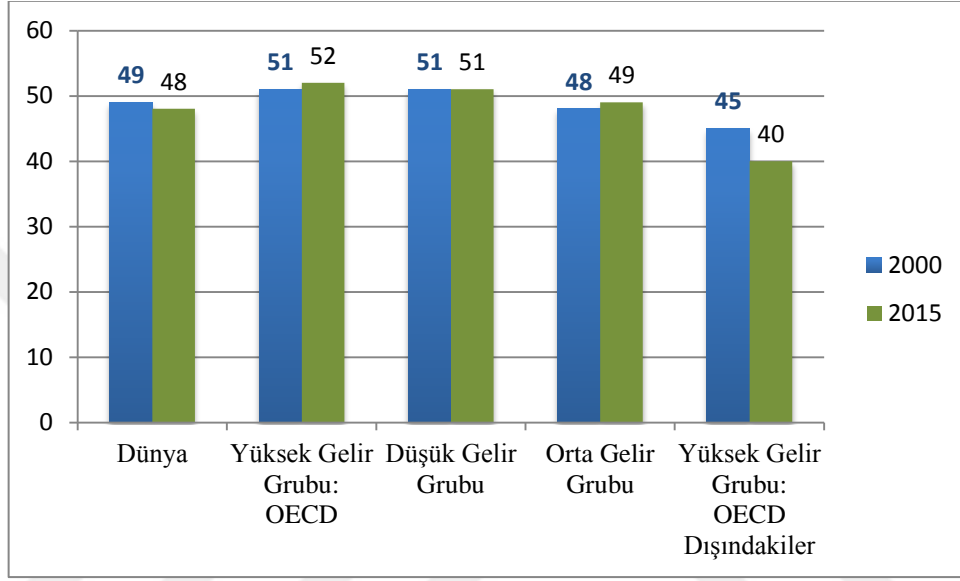
Kaynak: OECD (2017) International Migration Outlook 2017, OECD Publishing, Paris, s.33. http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2017_migr_outlook-2017-en#.Wj92JGhl_IV#page3

Grafik-2’de açıklandığı üzere, OECD ülkelerinde eğitim alan yabancı öğrencilerin yarısından fazlası Asya kökenlidir (%54). Bunun yanında Avrupa kökenli öğrenciler %27’lik bir dilimi temsil etmektedir. 2013-2014 yıllarında görülen %7’lik düşüş bir yana bırakılırsa Çinli öğrencilerin yaklaşık 600.000 kişi ile OECD bölgesinde eğitim için göç eden en yüksek grup olduğu gözlenmiştir. Bu grubu 186.000 kişi ve %13’lük oran ile Hintli öğrenciler takip etmektedir. Alman öğrenciler 112.000 civarındadır. Güney Kore, %20’lik azalmaya rağmen 86.000 öğrenci ile OECD ülkelerinde 4. en fazla öğrenci bulunduran ülke durumundadır ⁶²

Göçmenlerin cinsiyet dağılımlarına bakıldığında kadınların erkeklere göre daha az sayıda olduğu görülmektedir. Grafik-3’de açıklandığı üzere, 2000 yılında %49 olan kadın göçmen oranı, 2015 yılında %48’e gerilemiştir. Bu düşüşün en önemli nedeni erkek göçmenlerin OECD üyesi olmayan yüksek gelirli ülkelerde artan oranıdır. Orta gelir düzeyine sahip ülkelerde de kadın göçmen sayılarından azalma görülmüştür. Buna

⁶² OECD (2017) International Migration Outlook 2017, OECD Publishing, Paris, s.33. http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2017_migr_outlook-2017-en#.Wj92JGhl_IV#page3

karşılık, yüksek gelir düzeyine sahip OECD ülkelerinde kadın göçmen oranı %51'den %52'ye yükselmiştir. Avrupa ve Kuzey Amerika'ya yönelik göçlerde kadın göçmen sayısının erkek göçmen sayısından küçük bir oran da olsa yüksek olmasına karşın, Afrika ve Batı Asya göçmenlerinde ağırlıklı olarak erkeklerin yoğunlukta olduğu gözlenmektedir⁶³

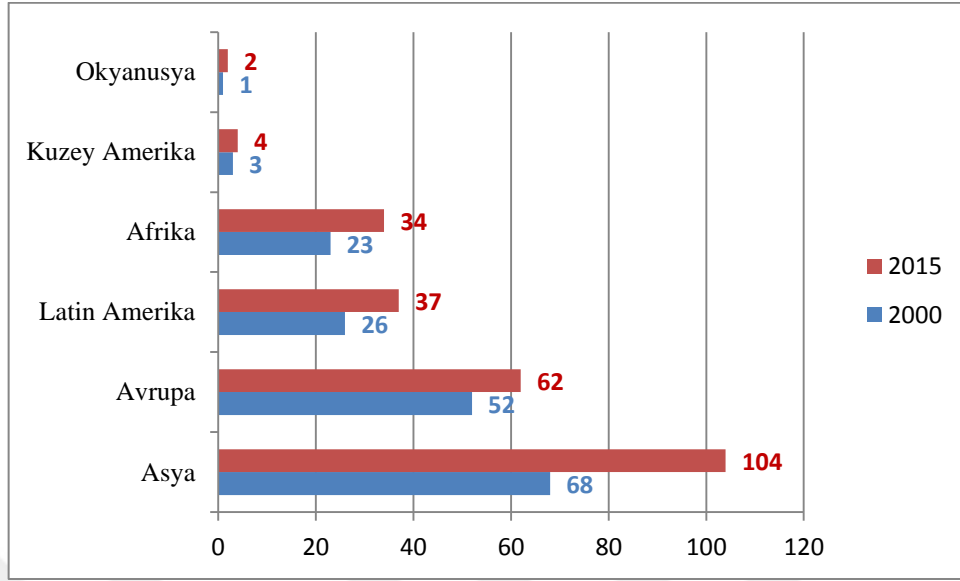

Grafik 3: Uluslararası Göçte Ülke Gruplarının Ekonomik Düzeylerine Göre Kadın Göçmen Oranları (%) (2000-2015)

Kaynak: United Nations (2016) International Migration Report, Advanced Copy, New York. s.10

Küresel göçe konu olan kişilerin mensubu oldukları coğrafyalara bakıldığında bu durum daha açık şekilde görülmektedir. Grafik-4'de göçmenlerin mensubu oldukları ülkelerin buldukları bölgelere göre göçmen sayıları 2000-2015 yılları mukayese edilerek açıklanmıştır. Buna göre Asya kıtası, en fazla göçmen hareketinin yaşandığı kıta durumundadır. 2000 yılında 68 milyon olan Asyalı göçmen sayısı, 2015 yılında 104 milyona yükselmiştir. Bu kıtayı Avrupa kıtası takip etmektedir. Avrupa'da 2000 yılında 52 milyon olan göçmen sayısı, 15 yılda 62 milyon kişiye yükselmiştir

⁶³ United Nations (2016) International Migration Report, Advanced Copy, New York. 1, 10.

Grafik 4: Göçmenlerin Ana Vatanlarının Bulunduğu Bölgeye Göre Sayısı (Milyon kişi) (2000-2015)

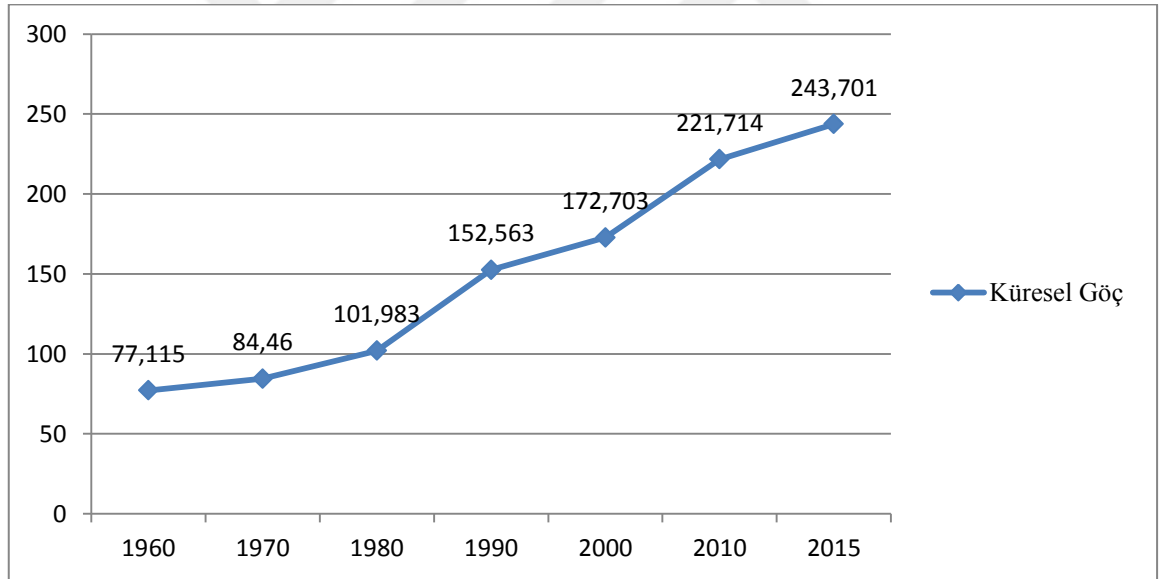
Kaynak: United Nations (2016) International Migration Report, Advanced Copy, New York. s.15

1960'lı yıllarda yaklaşık 77 milyon kişinin katıldığı küresel göç hareketleri, 2000 yılında 173 milyona, 2010 yılında 222 milyona ve 2015 yılında 1960 yılındaki verilere göre 3 kat artarak 244 milyon kişiye ulaşmıştır. Ülkelerin coğrafi ve siyasi durumlarında yıllar içinde meydana gelen değişiklikler ülke içinde göçmen nüfus sayısında önemli değişikliklere yol açmaktadır. Örneğin 1980-2000 yılları arasında küresel ölçekte gözlenen göçlerde eski Sovyetler Birliği'nden ayrılan 15 bağımsız ülkenin yeniden yapılanması nedeniyle bu ülkelerden Avrupa'ya doğru yaklaşık 27 milyon kişi güçlü bir göç dalgası meydana getirmiştir⁶⁴ (MPI, 2017). Sonraki yıllarda bilhassa Sahara altı Afrika ülkelerinden kuzey ülkelerine yönelik göç, yoksulluk ve kıtlık gerekçeleri ile gerçekleşmiştir. Son yıllarda ağırlığı artmış olan Ortadoğu'dan Avrupa'ya yönelik göç hareketi ise daha çok siyasi nedenler, savaş ve güvenlik gerekçeleri ile gerçekleşmektedir. Günümüzde göçmenlerin 2/3'si Avrupa'da (76 milyon) ve Asya'da (70 milyon) yaşamaktadır. Üçüncü en yüksek göçmen barındıran bölge Kuzey Amerika olup, bu bölgedeki toplam göçmen sayısı 54 milyondur. 2015 yılı

⁶⁴ MIP (2017) International Migrant Population By Country of Destination (1960-2015), <https://www.migrationpolicy.org/programs/data-hub/charts/international-migrants-country-destination-1960-2015?width=1000&height=850&iframe=true>

itibarıyla tüm göçmenlerin 2/3'si 20 ülkede yaşamaktadır. En yüksek sayıda göçmen barındıran ülke olan ABD, toplam 47 milyon göçmenle tüm dünyadaki toplam göçmenlerin 1/5'ine (%19) ev sahipliği yapmaktadır. Bu ülkeyi 10'ar milyon göçmen sayısı ile Almanya ve Rusya takip etmektedir. Körfez ülkelerinden Suudi Arabistan bu üç ülkenin ardından 10 milyon göçmenle 4. Sırada yer almaktadır. 2014 yılından sonra Suriye'de yaşanan iç savaş (3.9 milyon), Afganistan (2.6 milyon) ve Somali'de (1.1 milyon) ülke içi sorunlar dolayısıyla bu ülkelerden göç eden mülteciler, başta Türkiye olmak üzere bölge ülkelerine yönelik büyük bir mülteci akını gerçekleştirmişlerdir. Bu dönemde Türkiye 1.6 milyon mülteciyi kabul ederken, bu ülkeyi Pakistan 1.5 milyon, Lübnan 1.2 milyon, İran 1 milyon kişi ile takip etmiştir⁶⁵ (United Nations, 2016:1).

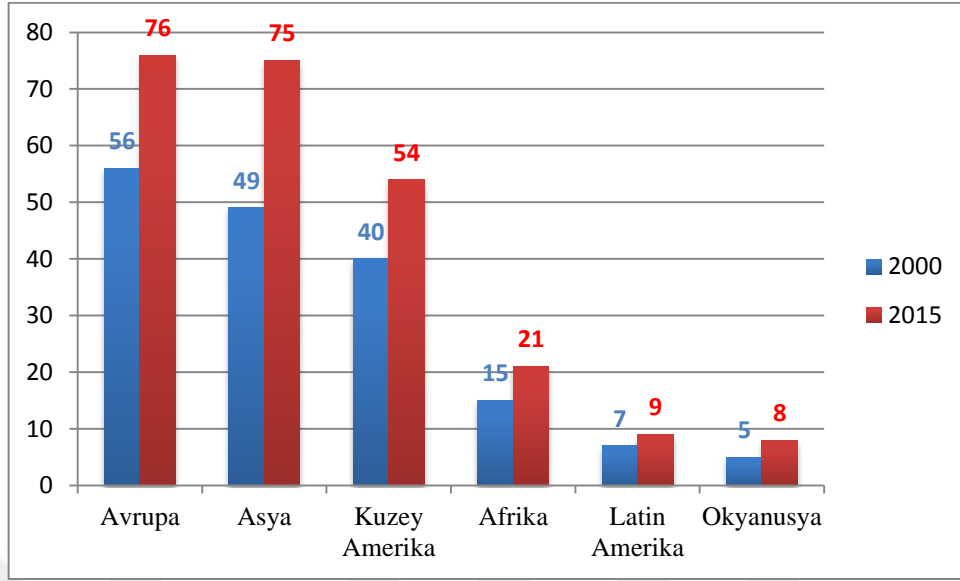
Grafik-5'de 1960-2015 döneminde küresel göçe katılan insan sayısı açıklanmıştır.

Grafik 5: Küresel Göç Hareketine Katılan İnsan Sayısı (1960-2015) (Milyon)

Kaynak: MIP (2017) International Migrant Population By Country of Destination (1960-2015), <https://www.migrationpolicy.org/programs/data-hub/charts/international-migrants-country-destination-1960-2015?width=1000&height=850&iframe=true>

⁶⁵ United Nations (2016) International Migration Report, Advanced Copy, New York. S.1

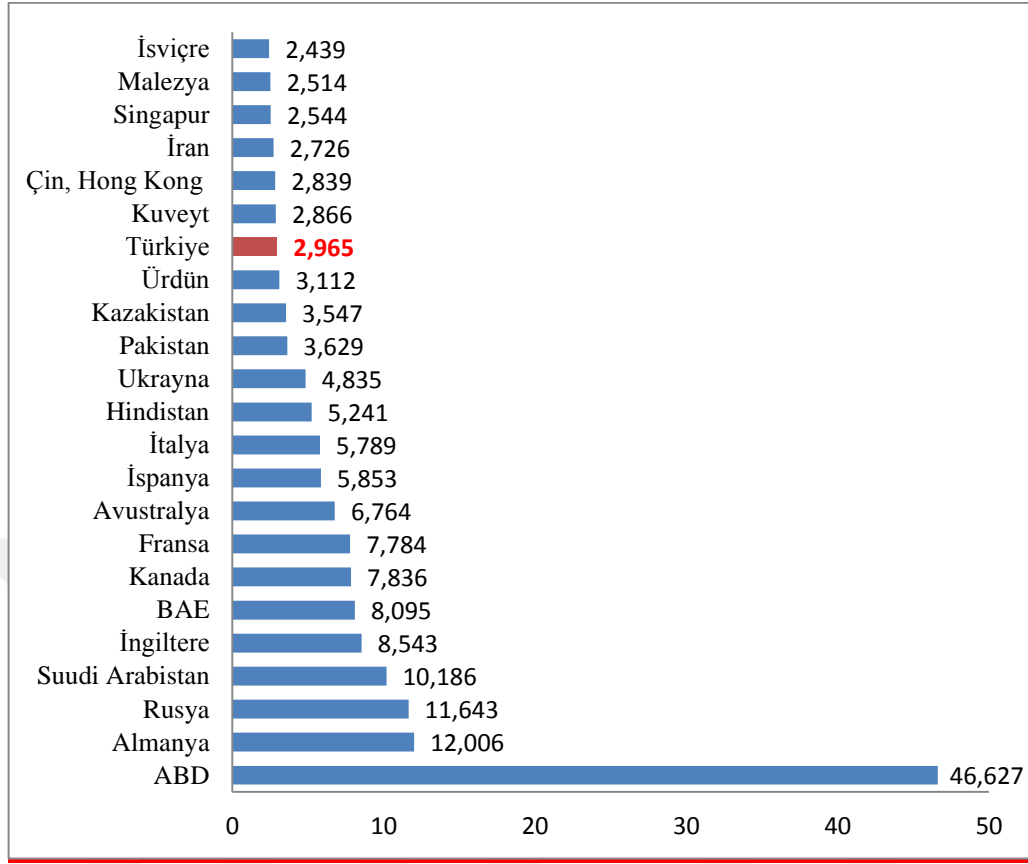
Grafik 6: Göç Alan Bölgelere Göre Toplam Göçmen Sayısı (Milyon) (2000-2015)

Kaynak: United Nations (2016) International Migration Report, Advanced Copy, New York. S.6

Grafik-6'da gösterildiği gibi, 2000-2015 yılları arasında en yüksek uluslararası göçe sahne olmuş kıta Asya kıtasıdır. Asya, söz konusu 15 yıllık periyotta 26 milyon göçmen sahibi olmuştur. Bu rakam yıllık olarak 1.7 milyon göçmene tekabül etmektedir. Asya kıtası içinde görülen bu yüksek oran daha çok coğrafyanın siyasi, sosyal konularda yaşadığı çalkantılı dönemden kaynaklanmaktadır. Avrupa, göçmen alımında ikinci en yüksek sayıya ulaşmış kıtadır. Bu dönemde toplam 20 milyon göçmen bu kıtaya gelmiştir. Toplam sayı, yıl bazında 1.3 milyon kişiye denk gelmektedir. 3. Sırada Kuzey Amerika gelmektedir. Bu bölgeye toplam 14 milyon kişi göç etmiş ve yıllık olarak 900.000 kişi göçe katılmış görünmektedir⁶⁶

Grafik-7'de, 2015 yılı için en çok göçmen nüfusa sahip ülkeleri sıralanmıştır. Buna göre ABD, 46.277.000 göçmen sayısı ile dünyada en fazla göçmen barındıran ülke durumundadır. Bu ülkeyi 12 milyon yabancı ile Almanya, 11.643.000 ile Rusya takip etmektedir. Türkiye, 2015 yılı itibarıyla 2.965.000 göçmene ev sahipliği yapmaktadır.

⁶⁶ United Nations (2016) International Migration Report, Advanced Copy, New York. S.6

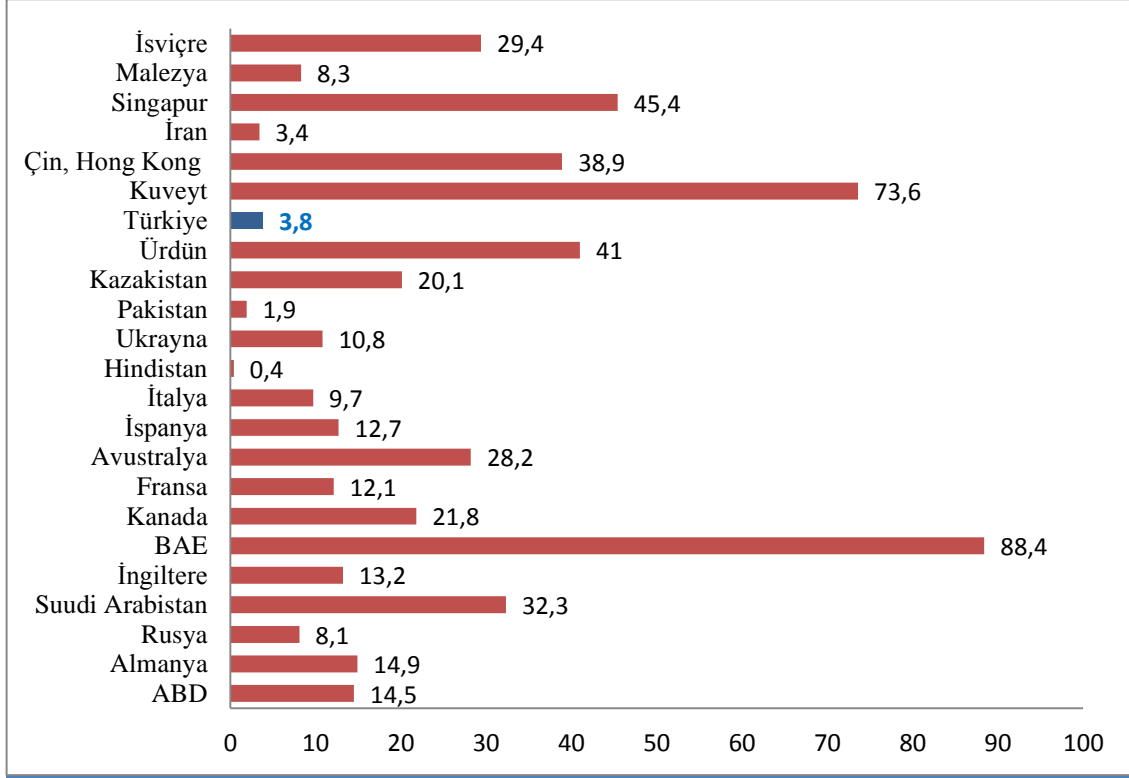
Grafik 7: En Fazla Göçmen Barındıran Seçili Ülkelerde Bulunan Göçmen Sayısı, 2015 (*Milyon)

Kaynak: MPI (2017)

Ülkelerin toplam nüfusları içinde göçmen sayıları mukayese edildiğinde Grafik-8’de açıklanan oranlar ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar sayıca ABD’nin çok gerisinde olmakla birlikte, toplam nüfus içinde göçmen sayısının oransal olarak en yüksek olduğu ülke %88.4 ile BAE’dir. Aynı bölge ülkelerinden olan Kuveyt de %73.6 ile oldukça yüksek bir oran ortaya koymaktadır. Singapur, bu listede %45.4 ile 3. sırada yer almıştır.

2016 yılı başında 2.5 milyon, 2017 yılının ilk aylarında 2.9 milyondan fazla Suriyeli Türkiye’ye iltica talebinde bulunmuştur. Tüm mülteciler resmi bir iltica süreci gerçekleştirilmeden geçici olarak güvenli şekilde burada kalmaları temin edilmiştir. Türkiye halen OECD ülkeleri grupları içinde en fazla mülteci alan ülke durumundadır. 2016 yılında OECD ülkelerine iltica talebinde bulunan başvurulara bakıldığında

taleplerin yarısından fazlasının Suriye, Afganistan ve Irak'tan geldiği gözlenmiştir. 330.000'den fazla Suriyeli mülteci iltica talebinde bulunmuştur⁶⁷

Grafik 8: En Fazla Göçmen Barındıran Seçili Ülkelerde Göçmenlerin Tüm Nüfusa Oranı, 2015 (%)

Kaynak: MIP (2017) International Migrant Population By Country of Destination (1960-2015), <https://www.migrationpolicy.org/programs/data-hub/charts/international-migrants-country-destination-1960-2015?width=1000&height=850&iframe=true>

Göç, yapısı gereği yoksul ülkelere zengin ülkelere, düşük gelirliden yüksek gelirliye, yüksek nüfusludan düşük nüfusluya, güneyden kuzeye, doğudan batıya doğru hareket halindedir. Avrupa'ya yönelik göç ele alındığında 1950'li ve 1960'lı yıllarda yaşanan göçlerde ağırlıklı gerekçenin Avrupa'da sanayi sektöründe artan işgücü ihtiyacını tatmine yönelik yapılan göçler olduğu gözlemlenir. Zira ihtiyaç duyulan ucuz ve esnek işgücü yerel emek piyasalarında oldukça yetersiz düzeydeydi. Fransa, Almanya ve Hollanda gibi ülkeler adeta promosyonlu göç politikaları izleyerek bu

⁶⁷ OECD (2017) International Migration Outlook 2017, OECD Publishing, Paris, s.18-19,26 http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2017_migr_outlook-2017-en#.Wj92JGhI_IV#page3

yönde ihtiyaçlarını gidermeye çalışmışlardır. Günümüzdeki göç hareketlerinin aksine, sözü edilen yıllarda yaşanan göç hareketleri, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde politik nedenlerden ziyade ekonomik nedenlerle gerçekleşmiştir. Dünyanın diğer gelişmiş ülkelerinde olduğu gibi Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinde de ucuz iş gücü ihtiyacı yüksek düzeyde olduğundan günümüzde olduğu gibi göç kısıtlayıcı tedbirler yerine göçü teşvik edici uygulamalara yer verilmiştir. Hatta Fransa gibi ülkelerde, yasal mevzuatların el vermediği durumlarda, aracı kurumlar vasıtasıyla gayri yasal yollardan kaynak ülkelerden getirilen göçmenler sıklıkla istismara maruz kalmışlardır. Bu yollarla ülkeye gelen göçmenlere, yasal mevzuatlar çerçevesinde ülkede hayatlarını normalleştirmeleri konusunda destekleme çalışmaları uygulanmışsa da bu kişilerin yasal statüleri uzun yıllar boyunca ülkede sorun olmaya devam etmiştir. 1960'lardan 1970'lere geçişte göçmen politikaları kitlesel göç hareketleri yerine kontrollü göç hareketlerine dönüşmüştür. Özellikle Almanya gibi ülkelerde bu göçmenler halen "*misafir işçi*" statüsünde tutulmuşlardır. Yerel iş gücünü korumaya yönelik politikalar yanında göçmenlere karşı ulusal ekonomik ve sosyal hakların korunduğu kısıtlayıcı politikalar giderek daha fazla kendini göstermiştir. Göç konusunda en yaygın siyasi retorik, hiç kuşkusuz göçe paralel olarak yerel kamu düzeninin bozulmasıdır. Avrupa'da bu dönemde uygulanan kısıtlayıcı göç politikalarına rağmen, göçmenlerin ailelerini getirmelerine izin verilmesi ve burada gerçekleşen doğumlar sonrasında kıta Avrupa'sında göçmen sayısı hızla yükselmeye devam etmiştir. Sonuç olarak göçmen politikalarına karşı hassasiyet giderek artmıştır. Geçici misafir işçiler zamanla asla ana ülkelere dönmeyerek buraya kalıcı olarak yerleşme kararı almışlardır. Avrupa politikaları, göçmenleri adeta "*kalıcı misafir*" durumuna taşımıştır. Her şeye rağmen 1990'lı yıllara kadar Avrupa ülkeleri için göçmen politikası aşırı göze batan bir sorun teşkil etmiyordu. Ancak 1612/68 sayılı düzenleme ile birlik üyesi ülkelerin vatandaşlarına sağlanan serbest dolaşım hakkı ile üçüncü ülkelere gelen kişilerin birlik içinde dolaşım hakkı ayrıştırılmıştır. Esasen 1973 yılında Paris'te yapılan zirvede üye ülke vatandaşlarının özel imkanlardan istifade etmeleri ve belli ayrıcalıklar olması kararı verilmiştir. Son düzenleme sonrasında göçmen ve birlik üyesi olmayan ülkelere gelen kişilerle birliğe mensup ülke vatandaşları açıkça ayrılmaya başlanmıştır. Öte yandan 1980'lerden sonra giderek artan politik nedenli göçler ve iltica, göçmenlerin iş ve istihdam temelli göç gerekçelerinde radikal değişimlere yol açmıştır. Son yıllarda giderek artan yasa dışı

yollarla Avrupa'ya yönelik yapılan göçlerde ağırlıklı gerekçeler arasında iltica talebi amacıyla göç ilk sıralarda yer almaktadır. İş ve daha müreffeh bir yaşam kalitesi elde etmek için Avrupa'ya yönelik yapılan göç hareketleri son yıllarda savaş ve güvenlik nedenleri ile yeniden güçlü bir şekilde artmış, politik nedenlerle yapılan iltica ve sığınma talepleri nedeniyle AB göç politikalarında önemli değişiklikler ve yeni düzenlemeler yapılması gerekmiştir. Bu çerçevede birlik içinde ve dışında ülkeler arası anlaşmalar ve bürokratik süreçler ile göç konusunda iş birliği gerektiren düzenlemeler hayata geçirilmiştir⁶⁸

2000'li yıllarla birlikte dünya yeni ve güçlü bir türbülansa girmiştir. Dünyanın farklı coğrafyalarında yaşanmaya başlanan savaş, iç kargaşa, yoksulluk gibi nedenlerle kimilerine göre “*İkinci Kavimler Göçü*” yaşanmaya başlanmıştır. 1990'larda Yugoslavya'nın parçalanmasının ardından Balkanlar'dan Orta ve Batı Avrupa'ya yönelik göç, 2000'lerin başlarında Afganistan ve Irak'ta yaşanan savaşlar ve daha yakın tarihte yaşanan Suriye iç savaşı bu tür dramatik olaylara örnek olarak gösterilebilir. 2015 yılında 28 üyeli AB'ye yönelik göç eden insan sayısı 1.9 milyon kişi olarak belirlenmiştir. Bu sayı, göçmen kaydının tutulmaya başlandığı 1961 yılından bu yana tespit edilmiş en yüksek sayıdır. Üye ülkeler arasında sığınma talebi ve mültecilik konusunda en yüksek talep Almanya'ya yönelik olarak gerçekleşmiştir⁶⁹

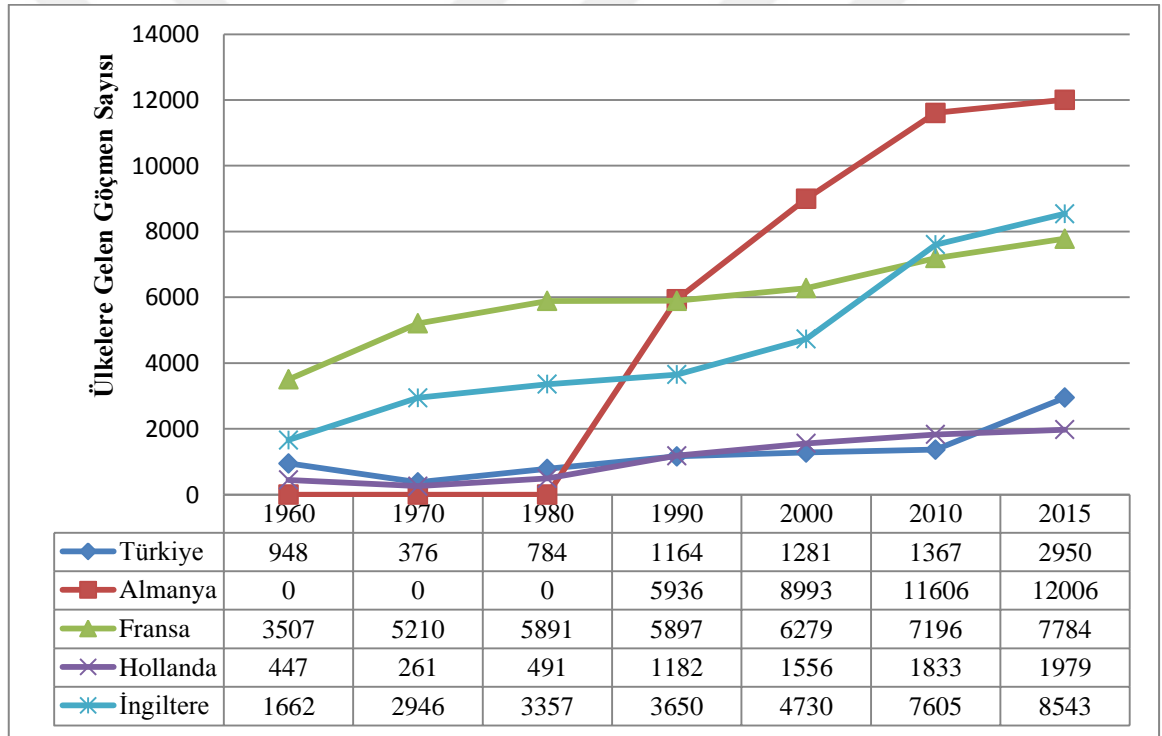
Mayıs 2015'de AB Komisyonu Balkanlar ve Akdeniz bölgelerinden gelen yüksek göç dalgasına karşılık göçmenler için ajanda geliştirmişler ve belli düzenlemeler ortaya koymuşlardır. Bu çerçevede 4 kademeli eylem planı ortaya konmuştur. AB dışından gelen göçmenlik talepleri arasında yüksek kalifikasyonlara sahip kişilere yönelik mavi kart uygulamasına başlanmıştır. Düzensiz göçü önlemek amacıyla göç teşvikleri kısıtlanmıştır. Göç yollarının daha güvenli olması noktasında sınır güvenliği ve sınır kontrollerinin arttırılmasına karar verilmiştir. Ayrıca güçlü bir sığınmacı politikası geliştirilmeye çalışılmıştır. Bunlara ek olarak 2016 yılında yaşanan göç sürecinde, göçün en fazla etkilediği ülkelere yönelik destekleme çalışmaları

⁶⁸ Huymans, J. (2000) “The European Union and the Securitization of Migration”, Journal of Common Market Studies, December 2000, Vol. 38, No. 5, s. 753-755.

⁶⁹ Eurostat (2017) Eurostat Regional Yearbook, 2017 Edition, s.33. <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/8222062/KS-HA-17-001-EN-N.pdf/eaeb7fa-0c80-45af-ab41-0f806c433763>

başlatılmıştır. Başta Türkiye olmak üzere, yoğun göç dalgasından olumsuz etkilenen Yunanistan, Bulgaristan ve İtalya'ya finansal destek olunarak göç ve mülteci sorunları ile mücadelede katkı sağlanmaya çalışılmıştır. Özellikle Suriye iç savaşından kaçan mültecilerin kaçış esnasında yaşadıkları sorunları, deniz ve diğer yasa dışı yollardan göçlerin önüne geçilmesi ve mültecilerin güvenli şekilde yeni hayatlarına başlayabilmeleri konusunda uluslararası işbirliği çalışmaları ortaya konmaya çalışılmaktadır⁷⁰

Grafik-9'da göç destinasyonu olarak en çok tercih edilen Avrupa ülkeleri ve Türkiye'ye yönelik göç hareketleri 1960-2015 dönemi için ele alınmıştır.

Grafik 9: Seçili Ülkelere Yönelik Göç Hareketleri (1960-2015) (*1000 Kişi)

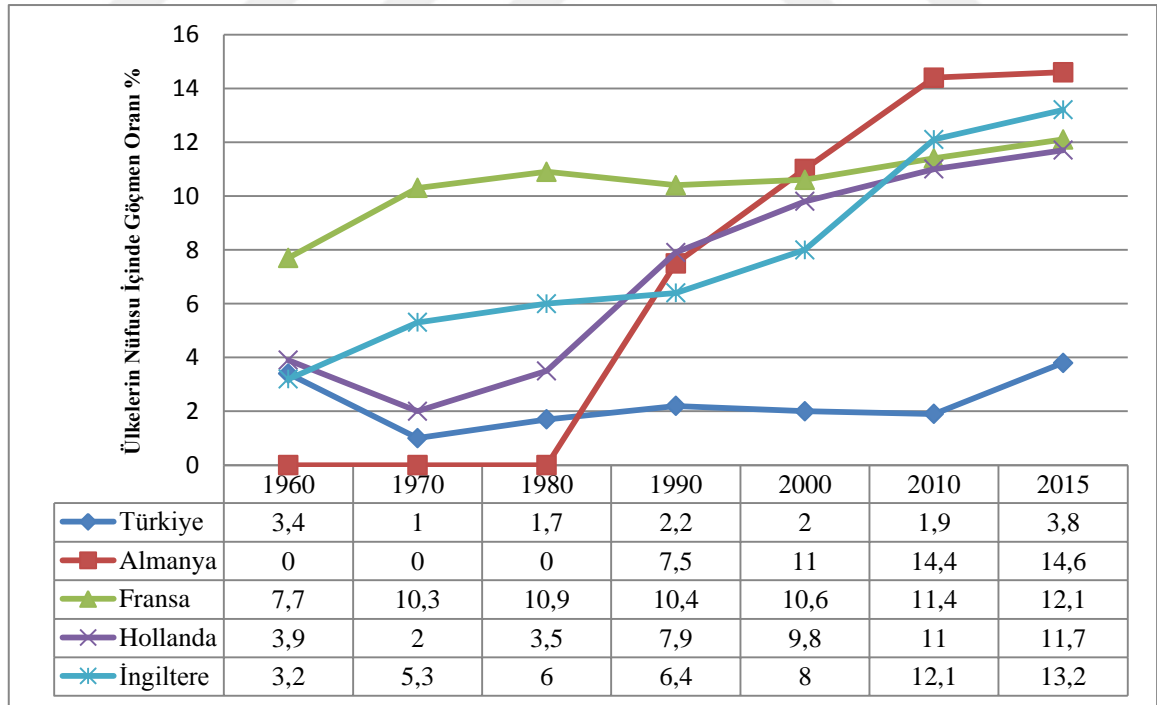
Kaynak: MPI (2017)

Grafik-9'a göre ülkeler arasında en yüksek göçmen alan ülke Almanya olmuştur. Uzun süre aldığı işçileri "misafir" statüsünde tutarak yerleşik kabul etmek

⁷⁰ Eurostat (2017) Eurostat Regional Yearbook, 2017 Edition, s.32 <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/8222062/KS-HA-17-001-EN-N.pdf/aebe7fa-0c80-45af-ab41-0f806c433763>

istemeyen Almanya, 1980'lerden sonra kademeli olarak yabancı işçilerinin yerleşik olduklarını kabul ederek buna uygun politikalar geliştirmeye çalışmıştır. 1990 senesinde yaklaşık 6 milyon olan göçmen sayısı, yıllar içinde artmaya devam etmiş ve 2015 yılında 12 milyon kişiye ulaşmıştır. Göçmen konusunda İngiltere de oldukça yüksek rakamlar ortaya koymaktadır. 1960 yılında yaklaşık 1.600.000 olan göçmen sayısı, yıllar içinde istikrarlı bir artış göstermiş, 1990'da 3.650.000'e; 2010'da 7.600.000'e yükselmiştir. 2015 yılına gelindiğinde bu ülkede bulunan göçmen sayısı 8.540.000'e ulaşmıştır. Rakamsal olarak Türkiye, Hollanda'ya yakın bir profil izlemektedir.

Grafik-10'de, seçili ülkelerde bulunan göçmenlerin toplam nüfusa oranları açıklanmıştır. Bu değerlendirmede de Almanya, bulundurduğu göçmenlerin nüfusa oranla en yüksek olduğu ülke olarak belirlenmiştir. 2015 verilerine göre Almanya'da bulunan göçmenlerin toplam nüfusa oranı %14,6'dır. bu yıl için bu ülkeyi İngiltere %13,2 ve Fransa %12,1 ile takip etmektedir. Ülke grupları içinde Türkiye, toplam nüfusunun %3,8'ini göçmenlerin oluşturması ile en düşük skora sahip ülke durumundadır.

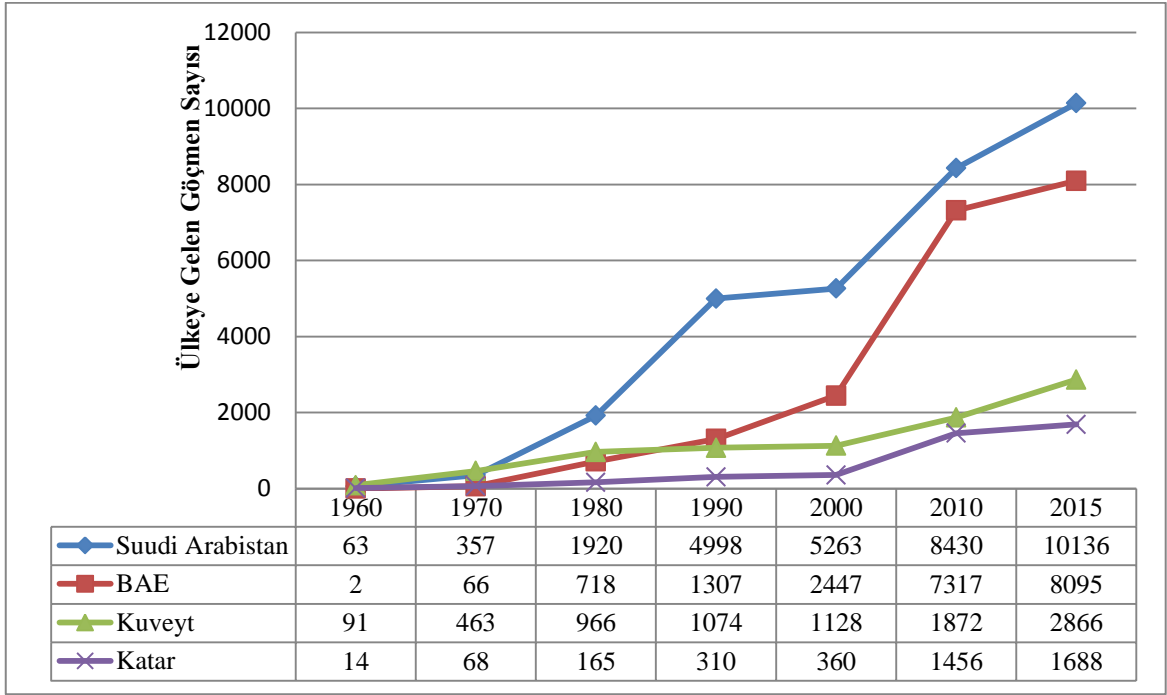
Grafik 10: Seçili Ülkelerde Toplam Nüfus İçinde Göçmen % Oranı (1960-2015)

Kaynak: MPI (2017)

Ortadoğu, gönüllü veya zorunlu insan mobilitesinin en yüksek olduğu coğrafyaların başında gelmektedir. Bu bölge, en yüksek sayıda mültecinin bulunduğu bölgedir. Pakistan ve İran'da Afganlar; Lübnan, Suriye ve Ürdün'de Filistinliler ve daha güncel olarak Ürdün, Lübnan ve Türkiye'de Suriyeliler yoğun mülteci akınına oluşturmaktadırlar. Ortadoğu aynı zamanda emek göçünün de en yoğun yaşandığı bölgelerden birisidir. 6 Körfez ülkesinden oluşan Körfez İşbirliği Konseyi, yoğun emek göçünün en çok tevecüh ettiği ülkelerdir. Bu ülkelerde petrolün önemli bir rezerv olarak bulunması ve işlenmesi ile birlikte bölgeye tüm dünyadan işçi akını olmuştur. Arap, Asyalı ve Avrupalı göçmenler bölge ülkelerine yerleşerek kendi sosyal, kültürel, dini ve siyasi değerlerini bölgeye taşımışlardır. Katar, BAE, Umman ve Suudi Arabistan, yabancıların yüksek düzeyde tercih ettiği ülkeler olmuştur. Sözü edilen ülkeler esasen kendi nüfusları bakımından düşük nüfusa sahip ülkelerdir. Katar gibi ülkelerde göçmenler nüfusun %90'ını ve işgücünün %98'ini temsil edecek düzeye ulaşmışlardır. Katar'da özel teşebbüs işletmelerinin %99.8'i göçmenlere aittir. Göçmen barındırma konusunda nüfusa oranla en yüksek oranlara sahip olan ülkelerden olan Katar ve BAE, ülkelerarası göç konusunda ortak kurumsal düzenlemeleri tercih etmektedirler. Bölge ülkelerinden Suudi Arabistan, gerek yerel nüfusunun çok daha yüksek (28 milyon) olması, gerekse ekonomik, siyasi ve jeopolitik avantajları nedeniyle diğer Körfez ülkelerinden ayrık politikalar tercih eder. 1950'li yıllarda 1970'lere kadar Körfez Bölgesinde varlığını sürdüren krallıklar önemli bir varlık göstermemişlerdir. Bölgede petrolün önemli bir kaynak olarak tüm dünyaya ihraç edilmeye başlanması ile birlikte kabileler, büyük tüccarlar ve yabancı bayraklı petrol ve gaz firmaları etkinliklerini arttırmışlardır. Bu dönemde Körfez ülkeleri ekonomik ve siyasi yönden oldukça zayıftı. 1971 yılına kadar birçoğu hala sömürge durumlarını devam ettirmişlerdir. 1974 petrol şokuna kadar birçoğu petrol ve gaz şirketlerinin politik ekonomik yönetimi altındaydılar. 1990'lardan itibaren Körfez monarşileri anti-entegrasyon politikaları ile yabancıların göçmen olarak toplumlarına entegre olmasının önüne geçecek politikalar izlemeye başladılar. Uygulamaya koydukları politika uyarınca "geçici emek ithalatı" tanımlamasıyla kısa süreli kontratlar yaparak yabancı işçi istihdam etmeyi ve ihtiyaç duyulan işgücünü göçmenlerin kalıcı olmasına engel olarak çözümlenmeyi hedeflediler. Bu çerçevede yabancı çalışanların ailelerini getirmelerine, sosyal haklarını yerli halka göre kısıtlayarak kontrat bitiminde ülkelerine

dönme konusunu tercih eder duruma getirmeye çalıştılar. Bu uygulama uluslararası literatüre “*Körfez Modeli: Gulf Model*” olarak geçmiştir. Körfez modeli, yüksek göç oranları, yüksek toplumsal ve emek piyasası segmentasyonu, anti-entegrasyon politikaları yanında kamu ve özel sektör aktörlerinin göç yönetimine aktif katılımları ile karakterizedir. Bunun yanında ülkelere yönelik göçlerde hangi milletlerden göçmen alacaklarına yönelik politikalar da oluşturulmuştur. Bu çerçevede emek piyasasının yıllar içinde olabildiğince millileştirilmesine özen gösterilmiştir. Bilhassa “*kafala*” sistemi denilen bir çeşit sponsorluk sistemi ve göçmenlerin sınırlı süreler için ülkelere kabul edilmesi bilhassa düşük vasıflı işçilerin uzun süreli kalmalarına ve bu ülkelere yerleşmelerine engel oluşturmuştur⁷¹ Grafik-12’de bazı Körfez ülkelerine yönelik yabancı göçü açıklanmıştır. Buna göre Körfez’de göçmen alımı konusunda lider ülke durumundaki Suudi Arabistan, 1960 yılında 63.000 olan göçmen sayısını, yıllar içinde katlayarak yükseltmiş, 20 yıl sonra 1980’de bu sayı 1.920.000’e ulaşmıştır. Göçmen sayısı yıllar içinde katlanarak devam etmiş, 2000 yılında 5.263.000’e ve 2015’de 10.136.000’e yükselmiştir. Körfez ülkeleri arasında en fazla göç alan 2. ülke BAE’dir. Bu ülke, birkaç emirliğin birleşmesinden meydana gelen bir topluluktur. Ülke olarak kurulmasının ardından 1980’li yıllarla birlikte ülkenin yapılanması ve ihtiyaç duyduğu orta ve düşük vasıflı işgücü temini için hızlı bir göçmen alımı sürecine girmiştir. 1980’de 718.000 olan göçmen sayısı, 2000 yılında 2.447.000’e yükselmiştir. Bu sayı, sadece 10 yıl içerisinde 7.317.000’e ve 2015’de 8.095.000’e yükselmiştir. Ülkede uzak Asya’dan gelen düşük vasıflı göçmenler yanında, Batı ve Orta Avrupa kökenli ve ağırlıklı beyaz yakalı mesleklere mensup çok sayıda Avrupalı göçmen de bulunmaktadır.

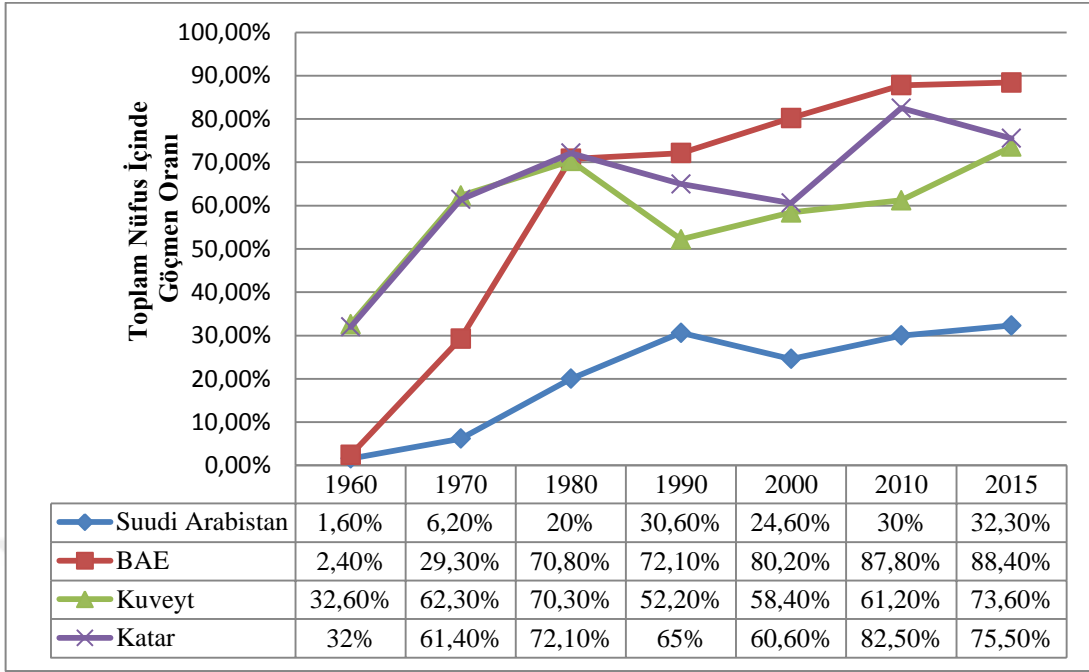
⁷¹ Thiollet, H. (2016) “Managing Migrant Labour in the Gulf. Transnational Dynamics of Migration Politics Since the 1930’s”, International Migration Institute and University of Oxford, Working Paper, Working Paper No. 131, July 2016, s. 4.

Grafik 11: Seçili Körfez Ülkelerine Gelen Göçmen Sayıları (*1000) (1960-2015)

Kaynak: MPI (2017)

Grafik-11, sözü edilen Körfez ülkelerinde bulunan göçmenlerin toplam nüfusa göre oranlarını açıklamaktadır. Buna göre ülkenin nüfusuna oranla, en yüksek sayıda göçmen barındıran ülke BAE'dir. Gerçekten de ülke, 1970 yılında nüfusunun %29.30'u oranında yabancı çalıştırırken, bu oran 1980'de %70.8'e, 2000'de %80.2'ye, 2015'de %88.4'e yükselmiştir. Nüfusuna oranla en yüksek oranda yabancı barındıran ikinci Körfez ülkesi Katar'dır. Katar, 1960 yılında %32 olan göçmen oranını, 1990'da %65'e, 2010'da %82.5'e yükseltmiştir. 2015'de bir miktar azalarak %75.5 olarak belirlenmiştir.

Grafik 12: Körfez Ülkelerinde Göçmenlerin Toplam Nüfusa Oranı (1960-2015)

Kaynak: MPI (2017)

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

II.1. TÜRKİYE'YE YÖNELİK GÖÇÜN TARİHSEL SERENCAMI VE NİTELİĞİ

Birinci bölümde göç kavramı ile ilgili tanımlar, uluslararası göçün sebepleri, göçü açıklamaya yönelik teorik yaklaşımlar ve dünyada yabancı göç incelendikten sonra, ikinci bölümde, Türkiye'ye yönelik göçün tarihsel serencamı ve niteliğine ilişkin detaylı açıklamalar aşağıdaki başlıklar altında incelenecektir.

II.1.1. Türkiye'ye Yönelik Göçün Tarihsel Serencamı

Anadolu hemen her dönemde zorunlu ya da gönüllü göç hareketlerinden etkilenmiş bir bölgedir. Anadolu'da çok sayıda etnik kökene sahip insan gruplarına rastlamak mümkündür. Kültürel zenginliğimizin kaynağı olan bu gelişme ülkemizin önemli özelliklerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır.⁷²

Türkiye Cumhuriyetinin göç politikalarını etkileyen temel gelişmelerden birincisi, cumhuriyet döneminde milli kimlik ve aidiyet tesis etmeye yönelik politikalar uygulayarak bir ulus devlet kurma gayretleridir. Bu hedef doğrultusunda ilgili mevzuatta önemli etkiler gözlemlenmektedir. 1934 tarihli ve 2510 sayılı iskan kanununda Türkiye'ye göç etme hakkı sadece "Türk soyundan meskun veya göçebelere" kişilere sağlamıştır. 1932 tarihli ve 2007 sayılı "Türkiye'deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun" bazı mesleklerin sadece Türk vatandaşları tarafından yapılması kararlaştırılmıştır. Göç politikalarına yön veren ikinci gelişme, soğuk savaş sonrası dönemde Türkiye'nin NATO'ya girmesi ile birlikte bir cephe ülkesi halini almasıdır. Soğuk savaş döneminde sınır kapılarının kayda değer bir bölümü kapalı olan Türkiye'nin göç politikalarını güvenlik kurumları belirlemiştir. Göç politikalarını belirleyen üçüncü önemli husus Türkiye'nin Cenevre sözleşmesini çekince koyma suretiyle imzalamasıdır. Soğuk savaşın sona ermesi ve küreselleşmenin ivme kazanmasının söz konusu olduğu 1990'lı yıllarda küresel ölçekte

⁷² Hasan Canpolat, Hakkı Onur Arıner, Küresel Göç Ve Avrupa Birliği İle Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi, Ortadoğu Stratejik Araştırmaları Merkezi, Rapor no:22, 2012 S. 15

gözlenen göç hareketleri Türkiye'yi de etkilemiştir. Yukarıdaki unsurlara dikkat çekerken Avrupa birliğine üyelik sürecini Türkiye'nin göç politikasını derinden etkilediğini vurgulamak gerekir.⁷³

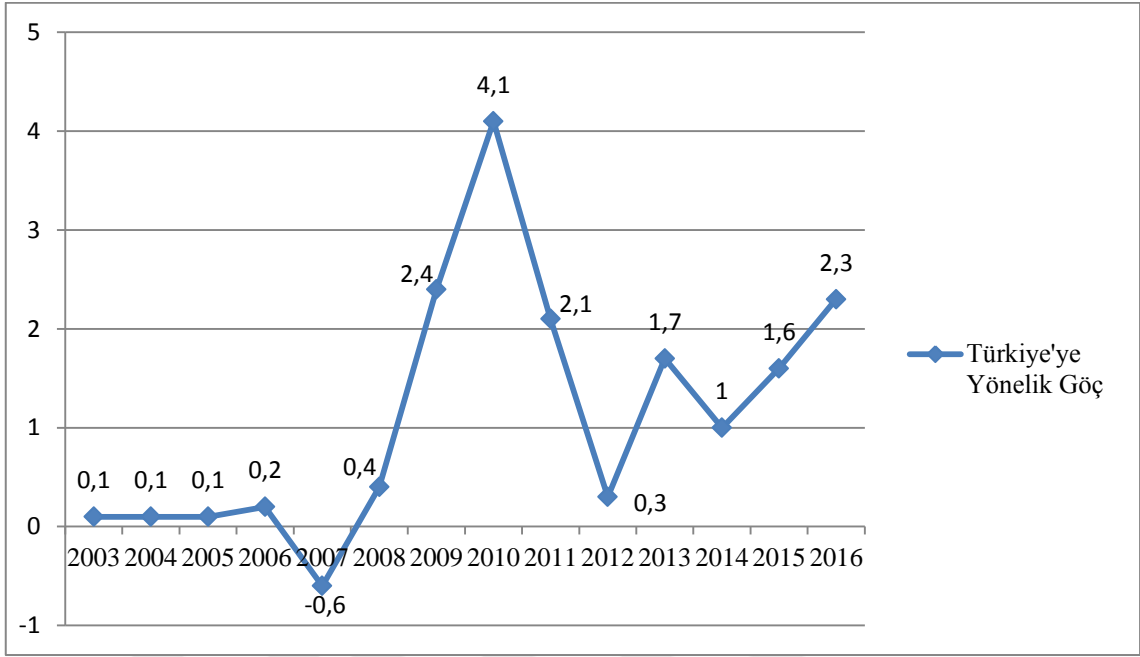
Kuruluşundan 1950'li yıllara kadar oldukça içine kapalı bir ekonomik ve sosyal hayat yaşayan Türkiye, 1960'larla birlikte küresel dünyanın yaşadığı değişimlerden etkilenmeye başlamıştır. 1960'lı yılların sonlarına doğru Avrupa'da ortaya çıkan emek arzı yetersizliğine yönelik çevre ülkelerden işçi bulma politikasına Türkiye de kayıtsız kalmamıştır. Bu dönemde özellikle orta ve orta altı gelir düzeyine mensup ve çoğu düşük vasıflı pek çok Türk işçi, başta Almanya olmak üzere Fransa, Hollanda ve Belçika gibi ülkelere geçici işçi olarak göç etmişlerdir. Kısa süreli gelir elde etmek amacıyla genelde aile götürülmeden yapılan bu göçler, ailelerin göçmenlerin yanına alınmasıyla kalıcı hale gelmeye başlamıştır. 1986-1995 döneminde yaklaşık 1 milyon Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı AB'ye göç etmiştir. Türkiye'den göç alan ülkeler arasında en yüksek oran %77 ile Almanya olmuştur. Bu ülkeyi %10 ile Hollanda, %6 ile Fransa takip etmiştir. 1991 yılında görülen hafif bir yavaşlamaya rağmen 90'lı yılların ortalarına doğru Türkiye'den Avrupa'ya göç hızlanmış ve 1995 senesinde toplam 91.000 Türkiyeli AB'ye göç etmiştir. Göçlerin büyük bir kısmı eş durumundan veya evlenme planları dolayısı aile kurma gerekçeleri ile gerçekleşmiştir. Ayrıca evvelce var olan fakat parçalanmış ailelerin bir araya gelmesi gerekçeleri ile de göç gözlenmiştir. Aile nedeniyle göçler yanında, Türkiye'den oldukça yüksek sayıda kişi sığınma talebiyle göç etmeyi tercih etmiştir. Buna karşılık Fransa, Türkiye'den göçmen almayı durdurmuş olması nedeni ile 1986'da 5.400'den 1992'de 9.300'e yükselen Türk göçmen sayısı, 1995'e gelindiğinde kısıtlamalar dolayısıyla 3.000'e gerilemiştir⁷⁴

⁷³ Hasan Canpolat, Hakkı Onur Arıner, Küresel Göç Ve Avrupa Birliği İle Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi, Ortadoğu Stratejik Araştırmaları Merkezi, Rapor no:22, 2012 s. 15-16.

⁷⁴ Eurostat (2001) International Immigration Statistics in the Mediterranean Countries: Current Data Sources and Statistics Available From International Organizations, Eurostat Working Papers, No. 12, 1998 Edition, Luxembourg: Office of the European Communities, s. 12
.http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3888793/5811893/KS-AP-01-008-EN.PDF/8a215b4f-8832-4b72-9890-a2615a68fc30

2000'lere kadar orta ve düşük vasıflı kişilerin ağırlıkta olduğu işçilerini yurt dışına gönderen Türkiye, 2000'li yıllarla birlikte göçmen almaya başladığı gözlenmektedir. Grafik-12'de açıklandığı üzere, 2005 yılına kadar oldukça düşük düzeyde seyreden Türkiye'ye yönelik göç oranı, bu yıldan sonra artmaya başlamıştır. 2008 yılından itibaren ivmelenmeye başlayan göç düzeyi, Suriye ve Irak gibi iki yakın komşusunda yaşanan iç savaş nedeniyle hızla yükselmeye devam etmiştir. Suriye'de yaşanan iç savaş ve kargaşa, çok yüksek sayıda Suriyelinin ülkelerini terk ederek farklı ülkelere göç etmelerine yol açmıştır. Suriye'ye en yakın ülke olan Türkiye bu konuda en önemli destinasyon olmuştur. OECD ülkeleri de son yıllarda insani gerekçelerle göç talebinde önemli artışlara şahit olmuşlardır. 2015 yılında mülteci statüsünde yapılan başvuruların %50'sinin insani gerekçelerle ülkelerini terk etmek zorunda kalma şeklinde olduğu tespit edilmiştir. 2015 yılında kalıcı göç için başvuran kişilerin göç gerekçelerinin 1/8'i insani göçtür ve sayılarının 550.000 civarında olduğu gözlenmiştir. Bu tür göçlerde en tercih edilen ülkeler ABD ve Almanya'dır. Bu ülkeler 2015 yılında aldıkları mülteci sayısının 150.000 olduğunu açıklamışlardır. Bu ülkeler dışında Hollanda, Kanada, İsveç ve İtalya tercih edilen diğer ülkelerdir ⁷⁵ Göç oranı 2010 yılında %4.1'e yükselmiştir. 2012 yılında %0.3'e gerileyen oran, günümüze doğru yeniden yükselişe geçmiştir. 2016 yılı itibarıyla göçmen oranınının 2.3 düzeyinde olduğu gözlenmiştir.

⁷⁵ Eurostat (2017) Eurostat Regional Yearbook, 2017 Edition, s. 32. <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/8222062/KS-HA-17-001-EN-N.pdf/eaebe7fa-0c80-45af-ab41-0f806c433763>

Grafik 13: Türkiye'ye Yönelik Net Göç Oranları (2003-2016)

*Net göç oranı her 1000 kişi başına belirlenmiştir

Kaynak: Eurostat (2017) Crude Rate of net Migration Plus Adjustment

Türkiye'de göçe dair politikalar dönemin koşullarına göre şekillenmiştir. Bu anlamda Cumhuriyet'in ilk yıllarına baktığımızda öne çıkan göç politikası ulus devlet yaratmak maksadıyla Türk soyundan gelen insanların öncelikli olarak yerleştirilmesidir. Bu yıllardan sonra Türkiye konum olarak göçe uygun bir bölge olmaya artarak devam etmiştir. Yani Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar Türkiye çok sayıda göçe maruz kalmıştır. Bu göçleri sayısal ifadelerle aşağıdaki maddelerde görebiliriz.⁷⁶

- 1922- 1938 yılları içinde Yunanistan'dan 384.000 kişi gelmiştir.
- 1923- 1945 yılları içinde Balkanlar'dan 800.000 kişi gelmiştir.
- 1933-1945 yılları içinde Almanya' 800 kişi gelmiştir.
- 1988 yılı Irak'tan 51.542 kişi gelmiştir.

⁷⁶ Besim Bülent Bali, Hakan Gökhan Gündoğdu, **Merkezi Yönetim Tarafından Uygulanan Göç Politikalarının Bir Analizi: Türkiye Örneği**, Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu, Bildiri Kitabı, Ahmet Yatkın(Editör), 28-29- 30 Eylül 2017, s.187-188.

- 1989 yılı Bulgaristan'dan 345.000 kişi gelmiştir.
- 1991 yılı Körfez savaşı neticesinde Irak'tan 467.489 kişi gelmiştir.
- 1992-1998 yılları içinde Bosna'dan 20.000 kişi gelmiştir.
- 1999 yılı Kosova'da yaşanan karışıklıklar neticesinde 17.746 kişi gelmiştir.
- 2001'de Makedonya'dan 10.500 kişi gelmiştir.
- 2011 ve 2013 yıllarından bu yana devam Suriye'deki karışıklıklar sebebiyle 500.000 kişinin Türkiye'ye geldiğini görmekteyiz.

Türkiye'nin göç ile ilgili kurumsal bir yapı halini almasını Suriye'deki karışıklık neticesinde olduğu genel bir düşünce olsa da aslında 2005'de Türkiye Ulusal Eylem Planı ile başladığını görmekteyiz. Bu anlamda 2008'de İçişleri Bakanlığına bağlı olarak Sığınma ve Göç Mevzuatı Ve İdari kapasiteleri geliştirme ve Uygulama Bürosu kurulmuştur. 11 Nisan 2013'de mecliste kabul edilen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile birlikte Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur(GİGM). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 11 Nisan 2014'de artık işlevsel hale gelmiştir. Kuruluş tarihinden bir yıl sonra ise taşra teşkilatını devralarak buradaki hizmetleri Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde yabancılar şube müdürlüğü ile bu şubedeki polisler sağlamışlardır.⁷⁷

Bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra Türkiye'nin bu yeni göç yönetim sistemi ile yaşamış olduğu sıkıntılar aşağıdadır.⁷⁸

- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü teşkilatı Suriye'deki karışıklıklar karşısında gerek personel gerek teknik olarak tam donanımlı bir halde değilken bu karışıklığa yakalanmıştır.

⁷⁷ Kemal Görmez, H. Tuğba EROĞLU, Hazal Ilgın Bahçeci, **Küreselleşme, Göç, Göç Yönetimi Ve Türkiye**, Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu, Bildiri Kitabı, Ahmet Yatkın(Editör), 28-29- 30 Eylül 2017, s.568

⁷⁸ Kemal Görmez, H. Tuğba EROĞLU, Hazal Ilgın Bahçeci, **Küreselleşme, Göç, Göç Yönetimi Ve Türkiye**, Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu, Bildiri Kitabı, Ahmet Yatkın(Editör), 28-29- 30 Eylül 2017 S. 568-569-570.

- Suriye'deki karışıklıklara 2011'de başladığında Türkiye'ye çok sayıda göçmen giriş yaptı. Bu tarihte devlet bu karışıklığa belirgin bir politika ile yaklaşmıyordu ve göç alan bölgelerde farklı farklı uygulamalar vardı. Göç idaresi Genel Müdürlüğü kurulduğunda ise zamanının büyük bir bölümünü bu uygulamaları aynı yönetim düzeni altında toplamaya ayırmıştır.
- Türkiye'ye gelen Suriyelilerin bir süre sonra geri gidecekleri düşünülerek bu süreç kapsamlı bir uyum politikası gelişmesini engellemiştir.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün çalışan sayısı Türkiye gibi çok fazla Mülteci alan bir ülke için oldukça azdır.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde çalışan personelden dil bilen olmaması büyük bir sıkıntıya sebebiyet vermektedir.

Türkiye göçmenlere karşı her zaman kucaklayıcı bir tavır sergiliyor olsa dahi, bazı durumlarda Türkiye yabancıların girişine izin vermemektedir. Türkiye'ye girişin yasal olmadığı durumlardan geçersiz belge, sahte belge düzenleme, vize kullanmama vb. sebepler olarak gösterilmektedir. Tablo 3'de İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün 2016 göç raporundan kaynak alınan yabancıların girişine izin verilemem nedenlerini, sayılarını ve yüzdeleri oranlarını görmekteyiz.

Tablo 3
2016 Yılında Türkiye'ye Yabancıların Girişine İzin Verilmeme Sebepleri

Geri Çevrilme Sebebi	Toplam	Yüzdeleri oranları
Giriş Yasağı	7.399	% 40
Vizesiz Seyahat	4.300	% 24
Geçersiz Belge	2.491	% 14
Sahtecilik	1.369	% 7
Vize İhlali	909	% 10
Diğer	1.826	% 5
Toplam	18.294	

Kaynak: T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016 Türkiye Göç Raporu, 2017, yayın no:40, s.33.

2011 senesinde Suriye’de başlayan karışıklıklar neticesinde çok sayıda insan hayatını kaybetmiş ve çok sayıda insan da mağdur olmuştur. Bu mağduriyet insanları göç etmeye mecbur bırakmıştır. Göç güzergahları ise Suriye’ye komşu ülkelere gitmekle başlamıştır. Bu ülkelerden biri olan Türkiye en başından günümüze kadar Suriyeli göçmenlere karşı ‘‘ Açık Kapı Politikasını’ hiçbir ayırım göstermeksizin uygulamaktadır. Türkiye Suriye’den gelen sığınmacılar için yardımlarını esirgememektedir. Bu yardımlardan bazıları aşağıda belirtilmektedir:

- Suriye’den gelen 80.742 çocuğun eğitim haklarının devamı için AFAD barınma merkezlerinde eğitimlerinin sağlandığı görülmektedir. Çocukların eğitimi için yapılan çalışmalar neticesinde ayrıca 508.846 çocuk sokaklarda kötü yaşam şartlarından sıyrılıp okul hayatına dahil edilmiştir.
- Türkiye’ye gelen Suriye ve Iraklı sığınmacılar için sağlık hizmetlerinin karşılanması için birçok çalışma yapıldığı gösterilmektedir. Sağlık Bakanlığı bu sığınmacılar için sağlık hizmetlerini ücretsiz sunmaktadır. Sağlık hizmetlerinden faydalanan sığınmacılardan 953.466 bininin ameliyat, 1.143.393 milyonunun ise yatan hasta olarak hizmet aldıkları görülmektedir. 25.919.750 milyon sığınmacınının ise poliklinik hizmetlerinden faydalandığı görülmektedir.
- Sığınmacıların Türkiye’ye geldikten sonra 224.750 bin bebeği de Türkiye’de doğmuştur.
- Suriyeli sığınmacılar için yapılan öteki bir yardım ise AFAD’ın barınma merkezlerinde sunulan, okuma-yazma, dil, bilgisayar, el işleri gibi kursların olduğu belirtilmektedir. Bu kurslara 225.000 Suriyelinin katıldığı ifade edilmektedir.
- Küresel İnsani Yardım 2017 Raporunda, Türkiye’nin 2016’da 6 milyar ABD Doları ile insani yardım yaptığı belirtilmektedir. Türkiye’nin bu yardım ile ABD’den sonra en çok insani yardım yapan ikinci ülke olduğu görülmektedir. Ayrıca 2016’da Türkiye’nin kendi milli gelirinin %0, 75’ini de insani yardım için kullandığı ifade edilmektedir.

- AFAD, AFKEN (Afet Geçici Kent Yönetim Sistemi) projesi ile Birleşmiş Milletler tarafından ödüle layık görülerek, En İyi Kamu Hizmet Ödülü'nü almaya hak kazanmıştır.⁷⁹

II.1.2. Türkiye'ye Yönelik Yabancı Göçün Niteliği

Türkiye'ye yönelik düzensiz göç niteliksel açıdan değerlendirildiğinde üç tip insan tipinden söz edilmektedir. Bunlardan **birincisi**; başta Avrupa olmak üzere batıdaki herhangi bir ülkeye göç etme niyetinde olan ve bu amaçla Türkiye'yi transit bir ülke olarak kullanmayı tercih eden düzensiz göçmenler, **ikincisi**; Türkiye'de yaşamak ve iş bulmak için göç eden ancak geçerli belgeleri olmayan düzensiz göçmenler. **Üçüncüsü**; Türkiye'den Türkiye'yi terk etmeleri zorunlu olmasına karşın bu zorunluluğu yerine getirmeyen ve mültecilik talepleri yetkili makamlarca kabul edilmeyen sığınmacılardır. Ancak bu insan grupları ile ilgili olarak sağlıklı ve güvenilir veriler bulunmadığından net bir tasnif yapmak her zaman mümkün değildir. İlgili makamlar tarafından düzensiz göçmenler hakkında bilgi veren rakamlar düzensiz göç hareketlerinin 1990'lı yıllardan başlayarak 2000'li yılların başına kadar artış eğilimi sergilediği görülmektedir. Yakalananların sayısı 1999 yılında 47.000, 2000 itibarıyla 95.000'i aştığı görülmüştür. 2006 yılında 52.000'e gerilemiş 2009-2010 yıllarında azalma eğilimi sürmüştür.⁸⁰

Türkiye'ye yönelik düzensiz göç konusunda ilk beş menşe ülke 2000-2010 dönemi esas alındığında tabloda gösterilmiştir. Tabloda üç sütun bulunmaktadır. Birinci sütunda düzensiz göçmenler, ikinci sütununda transit göçmenler, üçüncü sütunda çalışma amaçlı düzensiz göçmenlere ilişkin ilk beş ülkeye ait sayısal rakamlar yer almaktadır. Tabloda göz önüne alınan dönem kısıtı dikkate alındığında düzensiz göç açısından sıralamada Irak öne çıkmaktadır. Çalışma amaçlı düzensiz göçmenler açısından bakıldığında ilk sırada Moldova yer almaktadır.

⁷⁹ https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacilara_Yapilan_Yardimlar+7.pdf, Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar, 8 Ağustos 2017, (erişim tarihi: 24. 12. 2017)

⁸⁰ Ahmet İçduydu, Damla B. Aksel, **Türkiye'de düzensiz Göç**, Uluslararası Göç Örgütü Türkiye, Ankara, 2012, s.21-22.

Düzensiz göçmenler ilişkin toplam sayı dikkate alındığında sıralamada Irak birinci, Pakistan ikinci, Afganistan üçüncü, Moldova dördüncü ve Gürcistan beşinci sıradadır. Tabloda dikkate alınan beş ülkenin Türkiye'ye yönelik düzensiz göçmen sayısının toplam içerisindeki payı %42 düzeyindedir.

Transit göçmenler açısından sıralama Irak, Pakistan, Afganistan, İran ve Bangladeş şeklindedir. Bu ülkelerden Türkiye'ye gönderilen transit göçmen sayısının Türkiye'ye gelen toplam transit göçmen sayısı içindeki payı %54'tür.

Türkiye'ye en çok çalışma amaçlı düzensiz göçmen gönderen ülke sıralaması Moldova, Gürcistan, Romanya, Rusya ve Ukrayna şeklindedir. Türkiye'ye çalışma amaçlı düzensiz göçmen gönderen beş ülkenin toplam sayı içerisindeki farkı %60 düzeyindedir.

Tablo 4
Türkiye topraklarına Düzensiz Göçmen, Transit Göçmen,
Çalışma Amaçlı Düzensiz Göçmen gönderen ülkeler listesinde ilk beş ülke ve
toplam sayıları. (2000- 2010)

DÜZENSİZ GÖÇMENLER		TRANSİT GÖÇMENLER		ÇALIŞMA AMAÇLI DÜZENSİZ GÖÇMENLER	
ÜLKE	TOPLAM	ÜLKE	TOPLAM	ÜLKE	TOPLAM
Irak	93.862	Irak	93.862	Moldova	50.288
Pakistan	65.604	Pakistan	65.604	Gürcistan	25.310
Afganistan	58.436	Afganistan	58.436	Romanya	20.814
Moldova	50.288	İran	22.132	Rusya F.	19.943
Gürcistan	25.310	Bangladeş	17.409	Ukrayna	19.487
% Toplam*	,42%	%Toplam	54%	%Toplam	60%
Diğerleri	404.868	Diğerleri	215.393	Diğerleri	87.953
Toplam	698.368	Toplam	472.836	Toplam	225.802

* İçişlerine bağlı Yabancılar Hudut İltica Dairesi'nden alınan bilgilerden elde edilmiştir. (2000-2010)

* listede görülen beş ülkenin toplam rakamlarının genel toplama denk gelen oranını göstermektedir.

Kaynak: Ahmet İçduydu, Damla B. Aksel, **Türkiye'de düzensiz Göç**, Uluslararası Göç Örgütü Türkiye, Ankara, 2012, S.23.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünden edinilen aşağıdaki tablodaki veriler incelendiğinde 2016 yılında Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmenler ve ilk on uyrukları gösterilmektedir. Tablonun ilk sırasında diğer dokuz uyuğa nazaran açık ara farkla (69.755) Suriye uyruklu yakalanan düzensiz göçmenleri görmekteyiz. Tablonun ikinci ve üçüncü sırasında yine en çok yakalanan Afganistan(31.360) ve Irak (30.947) uyruklu düzensiz göçmenleri görmekteyiz. Tablonun dördüncü sırasına baktığımızda ise (19.317) Pakistan’ı görmekteyiz. Gürcistan (2.679), Bangladeş (2.390), İran (1.817), Özbekistan (1.648), Myanmar (1.169), Azerbaycan (1.138), Diğer (12.246) ülkelerin uyruklarına sahip olan düzensiz göçmenler ise sayılarına göre tablonun geri kalanında listelenmektedir.

Tablo 5
2016 yılında yakalanan düzensiz göçmenler (ilk 10 uyruk)

Uyruk	Sayı
Suriye	69.755
Afganistan	31.360
Irak	30.947
Pakistan	19.317
Gürcistan	2.679
Bangladeş	2.390
İran	1.817
Özbekistan	1.648
Myanmar (Burma)	1.169
Azerbaycan	1.138
Diğer	12.246
Toplam	174.466

Kaynak: http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik, İçişleri Bakanlığı Göç Genel Müdürlüğü.

Düzensiz göç denildiğinde Türkiye açısından mekik göçünün de önemli olduğunu vurgulamak gerekmektedir. Türkiye’nin coğrafi konumu nedeniyle kıtalararası bir köprü vazifesi görmesi daima göç için cazip bir güzergah olagelmemiştir. Türkiye’nin göç için uygun bu yapısı göçleri Türkiye’de kalıcı olarak ya da Türkiye’yi transit ülke olarak kullanılmasına yol açmıştır. Düzensiz göçün bir türü olan mekik (shuttle) göçü ekonomik amaçla defalarca yapılan ziyaretlerden meydana gelmektedir. Mekik göçünü gerçekleştiren göçmenler Türkiye’ye yasal olarak turist vizeleri ile gelmektedirler. Göç literatüründe mekik ticareti (shuttle trade) adı verilen bu

göçle tüccarların ülkeler arası farklılık gösteren fiyatların uygun olmasından dolayı gerçekleştirdiği ticari amaçlı ve kısa süreli göçlerdir. Türkçede bu kavrama ‘‘bavul ticareti’’ denilmektedir. Bunun sebebi bu ticari göçte yükün az ve yolcu tarafından taşınabilir olmasıdır. Özellikle 1990’lı yıllarda doğu blokunun dağılmasından sonra bu bavul ticareti artış göstermiştir. Rusya, Ukrayna, Bulgaristan, Gürcistan gibi ülkelere bavul ticareti için gelen çok sayıda tüccar olmuştur.⁸¹

Mekik tüccarları üzerine Avrupa’da yapılan araştırmalar farklı farklı bilgiler ortaya koymuştur, bunlar arasında ‘‘ilkel girişimciler’’ (primitive entrepreneurs) ismi ile anılan bir grup yer almaktadır. Bu grup doğu bloku ülkelerinden komşu ülkelere küçük çapta ticaret yapmak için gelenler olarak belirtilmektedir. Bu ilkel girişimciler genelde kamuda çalışan memurlar olarak belirtilmiştir. Bavul ticaretini gerçekleştiren girişimciler sık sık sınırları aşarak yanlarında taşıyabilecekleri miktarda mal edinip bu malları aldıkları sınırların öte tarafına geçirip satarak kar sağlamaktadırlar.⁸²

Mekik tüccarlarından başka Türkiye’ye gerçekleştirilen bir diğer düzensiz göç ise yine Türkiye’ye turist vizeleri ile gelip ama bu defa tarım, turizm, tekstil, ev işleri gibi işlerde çalışmayı hedef edinen insanlar söz konusudur. Bu amaçla gelen göçmenler Türkiye’ye yakın ülkelere gelmektedirler. Kendi ülkelerinde yaşadıkları ekonomik sıkıntılar, işsizlik vb. nedenlerle Türkiye’de daha iyi bir gelir ve yaşam elde etmek üzere gelmektedirler.⁸³

Türkiye coğrafi özellikleri sebebiyle özel bir konumdadır. Hem Asya kıtasında hem de Avrupa kıtasında toprakları bulunduğu için bir Avrasya ülkesidir. Üç taraftan denizlerle çevrilidir ve kıtalar arası ulaşım bakımından bir köprü görevi görmektedir. Ayrıca demokratik yönetimi, hukuk devleti oluşu, tarihi, verimli toprakları, bitki örtüsü

⁸¹ Nihan Çiğerci Ulukan, Umut Ulukan **Kriz Ve Göç: Türkiye Gürcistan Nüfus Hareketleri Üzerine Bir Tartışma**, Türkiye Ekonomi Kurumu, 2012/97, s:3.

⁸² Nihan Çiğerci Ulukan, Umut Ulukan **Kriz Ve Göç: Türkiye Gürcistan Nüfus Hareketleri Üzerine Bir Tartışma**, Türkiye Ekonomi Kurumu, 2012/97, s:4.

⁸³ Nihan Çiğerci Ulukan, Umut Ulukan **Kriz Ve Göç: Türkiye Gürcistan Nüfus Hareketleri Üzerine Bir Tartışma**, Türkiye Ekonomi Kurumu, 2012/97, s:4.

gibi sahip olduğu bu özellikler sebebi ile göç için uygun bir ülkedir. Bu kadar özelliği olan bir ülke aynı zamanda yasa dışı göç için de çekici her daim çekici olmaktadır.⁸⁴

Türkiye'ye yasa dışı göçmen girişi için en çok kullanılan güzergahlardan bazıları: Ağrı, Aydın, Iğdır, Hakkari, Diyarbakır, Edirne, İzmir'dir. Türkiye 1990'lı yıllardan başlayarak ya Türkiye hedef ülkeleri olan ya da Türkiye'yi transit ülke olarak kullanan çoğunluğu İran, Irak, Pakistan, Afganistan; Sovyetlerin dağılmasından sonra ise Rusya, Ukrayna, Romanya'dan gelen insanların yasa dışı göç hareketleri ile karşı karşıyadır. Ancak Türkiye'de son yıllarda yasa dışı göçmenlerin ülkelerine bakıldığında çoğunluğunun Orta Doğudan geldiği anlaşılmaktadır. Türkiye konum olarak bu kadar çekici olmasının yanı sıra, orta doğunun karmaşıklığı bu yasa dışı göçleri devamlı ve yoğun kılmaya devam etmektedir.⁸⁵

Türkiye'ye yönelik göç kavramına bakıldığında Ortadoğu'nun birçok ülkesinden göç aldığı gerçeği ile karşılaşılmaktadır. Son yıllarda Türkiye'ye en çok göçün Suriyeliler tarafından gerçekleştirildiği bilinmektedir.

Tablo 6
Biometrik verileri alınarak kayıt altına alınan Suriyelilerin yaş ve cinsiyete göre dağılımı (14.12.2017)

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
Toplam	1.835.298	1.564.897	3.400.195
0-4	262.095f	244.306	506.401
5-9	239.351	224.846	464.197
10-14	181.814	165.823	347.637
15-18	160.319	130.252	290.571
19-24	295.459	213.698	509.157
25-29	185.347	138.332	323.679
30-34	151.075	115.341	266.416
35-39	105.394	85.585	190.979
40-44	73.258	68.031	141.289
45-49	56.068	51.549	107.617
50-54	44.854	43.130	87.984
55-59	29.914	29.823	59.737
60-64	20.738	21.186	41.924
65-69	13.661	14.094	27.755

⁸⁴ Emine Akçadağ, Yasa Dışı Göç Ve Türkiye, BİLGESAM, Rapor No:42,İstanbul, 2012 s.27.

⁸⁵ Emine Akçadağ, Yasa Dışı Göç Ve Türkiye, BİLGESAM, Rapor No:42,İstanbul, 2012 S.28-29.

Yaş	Erkek	Kadın	Toplam
70-74	7.250	8.149	15.399
75-79	4.487	5.385	9.872
80-84	2.357	3.021	5.378
85-89	1.262	1.590	2.852
+90	595	756	1.351

Kaynak: http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim Tarihi: 21.12.2017)

Tabloya baktığımızda toplam Suriyeli göçmen sayısının yaklaşık üç buçuk milyona ulaştığını görülmektedir. Erkek göçmen sayısının kadın göçmen sayısından biraz daha fazla olduğu görülmektedir. Kız ve erkek çocuk göçmen sayısının da fazla olduğu görülmektedir. 0-4 yaş aralığı kadın ve erkek göçmen sayısı tablonun en yüksek sayısını göstermektedir. Bunun ardından ikinci en yüksek göçmen insan sayısı 19-24 yaş aralığı kadın ve erkek göçmenlerde görülmektedir. Üçüncü en yüksek göçmen sayısı ise 3-9 yaş aralığı kadın ve erkek göçmenlerde görülmektedir. 0-4 ile 35-39 yaş aralığına kadar en yüksek göçmen kadın ve erkek sayılarını görmekteyiz, fakat bu yaş aralığından sonra göç eden kadın ve erkeklerin yaşları ilerledikçe göç eden insan sayısının düştüğü görülmektedir.

II.3. YABANCI GÖÇÜN GELDİĞİ ÜLKELER BAĞLAMINDA DAĞILIMI

Tablo 7
2016 Yılında Türkiye’de İkamet İzni ile Bulunan Yabancılar (İlk 10 Ülke)

Uyruk adı	Toplam
Irak	55.983
Suriye	48.738
Azerbaycan	39.184
Türkmenistan	24.253
Rusya	21.006
Afganistan	20.148
Gürcistan	18.511
Özbekistan	18.270
İran	16.000
Ukrayna	14.031
Diğer	185.093
Toplam	461.217

Kaynak: T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016 Türkiye Göç Raporu, 2017, yayın no: 40, s.39.

Türkiye’de oturma müsaadeleri olan yabancılar listesini incelediğimiz zaman, ilk 10’da olan ülkeleri görmekteyiz. Birçoğumuz Suriyeli yabancıların daha çok olduğunu düşünsek de listenin birinci sırasında Irak’ı görmekteyiz. Irak 55.983 kişi sayısıyla Suriye’yi hemen ardında bırakmıştır. Ülkelerin coğrafi konumlarına bakıldığında, Asya ülkeleri ve Ortadoğu ülkelerinden daha çok yabancı insan olduğunu belirtmek gerekir.

Tablo 8
(Çeşitlerine Göre) 2016 Yılında İkamet İzni ile Bulunan Yabancılar

Kısa dönem İkamet izni	244.034
Aile ikamet izni	63.546
Öğrenci ikamet izni	61.116
Çalışma İzni	56.591
Diğer	35.930

Kaynak: T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016 Türkiye Göç Raporu, 2017, Yayın No:40,s.40.

2016 senesinde oturum izniyle yabancılar ve bu yabancıların izin türleri değerlendirildiğinde, kısa dönem aile ikamet izninin 244.034 ile ilk sırada ve öteki izin türlerinin toplamından fazla olduğunu görmekteyiz. Aile ikamet izni ise 63.034 ile ikinci sırada yer almaktadır. Öğrenci ikamet izni 61.116, çalışma izni 56.591 ile sıralamayı takip etmektedirler. Diğer kısmı ise ilk dört izin türünün çok altında bir rakamsal veri ile en sonda yer almaktadır.

I.4. TÜRKİYEYE YÖNELİK GÖÇÜN NEDENLERİ

II.4.1. Dayanışma Ağları

Network ya da dayanışma ağları Türkiye’ye yönelik göçün en önemli nedenlerinden birisidir. Ülkemizde dünyanın farklı bölgelerindeki düşük gelirli ülkelerde kayıtlı ve geniş ölçüde kayıtsız işgücü göçü gerçekleşmektedir.

Türkiye’de yakınları bulunan düşük gelirli yabancı ülke vatandaşları ülkemizdeki arkadaş ya da akrabalarının telkin ve tavsiyeleriyle göç etmektedirler. Yani düşük gelirli ülke vatandaşları ülkemizde kayıtlı ya da kaçak bulunan yakınlarının yanına göç ederek dayanışma grupları oluşturmaktadırlar. Bu küçük dayanışma grupları

göç ettikleri ülkede iş değişikliği ve istihdam kararlarını kendi işlerinde iletişim kurarak geliştirirler çoğu zaman düşük ücret ve ağır çalışma koşulları olmasına rağmen kendi dayanışma gruplarından kopmak istemeyen göçmenler iş yeri ya da iş değişikliği kararlarına ertelemeyi tercih ederler. Kimi zaman bu tür davranış kalıpları yeni iş bulma konusunda günlük yaşanacağı endişesine dayansa da dayanışma gruplarından kopmama arzusunun başat faktör olduğu sıklıkla gözlenmektedir. Bu çalışmayı hazırlarken araştırma kapsamındaki sektörün yanı sıra ülkemizde bulunan yabancı ülke mensuplarıyla yapılan görüşmelerde dayanışma grubu bilincinin hayli yüksek olduğu müşahade edilmiştir.

II.4.2. Türkiye'ye Yakın Bölgelerdeki Sorunlar

Türkiye'ye yakın ülkelerde son yıllarda iç çatışma ve siyasi huzursuzluk, halk isyanları, iktisadi sorunlar ve terörist yapılanmalar gibi gelişmeler bu bölgelerde yaşayan insanları can güvenliğini derinden etkilemiştir. Kendileri ve aileleri için başka ülkelere çeşitli yol ve yöntemlerle göç etmeye zorlanmışlardır. Kendi ülkelerinde çıkan çatışma ortamında ve terörist saldırılardan bıkan kişiler ülkeye zorunlu olarak göç ederek sığınma durumunda kalmışlardır. Bilgemize yaşanan zorunlu büyük göç hareketine karşı gelişmiş batı ülkeleri duyarsız kalmamıştır. Buna karşın ülkemiz mevcut iktisadi ve mali koşullarını zorlayarak dünyaya insanlık dersi vermiş ve sığınmacılara kucak açmıştır.

II.4.3. Türkiye'nin İktisadi Büyüme ve Gelişme Performansının İyileşmesi

Türkiye'de 2000'li yıllarla birlikte iktisadi gelişme ve iktisadi büyüme performansında önemli iyileşme eğilimleri ortaya çıkmıştır. Bu performansın göstergelerinden bazıları aşağıdadır:

- Doğrudan yabancı yatırımların önceki dönemlerle karşılaştırıldığında kat kat artış eğilimi ortaya çıkmıştır.
- Kamu bütçesinden yatırım harcamalarına giden pay önceki dönemlerin aksine kayda değer düzeyde artmıştır. 1990 yıllarda devlet bütçesi yüksek faizli ve kısa vadeli iç borçlanma politikası nedeniyle bir borç ödeme

bütçesi olarak işlev görmekteydi. Buna karşın 2000’li yıllarda iktisadi ve siyasi istikrar nedeniyle faiz oranları düşmüş borçlanma vadeleri uzamış ve üretim hacminin artması nedeniyle ulusal gelirin artması sonucu kamu gelirleri de artmıştır.

- Fiyat istikrarı ortamı tesis edilmiştir. Güçlü siyasi iktidar iktisadi bilimlerin beklentilerini olumlu yönde etkilemiş. Seçime endeksli kamu harcaması politikasından kaçınılmış ve devleti zarardan kurtaran reformlara imza atılmıştır.

Yukarıdaki gelişmeler sonucu iktisadi büyüme ve gelişme performansımız iyileşmiş ve kişi başına düşen gelir artmıştır. Kişi başına düşen gelirin artması insanları hayat kalitelerine daha fazla önem veren bir davranış eğilimi sergilemelerine yardımcıdır. Bu durum refah artışı anlamına gelmektedir. Refah artışının olduğu dönemlerde ağır ve tehlikeli işlerde olan çalışmaya rağbet azalır. İktisadi gelişme performansımızın arttığı dönemde hemen her sektörde üretim hacmi ve dolayısıyla istihdam hacmi de sürekli genişlemektedir. Yeni iş yerleri açılmakta ve mevcut işletmeler iş hacimlerini genişletme yönüne gitmektedirler. Bu ortamda daha vasıflı işlerin yanı sıra ağır ve tehlikeli iş hacmi de artmakta ve bu işlerde istihdam edilecek işgücüne olan talep de eşzamanlı olarak artmaktadır. Ulusal işgücü piyasasında bu işlere yeterli rağbet gösterilmediğinden yabancı iş gücüne olan talep doğal olarak artmaktadır. Bu talebe pozitif yaklaşan yabancı ülke vatandaşları ülkemize göç ederek ulusal piyasalardaki işgücü arz noksanlarının kapatılmasına ve azaltılmasına katkı sağlamaktadırlar.

II.5. TÜRKİYE’YE YÖNELİK ULUSLARARASI GÖÇÜN ETKİLERİ

Son yıllarda dünya ekonomisini etkileyen en önemli gelişmelerden birisi küreselleşmedir. Küreselleşmeyle birlikte ticaretteki serbestlik artmış sınırlar arası insan hareketliliğinin yanı sıra sermaye hareketliliği artmıştır. İnsanların bir ülkeden başka bir ülkeye göç etmesi fikir akımı, inovasyon, iktisadi gelişme, ticaret ve yatırım gibi parametreleri derinden etkilemektedir. Dünya ekonomisinde birçok yaşamsal dönüşüm süreçleri bu olguyla ifade edilmektedir. Son zamanlarda insanların doğduğu ülkeden başka bir ülkeye göç etmeleri diğer bir ifadeyle yoğun göç dalgaları göçün sosyal ve

ekonomik etkilerine yönelik dikkatleri arttırmıştır. Göçün etkilerinden söz ederken sadece göç alan ülkeler ekseninde olayı tahlil etmek yeterli değildir. Göç veren ülkeler açısından bakıldığında +çalışan nüfusun kaybı ve beyin göçü ilk etapta dikkat çeken hususlardır. Ancak göç veren ülkeler açısından göçün etkileri tartışılırken göçün birçok kanalla iktisadi gelişmeyi olumlu etkilediğini gündeme getirmektedir. İşçi dövizleri, doğrudan yabancı sermaye hareketliliği karşılıklı ve uluslararası dış ticaret iktisadi gelişme performansını olumlu yönde etkilemektedir.⁸⁶

Göçün etkilerinden söz ederken uluslararası göçün iktisadi, sosyal, kültürel, siyasal etkilerinin yanı sıra sağlık ve eğitim üzerindeki yansımalarına da dikkat çekilmektedir. Bu başlık altında göçün etkileri genel anlamda değerlendirilecek ve Türkiye ekseninde ayrıca ele alınacaktır.

II.5.1. Döviz Gelirleri Üzerindeki Etkiler

Göç, göç veren ve göç alan ülkelerin döviz gelirlerini doğrudan etkilemektedir. Göç eden ülke vatandaşları kendi ülkelerine transfer ettikleri döviz gelirleri, altyapı yatırımları, istihdam hacmini arttırıcı yatırımlar ve borçlanmada teminat işlevini yerine getirir. Döviz gelirleri kadar önemli olan başka bir faktör de göçmenler göç ettikleri ülkelerdeki bilgi ve tecrübeden faydalanmak suretiyle kendi ülkelerinin beşeri sermaye gücüne olumlu katkılar sağlarlar. Göçün döviz gelirleri üzerindeki etkisi açısından Türkiye'den Almanya'ya 1960'lı yıllarda başlayan göç olgusu önemli bir örnektir. 1980 yılında yurt dışı işçi gelirleri iki milyar Amerikan doları seviyesine çıkarak dış ödeme açıklarının kapatılmasında hayati bir rol oynamıştır.⁸⁷

Göçmenlerin kendi ülkelerine gönderdikleri paranın miktarını net olarak ortaya koymak çok kolay değildir. Yurtdışında kazanılan dövizin bir kısmı bankacılık sistemi üzerinde gönderilirken diğer bir kısmı da informal kanallardan gönderilmektedir. Özellikle formel yollara ilişkin yani işlem maliyetlerinin yüksek olması durumunda informal yola başvurulmaktadır. Informel yollardan birisi göçmenlerin kendi ülkelerini

⁸⁶ Masood Gheasi, Peter Nijkamp, A Brief Overview Of International Migration Motives And Impacts, With Specific Reference To FDI, *Ekonomies*, 5, 27,2017,s.1-2.

⁸⁷ Abdurrahman Yılmaz, **Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri**, *Türkisch studies*, vol. 9/2, 2014, s. 1692.

ziyaretlerinde nakit olarak götürebilecekleri gibi kendi yakınları ya da arkadaşları yardımıyla da ülkelerine para transferi gerçekleştirmektedirler. Bazı durumlarda da gönderici ülkede hedef ülkeye giden iş adamları ya da ticaret erbabı küçük komisyonlarla işçi dövizlerini gönderici ülkeye transfer hizmeti gerçekleştirmektedirler.⁸⁸

Tablo 9
İşçi Gelirlerinin Yoksulluk Üzerindeki etkileri

Yoksulluğu Azaltıcı Etkisi	Olumsuz Etkiler
<ul style="list-style-type: none"> - Tüketim harcamaları için ilave gelir kaynağı elde edilmesini, sağlar. - Tasarruf hacminin artmasını sağlayarak kriz dönemleri için sigorta görevi yerine getirir, ayrıca borçlanma yoluna başvuru yapıldığında teminat işlevi yerine getirir. - Kaliteli beslenme ve nitel açıdan iyileşmiş sağlık hizmetlerine ulaşmayı temin eder. - Kaliteli ve uzun eğitime ulaşmayı sağlayarak çocuk işçiliğiyle mücadelede yeni imkanlar sağlar. - Sosyal sermaye güçlenir. Öte yandan sosyal gruplara ve sosyal aktivitelere iştirak etme imkanı sağlar. - Bilgiye erişim imkanları artar. - fiziki altyapı yatırımlarının iyileşmesine katkı sağlar. - yerel mal piyasalarının gelişimini güçlendirir. - yerel sermaye piyasalarının gelişmesine ilaveten bankacılık ve ticaret kesimlerinde yeni hizmetlerin geliştirilmesine katkı sağlar. - yerel kalkınma kurumlarının inşasını ve gelişimin pozitif yönde etkiler. - yerel iş imkanlarının geliştirilmesine ilave kaynak temin eder. - yoksul kesimlerin döviz gelirlerinde daha fazla yararlanılması durumunda gelir eşitsizliğinde azalma eğilimi ortaya çıkar. - reel yatırım harcamalarının artmasına ve doğal olarak istihdam hacminin genişlemesine katkı sağlar. - döviz girdilerinin artması makro düzeyde ülkeler arası gelir dağılımı adaletsizliği azalır. 	<ul style="list-style-type: none"> - İşçi gelirlerine bağımlılık sorunu bireyleri göç döngüsündeki hareketlere karşı aşırı duyarlı hale getirebilir. - Döviz girdileri yüksek katma değerli ve istihdam artırıcı yatırımlar yerine kısa vadeli tüketim alışkanlıklarının finanse edilmesinde tercih edilebilir. - Yurtdışından gelir alan haneler ile almayan haneler gelir eşitsizliği makası genişleyebilir. - Döviz gelirlerinin girişindeki istikrarsızlık döviz kuru dalgalanmalarını tetikleyebilir. - Paralel döviz piyasalarının gelişmesi gözlenebilir. - İşçi gelirlerinin transferi kısmen de olsa kara para aklanması amacıyla kullanılabilir.

Kaynak: Abdurrahman Yılmaz, **Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri**, Turkish Studies, vol. 9/2, 2014 s.704- 705.

⁸⁸ Khalid Koser, **International Migration**, Oxford University Press, 2007, s.42

Yukarıdaki tabloda işçi dövizlerinin olumlu ve olumsuz etkileri özetlenmiştir. İşçi dövizlerinin göçün olumsuz etkilerini azaltmada önemli bir rol üstlendiği ifade edilmektedir. Göç ile ilgili analizlerde bir ülkeden başka bir ülkeye emek hareketinin gönderici ülkede refahı azaltıcı yönde etkili olduğu vurgulanmaktadır. Her ne kadar emek göçü sonucunda iş gücü arzının azalması ücretlerin artmasına katkı sağlasa da gönderici ülkede ortalama gelir yani kişi başına düşen gelir azalacaktır. Başka bir ifadeyle göçün yöneldiği ülkedeki yerleşiklerin ve o ülkedeki göçmenlerin ortalama geliri artarken gönderen ülkede ortalama gelir düşecektir. Ancak göçmenlerin kazandıkları döviz gelirlerinin bir bölümü kendi ülkelerindeki ailelerine göndermeleri gönderici ülkedeki gelir kayıplarını telafi etmiş olacaktır. Son yıllarda gelir telafinin yanı sıra işçi dövizlerinin gönderici ülkede iktisadi aktivite üzerindeki etkileri konusunda önemli çalışmalar yapılmaktadır.⁸⁹

II.5.2. Fiyat Düzeyi Ve Enflasyon Üzerindeki Etkiler

Göçün yoğunlaştığı bölgelerde konut fiyatları ve konut kiralarda talebe bağlı olarak bir artış ortaya çıkmaktadır. Suriyeli sığınmacılar üzerine yapılan araştırmalarda sık sık bu konuya dikkat çekilmektedir. Konut ve kira fiyatlarının artması ev sahipleri açısından gelir artışı anlamına gelirken ev sahibi olmayan kiracılar açısından ilave yük anlamına gelmektedir. Kira fiyatlarının yanı sıra temel gıda maddeleri gibi birçok mal ve hizmetin fiyatında artış eğilimi ortaya çıkmaktadır. Örneğin, Suriyeli sığınmacıların bulunduğu Gaziantep Kilis ve Hatay gibi illerde enflasyon oranı Türkiye ortalamasının üstündedir.⁹⁰

Yurtdışı göçünün enflasyon üzerinde düşüş yönünde etkisi de söz konusu olabilir. Göçmen ve mültecilerin belirli sektör ve iş kollarında daha düşük ücretlerle çalışmayı kabul etmeleri üretim maliyetlerini düşmesine ve dolayısıyla enflasyonist baskıların azalmasına yol açmaktadır.⁹¹

⁸⁹ Gordon H. Hanson ‘‘International Migration And The Developing World’ Handbook Development Economics, Ed. Dani Rodrik and Mark Rosenzweig, volume 5, Elsevier Pup.2010,s.4390.

⁹⁰ Yusuf Sayın, Ahmet Usanmaz, Fırat Aslangiri, ‘‘Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği’’, KMÜ Sosyal Araştırmalar Dergisi 18(31)2016, s.9.

⁹¹ Nurullah Gür, Ülke Deneyimleri Işığında Uluslararası Göç Ekonomisi, Analiz,Seta,2017, sayı:224, s.19.

Konut gibi bazı mal ve hizmetlere olan talep artışı fiyatlar üzerinde artış yönünde baskı oluşturabilir. Ancak inşaat sektöründe yurtdışı göç kaynaklı emek arzında meydana gelen artışı da göz ardı etmemek gerekmektedir. bu noktada göç hareketinin fiyatlar üzerindeki etkisini arz ve talep cephesinin birlikte değerlendirerek ortaya koymak gerekmektedir. Bazı mal ve hizmetlere göç nedeniyle yüksek talep oluşabilir. Ancak göç kaynaklı emek arzının artışı ücretler üzerinde düşüş yönünde bir etki uyandırarak üretim maliyetlerinin düşmesi üretim artışı ve fiyat düşüşü gözlenebilir. Kısaca ifade etmek gerekirse belirli sektörlerde göç kaynaklı talep baskısı sonucu ortaya çıkan fiyat artışlarına dikkat çekerken göçün toplam arz maliyet avantajı ve fiyat düşürücü etkilerini de yadsımamak gerekir.⁹²

II.5.3. Ulusal Güvenlik Üzerindeki Etkileri

Göç, göç edilen ülkelerde birtakım sorunlar meydana getirmektedir. Göç eden insanlar kendileri ile birlikte gittikleri yerlere sorunlarını da götürmektedirler. Sosyo-ekonomik açıdan sıkıntılar yaşayan ülkeler genel olarak göçmenlerle ilgili negatif düşüncelere sahiptirler. Göçmenleri birçok olumsuzluğun nedeni olarak görmektedirler. Avrupa 1970’li yıllarda ekonomik olarak bir kaos ortamı yaşamaya başlayınca, bu duruma çözüm olarak göçlerin durdurulmasına dair bir fikir de ortaya çıkarmıştır. Ülkelerin siyasetçileri bu konuyu gündemde tutmak ve fikri meşru kılmak için ‘güvenlik’ etkisi üzerinden sıkça bahsetmişlerdir.⁹³

Güvenlik kavramı genel anlamıyla tehdit edici ve riskli olan her şeyden kaçınmaktır. Ulusal güvenlik kavramı ise ülkelere karşı tehdit ve riskli olan durumlardan kaçınmaktır. Amerika 11 Eylül 2001 yılında tanık olduğu terör olayının ardından göç hareketlerini tehdit olarak değerlendirip, göç için tedbirler almaya dair çalışmalar yapmıştır. ABD terörle mücadele sürecinde yabancıları güvenliği tehdit edici bir tavır olarak göstererek, yabancılara karşı olumsuz anlamda bir algı oluşmasına sebep olmuştur. Bundan sonra uluslararası gündemde ‘ göç güvenlik’ arasında ilişki

⁹² Carlos Vargas- Silva Yvonne Markaki, Madeleine Sumption, The Impacts Of International On Poverty In The UK, Joseph Rowntree Foundation, 2016, s.12. (aigppa.mp.gov.in)

⁹³ Ahmet Korkmaz, **Suriyeli Sığınmacılardan Kaynaklanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri**, Akademik Hassasiyetler, cilt 3, sayı:6, 2016, s.91.

yoğunlaşmıştır. Göçlerin terör örgütlerine yardımcı olduklarını, ülkenin istikrarını bozacağına dair bir anlayış yerleşmiştir.⁹⁴

Uluslararası göçün ulusal güvenlik üzerindeki etkileri aşağıdaki başlıklar altında özetlenebilir.⁹⁵

- Uluslararası göç devletin bir takım fonksiyonları üzerinde olumsuz etkiler doğurarak egemenlik sınırlarını tehlikeye sokabilir.
- Uluslararası göç hedef ülkenin demografik yapısını değiştirme potansiyeline ulaştığında ulusal kimlik tehdit altında olacağından ulusal güvenlik sıkıntısı baş göstermeye başlayabilir.
- Yasadışı göç suç örgütleri tarafından suiistimal edildiği ölçüde ulusal güvenlik açısından tehdit ortamı oluşur.
- Özellikle düzensiz ve yasadışı uluslararası göç terörizm göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti gibi suçlarla ilgili olması hedef ülkelerde güvenlik zafiyetine yol açabilir.

Türkiye'ye gelen yabancıların ulusal güvenliği tehdit etme potansiyelleri vardır ama her sığınmacının mutlaka ulusal güvenliği tehdit edeceğini söylemek kesinlikle doğru değildir. Türkiye'ye gelen yabancılar şayet kanunların aksine davranışlarda bulunurlarsa sınır dışı edilme durumunu yaşayabilirler. Bu anlamda Suriyeli göçmenlere baktığımızda ülkelerindeki kaos sebebiyle "geri göndermeme" ilkesine tabi oldukları bilinmektedir.⁹⁶

Türkiye'de bulunan Suriyeli göçmenler ve yasa dışı göçmenler terör örgütleri ile işbirliği yapabilecek potansiyele sahip olabilmektedirler. Ülkemize her gelen

⁹⁴ Ahmet Korkmaz, **Suriyeli Sığınmacılardan Kaynaklanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri**, Akademik Hassasiyetler,cilt:3, sayı:6, 2016,s. 92-93.

⁹⁵ Bülent Şener, "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu Ve Ulusal Güvenlik Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme", Güvenlik Bilimleri Dergisi, 6(1), 2017, s.17-20. , İbrahim Erdoğan, **Küreselleşme Olgusu Bağlamında Yeni Güvenlik Algısı**, Akademik Bakış, cilt:6, sayı:12, 2013, s.281-284.

⁹⁶ Ahmet Korkmaz, "Suriyeli Sığınmacılardan Kaynaklanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri", Akademik Hassasiyetler, cilt 3, sayı:6,2016, s. 100.

sığınmacının geçmiş bilgilerine ulaşmak zor olduğundan terör örgütleri ile ilgili bağlantıları olup olmadığı bilgisine ulaşmak da mümkün olmamaktadır. Ayrıca sığınmacılar kamu düzeni ve güvenini sarsabilecek ihtimali olan bazı eylemler tertipleyip gerçekleştirmişlerdir, bu eylemlerin neticesinde çok sayıda Suriyeli ülkesine gönderilmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin her yerine dağılan sığınmacılar ile yaşamayı seçtikleri şehirlerdeki yerli halk arasında birtakım husumetler yaşanmıştır.⁹⁷

Suriye'nin yıllardır yaşadığı kaos neticesinde Türkiye'ye gelen sığınmacılara karşı, Türkiye'nin belirlediği politikalar gerek halk gerek muhalif partiler tarafından eleştirilmekte ve bu anlamda bir zıtlasmaya sebebiyet vermektedir. ‘‘ Suriyeli sığınmacılar, etnik/dini/mezhepsel açıdan farklı gruplardan müteşekkildirler. Sığınmacıların bir kısmı, Türkiye'den yıllar önce Suriye'ye göç edenlerden oluşmaktadır.’’ bu anlamda sığınmacıların toplumsal olarak bir uyum meydana getirdiği de görülmektedir. Türkiye'ye gelen sığınmacıların yarattığı olumlu ya da olumsuz etkiler üzerine yasal düzenlemeler arttırılmakta ve geniş projeler hazırlanmaktadır.⁹⁸

Türkiye'deki sığınmacılara dair durumun henüz ulusal güvenliği tehdit edecek boyuta ulaşmadığı bilinmektedir. Bunu rağmen gündemde yer alan birtakım haberlere göre sığınmacılar ve sığındıkları şehrin yerlileri zaman zaman sorunlar yaşayabilmektedirler, yerli halk yaşanan bu sorunların gelecekte artarak devam edeceğine dair endişe duymaktadırlar. Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde bu sorunların provokasyona açık bir durum olabileceği ve bundan kaynaklı kitlesel tepkilerin doğuracağı şiddet meyilli ulusal güvenliği tehdit edebilecek durumların yaşanabileceği endişesi söz konusudur. İhtimal verilen bu karmaşanın gerçekleşmesi durumunda entegrasyon ve toplumsal uyum bakımından zorluğun meydana gelmesi kaçınılmaz olacaktır.⁹⁹

⁹⁷ Ahmet Korkmaz, ‘‘ Suriyeli Sığınmacılardan Kaynaklanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri’’, Akademik

Hassasiyetler, cilt 3, sayı:6,2016, s. 100.

⁹⁸ Ahmet Korkmaz, ‘‘ Suriyeli Sığınmacılardan Kaynaklanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri’’, Akademik Hassasiyetler, cilt 3, sayı:6,2016, s.101.

⁹⁹ Fatih Yaman, **Uyum ve Ötekileşme Ayrımında Suriyeli Sığınmacılar**, Kadın Araştırmaları Dergisi (KADEM), Cilt:3, sayı:1, 2017, S.101

Türkiye'deki sığınmacıların büyük bir kısmı sığınmacı kamplarında yaşamak yerine şehirlerde ve şehirlerin ücra yerlerinde toplu yaşamayı tercih etmektedirler. Getto yapılanmasına benzetilebilecek bu yerleşim düzeni gelecekte yaşanabilecek güvenlik sorunlarına bir gelecek belirlemektedir. Bu yerleşim düzeninde sığınmacılar toplumsal yapı içinde içine kapanık, dışlanmışlık psikolojisi yaşayan, toplumsal uyumu gerçekleştirilmeyen, özgüvenleri bulunmayan, kaygılı insanlar olarak gelecekte meydana gelebilecek kaos ortamına sebebiyet verebilirler.¹⁰⁰

Türkiye'deki kamplara, AFAD yönetiminde olan tüm kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları sığınmacıların yaşadığı kamplara yardım organize etmektedir. Kamplardaki yönetimden vali yardımcıları ve valiler tarafından görevlendirilen kamp yöneticileri tarafından oluşmaktadır. Kamplardaki sığınmacıların yeme içme ihtiyaçları ise içinde kişi başına para yüklü olan kartlar ile sağlanmaktadır. Sığınmacılar bu kartlarla kamp içerisinde bulunan marketlerden alışverişlerini yapmaktadırlar. Kamplarda yaşayan sığınmacıların sağlık ihtiyaçları ise kamplarda kurulan sahra hastaneleri ile sağlanmaktadır. Eğitimleri, yine kamplarda kurulmuş olan yapılarda hem Türk hem Suriyeli öğretmenler aracılığıyla yapılmaktadır. Çevre güvenliği jandarma, polis, özel güvenlik görevlileri tarafından sağlanmaktadır. Ayrıca kamplarda mahalleler kurularak bu mahallelerin başına ise muhtarlar getirilmiştir.¹⁰¹

Sığınmacı kamplarında düzenli ve kaliteli yönetim olsa dahi, sığınmacıların kamplarda uzun sürecek olan misafirliklerin onların sabrını zorlayacağı, güvenlik durumunda sıkıntılar yaratacağı beklenilmektedir. Ayrıca çok sayıda sığınmacının geldiği ülkemizde bu durumu kendileri için avantaja çeviren konut sahipleri kira fiyatlarını yükseltmiş ve bu durum yerli vatandaşları zor durumda bırakmaktadır. Bu durumun gelecekte yerli halkı sığınmacılara karşı büyük bir eyleme sürükleyeceği düşünülmektedir. Başka bir sorun ise ikinci eş durumudur. Yabancı kadınlarla ikinci eş olarak evlilik yapılması halktan büyük tepki görmektedir. Bu durumun da gelecekte

¹⁰⁰ Fatih Yaman, **Uyum ve Ötekileşme Ayrımında Suriyeli Sığınmacılar**, Kadın Araştırmaları Dergisi (KADEM), Cilt:3, sayı:1, 2017, S.101.

¹⁰¹ Osman AĞIR, Murat SEZİK, **Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları**, Birey ve Toplum, cilt:5, sayı:9,2015, S.111-112.

eyleme dönüşme durumu mümkün olabilir. Yabancıların suç örgütleri tarafından kolayca ikna edilip kullanılmaları mümkündür.¹⁰²

Yabancı sığınmacıların Türkiye’de kayıt konusunda dikkatsiz davranmaları bazı sorunların doğmasına neden olacaktır. Kamplar dışında yabancı sığınmacıların kayıtlı olmaması onlar hakkında bilgiye ulaşmada sıkıntılar yaratmaktadır. Bazı yabancılar kayıt olma konusunda bir bilgiye sahip olmadıkları için de kayıtsız yabancı sayısı artmaktadır, bazı yabancılar ise kayıt yapacakları halde bu durumun onlara herhangi bir faydası olmayacağını düşünmektedirler. Fakat geçici koruma yönetmeliğinde kayıtlı olmayan yabancıların hakları kısıtlandırılmıştır. Kayıtlı olmayan yabancıların yaratacağı bazı sorunlar vardır. Güvenlik açısından daha ziyade tehlike arz eden yabancı grubu kayıtlı olmayanlardır. Bunlar arasında bazıları işleyecekleri herhangi bir suç neticesinde işledikleri suçlar hakkında herhangi bir cezai işlem alamayacaklarını düşünerek kayıt yaptırmamaktadırlar.¹⁰³

Suriye’de yaşanan karmaşanın düzeleceğine dair ümitlerini yitiren insanlar kendilerine kalıcı bir göç mekanı arayışındadırlar. Yeni yaşam kurmak için en çok rağbet gören ve arzulanan güzergah Avrupa’dır. Bu yüzden Türk karasularından yasal olmayan yollarla Avrupa’ya geçmek isteyen sığınmacılar bu uğurda çok can kaybetmektedirler. Bu sığınmacıları Avrupa’ya götürmek için dolandıran insan tacirleri bu ölümlerin en büyük suçlusudur. Türk karasularında yaşanan bu olaylar kuşkusuz ki can yakıcıdır ve Türkiye’nin tek başına buna müdahale etmesi yetersiz olacaktır, bu durumun sonlanması için Avrupalı devletlerin de bir şeyler yapması gerekmekte ve Ortadoğu’nun içinde bulunduğu bu kaos ortamından bir an önce kurtulması gerekmektedir.¹⁰⁴

¹⁰² Osman Ağır, Murat Sezik, **Suriye’den Türkiye’ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları**, Birey ve Toplum, cilt:5, sayı:9,2015 s.113.

¹⁰³ Osman Ağır, Murat Sezik, **Suriye’den Türkiye’ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları**, Birey ve Toplum, cilt:5, sayı:9,2015, s.114.

¹⁰⁴ Osman Ağır, Murat Sezik, **Suriye’den Türkiye’ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları**, Birey ve Toplum, cilt:5, sayı:9,2015, s.115.

II.5.4. Sağlık Üzerindeki Etkileri

Göçün sağlık üzerindeki etkisi göç edenler açısından değerlendirildiğinde hem olumlu hem de olumsuz bir bakış açısıyla analiz edilmelidir. Bazı durumlarda göçmenler açısından başka bir ülkeye göç etmek sağlık eğitiminin yanı sıra sağlık hizmetlerine daha fazla ulaşma imkanı söz konusu olabilmektedir. Kendi ülkelerinde asgari sağlık eğitimine sahip olmayan göçmenler geldikleri ülkede sağlık eğitimine etkin bir şekilde ulaşabildikleri zaman daha bilinçli hale gelmektedirler. Bu durum çocuk ölüm hızlarının düşmesi açısından pozitif sonuçlar doğurmaktadır.¹⁰⁵

Göçün göçmenlerin sağlığı açısından olumsuz yönleri de vardır bu husus aşağıdaki başlıklar altında özetlenebilir:¹⁰⁶

- Uluslararası göç çoğunlukla yoksul ülkelerde yaşayan bireyler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu ülke vatandaşları geldikleri ülke vatandaşlarına göre daha düşük gelir düzeyine sahip olmaları için o ülkedeki sağlık hizmetlerine yeterli bir şekilde erişim imkanını elde edememektedirler.
- Hedef ülkedeki sağlık sistemi çoğunlukla geçici göçmenler veya vatandaş olmayanlar için acil sağlık hizmetleri dışındaki erişimi sağlamamaktadır. Göçmenleri koruyucu sağlık hizmetlerine erişememesi hastalık risklerine daha fazla açık olmaları anlamına gelmektedir. Bu husus yasal olmayan göçmenler açısından daha fazla geçerlidir. Yasal yollarla istihdam edilmeyen göçmenler kendilerinin yetkililer tarafından yakalanacağı kaygısıyla sağlık hizmetlerini kullanmakta imtina etmektedirler.
- Özellikle göçmen kadınların istihdam edildiği işler görece daha düşük ücretli olup ve sürekli işler değildir. Göçmen kadınlar düşük kaliteli hastalık ve yaralanma riskinin yüksek olduğu bedensel ve ruhsal istismara açık işlerde çalıştırılmaktadırlar. Göçmen kadınlar özellikle kayıt dışı istihdam edildiklerinde sağlık sigortasından yararlanma imkanı elde

¹⁰⁵ Özge Karadağ Çaman, , Şevkat Bahar Özvarış, , ‘‘Uluslararası Göç ve Kadın Sağlığı’’, Sağlık ve Toplum, sayı 4, 2010, s.5.

¹⁰⁶ Özge Karadağ Çaman, , Şevkat Bahar Özvarış, , ‘‘Uluslararası Göç ve Kadın Sağlığı’’, Sağlık ve Toplum, sayı 4, 2010, s.5-7.

edememektedirler. Kayıt dışı istihdamda uzun çalışma süreleri düşük ücret ve insani olmayan çalışma koşulları bulunmaktadır.

- Göçmenler sağlık çalışanlarıyla çoğu zaman ciddi iletişim sorunları yaşamaktadırlar. Öte yandan kimi hastalıklarla ilgili damgalanma riski hizmetlere erişim açısından çekingenlik eğilimi doğurmaktadır. Bazı ülkeler bu sorunu aşmak amacıyla göçmen dostu hastane uygulamasına gitmişlerdir.
- Ülkesini, yakınlarını ve yaşadığı coğrafi ortamı özleme, yalnızlık hissi, aile desteğinden mahrumiyet ve hedef ülkede aidiyet hissinin gelişmemesi göçmenlerin ruh sağlığı açısından negatif sonuçlar doğurmaktadır. Göçmen kadınların hedef ülkedeki yasal haklarını bilmemeleri, başvurulacak kurum bilgilerine sahip olmamaları dil ve iletişim sorunları kültürel ya da sosyal dışlanmışlık kaçak olma durumunda sınır dışı edilme kaygısı güvenlik birimlerine müracaat etmemeye yol açmaktadır. Bu durum göçmenlerin maruz kaldığı şiddet olgusunun artmasına yol açmaktadır. Sayılan bütün bu olumsuzluklar özellikle göçmen kadınların hem fiziksel istismar hem de şiddet bağlamında kendilerini savunmasız bırakmaktadır.

Ülkemize çeşitli sebeplerle gelen mülteci ve sığınmacıların en mühim ihtiyaçlarından biri olan sağlık hizmetleri ülkemiz için önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bebek ve çocukların gerekli olan aşıları, doğum kontrolü hakkında bilinçsizlik, ilaçlar, sağlık sigortası, cerrahi operasyonlar gibi konularda ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Sağlık bakanlığının bu harcamalara dair göçmenlerden ek ücretler talep etmemesi ve Türkiye'deki mülteci ve sığınmacı sayısının fazlalığı bu sorunun ciddiyetini ortaya koymaktadır.¹⁰⁷

Her ne sebeple yapılırsa yapılsın göçün çocuklar üzerinde yarattığı etki inkar edilemez bir gerçekliktir. Göç eden ailelerin yaşadığı tüm zorluklardan çocukları etkilenmektedir. Göç kavramına baktığımızda bireyleri birçok açıdan etkilemesinin yanı sıra sağlık konusunda da etkilenmektedir. Bu durumda en riskte olan grup çocuklardır. Çocuklarla gereğince ilgilenmeme, ekonomik yetersizlikler, çocuğa yapılan istismar,

¹⁰⁷ İlknur Tuncer, İlke Bezen Tozkoparan, Türker TUNCER, Göç Sorununun Çözümü İçin Kamu Kurumlarının Yapması Gerekenler, Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu, Bildiri Kitabı, Ahmet Yatkın(Editör), 28-29- 30 Eylül 2017, s. 127.

şiddet, sağlıksız beslenme, ihmalkarlık gibi birçok neden çocuk sağlığı açısından olumsuz etkilere sebebiyet vermektedir. Göç etmek zorunda kalan çocuklarda, suç işlemeye meyilli olma, özgüven yoksunluğu, derslerde başarısızlık durumu, bağımlılık yapıcı madde kullanımı, depresyon, gibi sorunlar gözlenmektedir.¹⁰⁸

Göç çocuklar üzerinde çeşitli etkilere sahiptir, bu etkilerden bazıları:¹⁰⁹

- *Bulaşıcı hastalıklar*, sağlıksız ve yetersiz beslenme, ekonomik yetersizlik, temiz ortam azlığı, iklim değişikliği, çocuklar için gerekli olan aşuların yetersiz olması, temel sağlık haklarındaki aksamalar gibi sebepler ülkemizde salgın hastalıklara sebebiyet vermektedir. Elbette bu salgın hastalıklar sadece göç eden çocuklarda değil, göç edilen ülke çocuklarında da görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü Türkiye’de kamplarda yaşayan Suriyelilerde verem, kızamık ve birçok bulaşıcı hastalığın olduğunu belirtmiştir. Ayrıca 2012 senesinde yapılan bir araştırmada 349 kızamık vakasının olduğunu ve bu sayının her geçen yıl arttığı görülmektedir. Buna ek olarak bazı eskiden görülen ve artık aşısına bile ihtiyaç kalmayan bazı hastalıkların yeniden ortaya çıktığı görülmektedir.
- *Beslenme*, göç eden çocuklar, sağlıklı beslenme ihtiyaçlarının giderilmemesi sonucu birçok hastalığa yakalanmakla birlikte, ayrıca fiziksel ve zihinsel olarak da etkilenmektedir
- *Eğitim*, çocuklar temel haklarından biri olan eğitimden istifade edemediklerinde çocuk istismarına ve şiddete daha fazla maruz kalmaktadırlar. Eğitim haklarından faydalanan çocuklar dahi genel olarak uyum problemleri, dikkat bozuklukları, derslerde başarısızlık, okula gitmede hevesli olmama durumlarını yaşamaktadırlar.
- *Çocuk işçiliği ve çocuk istismarı*, Suriyeli kız çocuklarının göçten sonra evlilik yaşının 11- 12 yaşlarına kadar düştüğü ve dini nikahın arttığı

¹⁰⁸ Diler Aydın, Nurdan Şahin, Berna Akay, Göç olayının çocuk sağlığı üzerine etkileri, İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi 2017; 7(1) s.10.

¹⁰⁹ Diler Aydın, Nurdan Şahin, Berna Akay, Göç olayının çocuk sağlığı üzerine etkileri, İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi 2017; 7(1) s.10-11-12-13.

görülmektedir. Bu dini nikahın ardına sığınıp çocuk evliliği meşrulaştırılmaktadır. Çocuk işçi sayısına geldiğimizde ise bunun her gün arttığı görülmektedir. Çocuklar ekonomik yokluk yaşayan ailelerine destek olmak için çeşitli ağır işlerde çalışmaktadırlar. Ucuz işgücü sebebiyle çocuklar sigortasız çalıştırılmakta ve işverenlerinin düşüncesizliklerine maruz kalmaktadırlar. Ayrıca çocuklar bu ağır işlerde çalışırken çeşitli tehlikelere, kazalara ve ölümlere maruz kalmaktadırlar.

Sığınmacılarda sıklıkla görülen sağlık problemleri aşağıdaki gibidir¹¹⁰:

- Vitamin eksiklikleri, kansızlık
- Doğum kontrolü bilincinin olmaması, tehlikeli hamilelikler
- Bulaşıcı hastalıklar (hepatit, kızamık vb.), ishal
- Cinsel yolla bulaşan virüsler
- Cinsel istismar ve şiddet
- Stres, anksiyete bozuklukları, depresyon
- Diş ile ilgili sağlık problemleri görülmektedir.

II.5.5. Kamu Harcamaları ve Kamu gelirleri Üzerindeki Etkiler

Türkiye'nin yanı sıra göç alan ülkelerde göçmen konumundaki insan sayısının artması nüfus artışı anlamına gelmektedir. Bu durum kamu harcamalarının artmasına yol açmaktadır. Nüfus artışı düzensiz kentleşme ve gecekondulaşmayı arttırırken beraberinde altyapı yatırımları konusunda aksaklıkların yaşanmasına yol açar. Artan nüfus aynı zamanda eğitim ve sağlık gibi kamusal hizmetlerin sağlanmasında sıkıntıların ortaya çıkmasına yol açar. Burada hizmet eksikliğinden söz ederken sadece nicel değil nitel aksaklıklarına da dikkat çekilmektedir. Kamu harcamalarında ortaya çıkan artış doğal olarak vergi artışını zorunlu hale getirmektedir. Göçmenlerin kayıt dışı

¹¹⁰ Kevser Vatansever, **Sığınmacıların Kamplardaki Sorunları** , Savaş, Göç ve Sağlık, Türk Tabipleri birliği Yayınları, Ankara, 2016, s. 22-23.

istihdamları ve kamu gelirlerine katkılarının düşük düzeyde kalması o ülke vatandaşlarının daha fazla vergi yüküne katlanmasına yol açacaktır. ¹¹¹

Göçmenler formal ekonomi içinde istihdam edildiklerinde sosyal güvenlik sistemine fon katkısı söz konusu olabilmektedir. Yaşlı nüfusa sahip ve nüfus artış hızının düşük olduğu ülkelerde kayıtlı istihdamın artması sosyal güvenlik sistemine katkı anlamına gelmektedir¹¹²

Uluslararası göçün Türkiye açısından mali etkileri değerlendirildiğinde yukarıdaki açıklamalarla tutarlılık olduğunu belirtmek gerekir. Mali etkileri açısından değerlendirildiğinde Türkiye'deki durumu aşağıdaki başlıklar halinde ele alabiliriz.

- Özellikle kaçak işçilerin kayıt dışı koşullarda istihdam edilmesi kamu gelirlerinin erimesi anlamına gelmektedir.
- Türkiye'ye gelen göçmenlerin hepsi kayıt dışı sektörlerde çalışmamaktadır. Vasıfları ne olursa olsun kayıtlı sektörlerde çalışanlar öte yandan doktor, hemşire, eğitmen gibi yüksek vasıflı işgücününün kayıtlı koşullarda mesleklerini icra etmeleri hem toplumsal çıkar hem de kamu gelirleri açısından olumlu değerlendirilmelidir.
- Türkiye'ye gelen sığınmacıların uluslararası toplumun ve uluslararası yapılanmaların desteği olmaksızın ulusal kamu gelirleri ile karşılanması kamu bütçesi üzerine önemli bir yük oluşturmaktadır. Sığınmacılara sağlanan hizmetler sadece gıda ve barınma yardımı değildir. Eğitim, sağlık ve toplumsal entegrasyonun sağlanması gibi alanlarında gerçekleştirilen harcamalarla bütçe yükü açısından önemli gelişmelerdir.

¹¹¹ Tülin Canbay, Osman Gülden, **Göçün Mali Etkileri**, Türk göçü 2016 Seçilmiş Bildiriler 1., Yazgan, P.,Tilbe, F.(der) (2016) s. 98- 99.

¹¹² Tülin Canbay, Osman Gülden, **Göçün Mali Etkileri**, Türk göçü 2016 Seçilmiş Bildiriler 1., Yazgan, P.,Tilbe, F.(der) (2016) s.99.

II.5.6. İktisadi Büyüme ve İktisadi Kalkınmaya Etkisi

Uluslararası göçün iktisadi büyüme ve gelişme üzerindeki etkileri aşağıdaki noktalarda toplanabilir:

Uluslararası göç iç talebe pozitif katkı yaparak ekonominin harcama cephesinde uyarılmasına ve dolayısıyla iktisadi büyümenin olumlu yönde etkilenmesinde katkı yapar. Ülkemize ya da başka bir ülkeye göç ile gelenler hemen her türlü tüketim malı harcaması gerçekleştirilir. Talep artışı iktisadi faaliyet hacminin artmasına katkı yapacaktır. Özellikle yaşlı nüfusa sahip ülkelerde gözlenen iç talep açığı sorunu göç vasıtasıyla kısmen de olsa telafi edilecektir. Dinamik yerli üretim yapısına sahip ülkelere iç talepteki artışın üretim ve istihdam etkileri daha belirgin olacaktır.¹¹³

Göçmen ve sığınmacıların tamamını istihdam edilmek üzere göç ettiklerini düşünmemek gerekir. Göçmen ve sığınmacıların bir bölümü ülkemize ya da göç ettikleri diğer ülkelere sermayeleri ile birlikte gelmektedirler. Yanında sermayeleri ile bu kişiler göç ettikleri ülkede hem yatırımı hem de sermaye birikimine katkı sağlamaktadırlar.¹¹⁴ Yurtdışından sermayelerini getiren göçmen ve sığınmacılar küçük çaplı da olsa ülkemizde ticari ortaklıklar kurmak suretiyle ticaretin gelişmesine katkı sağlamaktadırlar.

Göç sadece hedef ülkedeki toplam nüfus büyüklüğünü etkilemekle kalmaz aynı zamanda nüfusun yaş piramidinde de bir değişiklik ortaya çıkarır. Göçün özellikle genç nüfusta ve ekonomik olarak aktif yaş gruplarından oluşması durumunda nüfusun bağımlılık oranında bir azalma meydana gelir. Öte yandan göçmenlerin vasıflı olmaları halinde hedef ülkenin beşeri sermaye gücü artacaktır. Yüksek yeteneklerle mücehhez göçmen nüfus inovasyon ve araştırma faaliyetlerini arttırarak teknolojik gelişme sürecini de pozitif yönde etkilemektedir.¹¹⁵

¹¹³ Nurullah Gür, *Ülke Deneyimleri Işığında Uluslararası Göç Ekonomisi, Analiz, Seta*, 2017, sayı:224, s.12.

¹¹⁴ Nurullah Gür, *Ülke Deneyimleri Işığında Uluslararası Göç Ekonomisi, Analiz, Seta*, 2017, sayı:224, s.13.

¹¹⁵ OECD, *Is Migration Good For The Economy, Migration Policy Debates*, 2014, s:3-4.

Öte yandan yüksek yetenekli göç teknolojik büyüme ve inovasyon üzerindeki pozitif etkileri verimlilik artışını da tetikleyecektir. Göç işgücü artışı aracılığıyla yatırım harcamalarını ve verimlilik artışını teşvik eder. Bir ekonomide göç sonucu işgücüne katılımın artması ücret artışlarını sınırlayarak maliyet avantajı sağlar. Düşen maliyetler yatırımı teşvik eder ve dolayısıyla iktisadi büyüme oranı artar.¹¹⁶

II.5.7. Dış Ticaret Üzerindeki Etkiler

Göçmen ve sığınmacılar geldikleri ülkenin ihracatının artması konusunda da olumlu etkilere yol açabilir. Göçmen ve sığınmacılar göç ettikleri ülkenin ihtiyaçlarını dilini ne tür mal ve hizmetlere ihtiyaç duyulduğunu ve ticaret yapma şeklini bildiklerinden ihracatın gelişmesine yol açabilirler. Ülkemizde Gaziantep, Adana, Kahramanmaraş ve Mardin gibi şehirlerde bulunan Suriyeli mültecilerin ihracat performansının artmasına katkı sağladıkları gözlenmiştir.¹¹⁷

Göç hareketlerinin dış ticaret üzerindeki etkisi tercih etkisi ve network etkisi kanallarıyla gerçekleşmektedir. Bir ülkeye göç eden bireylerin tüketim alışkanlıklarını kolaylıkla değiştirmeleri çok kolay değildir. Tüketim kalıpları ve tüketim alışkanlıklarının beraberinde getiren göçmenler aslında geldikleri ülkelere kendi ülkelerinde tükettikleri mal ve hizmete yönelik bit talep transferi de gerçekleştirmektedirler. Tercih etkisi olarak ifade edilen bu kanal göçmen stokunun artmasıyla birlikte daha belirgin hale gelecektir. Dolayısıyla göçmen girişinin artması göçmenlerin geldikleri ülkelerdeki mal ve hizmetlere ilişkin artması da söz konusu olacaktır. Öte yandan göçmenler geldikleri ülkelerdeki tüketim alışkanlıklarını da etkileyebilme potansiyelin sahiptir. Tanıtım etkisi olarak ifade edilen bu duruma en çarpıcı örnek, hedef ülkelerdeki etnik restoranlardır. Göçmenler kendi ülkeleriyle iktisadi ve sosyal bağlarını kolay kolay koparmazlar. Bu durum ticari ilişkilerin gelişmesine olumlu şekilde yansır. Birincisi göçmenler aktif ticaret yaparak iş bağlantısı kurmak suretiyle ticari ilişkilerin gelişmesine ve ticaretin miktarsal olarak artmasına katkı yapabilirler. İkinci olarak kendi ülkelerindeki dış ticarete ilişkin kurumsal süreçler

¹¹⁶ Balazs Csonto, ve Diğerleri ‘‘International Migration: Recent Trends, Economic Impacts, And Policy Implications’’, International Monetary Fund, 2015. s.16.

¹¹⁷ Nurullah Gür, **Ülke Deneyimleri Işığında Uluslararası Göç Ekonomisi**, Analiz, Seta, 2017, sayı:224, s.13.

hakkındaki ayrıntılı bilgiyi hedef ülkedeki ticaret yapan birey ya da firmalarla paylaşabilirler. Bilgisel avantaj ticaret hacminin gelişmesine olumlu yansır. Network etkisi olarak ifade edilen bu etki sayesinde kendi ülkelerindeki kurumsal yapı ödeme alışkanlıkları kültürel farklılıklar ticari gelişme alanları hakkında sebep oldukları bilgiyi gittikleri ülkelerdeki ilgili birimlerle paylaşarak dış ticarete ilişkin işlem maliyetlerinin azalmasına dış ticaretin miktarsal olarak artmasına ve yeni dış ticaret alanlarının gelişmesine katkı yaparlar. Network etkisi göç alan ve göç veren ülke açısından dış ticareti geliştirici etkiler doğurur. Kaliteli ve güvenilir bilgi sayesinde hem ithalat hem de ihracatta kayda değer gelişmeler görmek mümkündür.¹¹⁸

II.5.8. Sosyo-Psikolojik ve Sosyo-Kültürel Etkiler

Uluslararası göçün en önemli etkilerinin başınsa sosyo-psikolojik veya sosyo-kültürel yansımalar gelmektedir. Farklı kültürlerden gelen insanların göç hareketi sonucu bir araya gelmesi ve etkileşimi sosyo-psikolojik ve sosyo-kültürel açıdan önemli uyum sorunlarını doğurmaktadır. Göç eylemi sonucunda birbirinden farklı tarihsel geçmişe sahip ayrı bir dili konuşan, ayrı bir dine mensup, ayrı bir gelenek ve kültüre sahip bireyler aynı iş ortamında ve/veya aynı sosyal çevrede yaşamak zorunda kalmaktadır. Göç eylemi sonucu bireyin sahip olduğu kültürden başka bir kültürde yaşamaya çalışan bireylerin uyum sorunları yaşamaları sıkıntı çekmeleri bunalıma girmeleri ve reaksiyon göstermeleri kültür şoku olarak tanımlanmaktadır. Benlik saygısı sosyal hayatta doyuma ulaşma isteği sosyal yardım ve destekler gibi psiko-sosyal unsurlar kültür şokunu azaltmada etkili unsurlardır. Kültürel şokla beraber sosyal entegrasyon ile önemli bir konudur. Birçok ülkede göçmen ya da sığınmacı ailelere karşı yerleşiklerin sergilemiş olduğu negatif tutum ve davranışlar kamu tarafından uygulanan sıkı yasal düzenlemeler uluslararası değerlere ve insanlıklarına aykırı uygulamalar sosyal entegrasyon sürecini negatif yönde etkilemektedir. Bu konuda ülkemiz dünya ders veren ve model olan bir konuma gelmiştir. Batılı ülkelerin sergilemiş olduğu gayri insani tutum ve davranışlar dikkat çekicidir. Batılı ülkeler ve Avrupa birliği Türkiye'nin açık kapı politikası (doğu sınırını açık tut, batı sınırını kapat) şeklinde ifade edilen göç politikasını uygulamasını istemişlerdir. Avrupa ülkeleri

¹¹⁸ Pınar Narin Emirhan, Uluslararası Emek Göçü ve Dış Ticaret Arasındaki İlişki: Türkiye İçin Bir Uygulama, Ege Akademik Bakış, cilt:14, sayı:4, 2014, S. 613.

uygulamış oldukları sıkı politikalar neticesinde Avrupa'daki toplam Suriyeli sığınmacı sayısı Türkiye'nin toplam sığınmacı sayısının kat kat altındadır. Ülkemize gelen Suriyeli sığınmacılar sosyal entegrasyonun önemli bir unsuru olan misafirlik uygulamasıyla karşılanmışlardır. Şu noktayı vurgulamak gerekir ki toplumsal entegrasyonun en iyi şekilde savunulması için toplumsal desteğin alınması hayati önemem sahiptir.¹¹⁹

Göç olgusu sonucunda uyum sorunlarının yaşandığı veya ruh sağlığı açısından benlik saygısı, yaşam, duygu ve kültürlenme gibi terimler bireyler arası ilişkilerde davranışsal değişikliklere yol açmaktadır. Kültürlenme modeline baktığımızda şu temel aşamalardan bahsedebiliriz; entegrasyon, asimilasyon, ve ayrışma kavramları. Bu aşamalar bize göçün etkilerini göstermektedir. Göçü gerçekleştiren kişiler ve göç edilen bölgedeki entegrasyonun en önemli boyutu sosyo-kültürel açıdandır. Göç eden bireyler yeni dahil oldukları kültüre kendi kimliklerini yitirmeden uyum sağlamalıdır. Öte yandan göç edilen bölgenin vatandaşları da bu uyuma destek olacak bir hazırlık içinde olmalıdırlar. Bu uyum süreci göz ardı edilirse sosyo-kültürel kopukluk yaşanmaması kaçınılmazdır. Yani bu entegrasyon süreci sadece göç eden bireylerle değil, göç edilen yerin kurumları, vatandaşları da bu süreçte önemlidir. Böylece göç eden bireyler arasında özgüven artacak ve bu da sağlıklı bir entegrasyon doğuracaktır. Asimilasyon kavramı ise, sahip olunan kültürün yeni hakim kültür karşısında değişim geçirmesi ve yeniden farklı bir şekilde oluşmasıdır.¹²⁰ Ayrışma kavramına baktığımızda, burada bireyler dahil olduğu sosyal çevresinden uzaklaşmaya başlar ve sosyal hayat her yönüyle memnuniyetsizlik içerir böylece ayrışma başlar. Ayrışma kavramı beraberinde ötekileşme kavramını getirmektedir.¹²¹

¹¹⁹ Buket Akıncı, Ahmet Nergiz, Ercan Gedik, ‘**Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç Ve Toplumsal Kabul**’, Göç Araştırmaları Dergisi, cilt:1, sayı: 2, 2015, s.67-69.

¹²⁰ Buket Akıncı, Ahmet Nergiz, Ercan Gedik, ‘**Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç Ve Toplumsal Kabul**’, Göç Araştırmaları Dergisi, cilt:1, sayı: 2, 2015, S, 70.

¹²¹ Buket Akıncı, Ahmet Nergiz, Ercan Gedik, ‘**Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç Ve Toplumsal Kabul**’, Göç Araştırmaları Dergisi, cilt:1, sayı: 2, 2015, s.74.

Göçmenlerin yaşı, cinsiyeti, hangi gerekçe ile göç ettiği mesleki deneyimi, almış olduğu eğitim düzeyi ne olursa olsun birtakım psikolojik etkilere maruz kalacağı aşikardır. Göçmenlerin yaşadıkları bazı önemli duygular:¹²²

- Bütün göçmenler göç ederek gittikleri yerlerde yabancılik duygusunu yaşarlar. Göçmenlerin hayatlarındaki her şey değişmiş olduğu için bu durum onların iç dünyasına da yansır böylece de aidiyet sorunu yaşar.
- Göçmenler geride birçok yakınını bıraktığı için hem suçluluk hisseder hem de yalnızlık hisseder.
- Göçmenler geride bıraktıkları birçok şeyin yokluğunun vermiş olduğu boşluk duygusunu yaşarlar.
- Kaçınılmaz olarak geride bıraktıkları her şeyi özleyebilirler, bu özlem sürekli hissedilir. Bu özlem sadece geride bıraktıkları yakınları için de değildir, buna iklimleri, gelenekleri vb. özlemler de dahildir.
- Göçmenlerin benimsedikleri değerler göç ettikleri ülkenin değerleri ile uyuşmayabilir ve bu güçlü bir çatışma yaratır içsel olarak.
- Göçmenler kendi ülkelerinin onlarda yarattığı güven duygusunun eksikliğini yaşarlar.
- Göçmenler ülkelerinde mühim olan bazı yargıların yeni toplumda karşılığını ve önemini görmez ve bir zaman sonra mühim saydığı bu yargıları onlar da yok saymaya başlarlar.
- Göçmenler adillerini, eski yaşayış biçimlerini, alışkanlıklarının göç ettikleri yerde eski anlamının kalmadığını anlarlar ve bu durum zamanla onlarda aşağılık duygusuna sebep olur.
- Göçmenler göç ettikleri yerlerde artık adillerini kullanamadıkları için göç ettikleri yerin dilini öğrenmek zorundadırlar.

¹²² Murat Erol, Oya G. Ersever, Göç krizi ve Göç Krizine Müdahale, Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, cilt: 24, sayı: 1, 2014, S.52-54.

- Göçmenler göç ettikleri ülkelerde sürekli daha önce karşılaşmadıkları durumlarla karşılaşılır ve bu durum zamanla onlarda kuşkuculuk hali yaratır eğer bu durum kontrol edilemez ve devam ederse psikolojik olarak tehlikeli boyutlara ulaşabilir.

Göçün olumsuz etkilerinden biri de meydana gelen ruh sağlığı ile ilgili sorunlardır. Göçmenler göç ettikleri yeni coğrafyaların kültürüne, diline, inançlarına, genelde uyum sağlamakta zorlanmaktadır bunun neticesinde ise göç eden insanlarda stres ve kaygı bozuklukları meydana gelmektedir. Bu bozukluklar beraberinde ciddi bir depresyon, özgüven eksikliği, asosyalleşme, aile ilişkilerinde bozulmalar, kendi hayatlarına dair karar vermekte zorlanma ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de yapılan bir araştırmada (göçün sonucu olarak ortaya çıkan ruh sağlığı ile ilgili sorunlar), göçün ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olduğu sonucuna ulaşılmış ve kadın göçmenlerin erkeklere oranla daha fazla etkilendikleri ifade edilmiştir. Göçler insanların ruh sağlığı üzerinde olumsuz etki yaratsa da göç eden her insan bu sorunu yaşamayabilir.¹²³

Göçmenlerin ruhsal durumlarını kontrol ederken bazı durumlara dikkat edilmelidir. Bununla ilgili doktorlar, hemşireler vb. görevliler, bu göçmen gruplarının sağlıklarını muhafaza etmeleri için, onların kültürlerini, hayat biçimlerini, sosyal ekonomik vb. değişimlerini göz önünde bulundurarak bir değerlendirme yapmalıdırlar. Sağlık hizmetlerine ulaşmanın ve faydalanmanın kaliteli bir hale gelmesi için bu görevliler göçmenlerin dilinden de anlamalıdırlar.¹²⁴

Göç kadınlar ve çocuklar üzerinde erkeklere nazaran daha olumsuz etkilere sahiptir. Cinsiyetin kadın olması bir de üstüne göçmen kadın olması birçok sıkıntıya yol açmaktadır. Kadınlar emeklerinin çok çok altında bir miktarda maaş, kadına şiddet, eğitim haklarından yoksun, psikolojik, fizyolojik, cinsel istismar gibi sebeplerden olumsuz olarak etkilenmektedirler. Kadınların bu haksızlıklardan muhafaza edilmesi en

¹²³ Ayla Tuzcu, Kerime Bademli, Göçün Psikososyal Boyutu, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 6(1),2014, S.62.

¹²⁴ Ayla Tuzcu, Kerime Bademli, Göçün Psikososyal Boyutu, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 6(1),2014, S.64.

gerekli önceliklerdendir, fakat dünya geneline baktığımızda kadınlara dair bir politika geliştirilmediğini görmekteyiz.¹²⁵

Göçmenlik bir sorun ise göçen kadınlar da bu sorunun kaçınılmaz ve inkar edilemez bir parçasıdır. Toplumsal olarak cinsiyete dayalı şiddet, sığınmacı kadınlar üzerinde travmatik etkiler yaratmaktadır. Bu kadınlar ile ilgili yapılan araştırmalar kısıtlı olmasına rağmen, göçmen kadınlarla ilgili yapılan psikolojik bir çalışmada; göç ettikleri ülkelerde kendilerini yabancı hissetmeleri, kendi ülkelerini özlemeleri, gibi nedenlerle depresyona girme olasılıklarının arttığı söylenmektedir.¹²⁶

Kadın sığınmacılar çerçevesinde göçün etkileri değerlendirildiğinde sığınmacıların yaşadıkları bölgelerde çok eşlilik olaylarının yanı sıra boşanma olaylarında ciddi bir artış gözlemlenmektedir. Kadın ve çocuklara yönelik istismarların arttığı hatta bazı şehirlerde etnik ya da mezhep temelli ayrışmaların arttığı gözlemlenmektedir. Sığınmacıların yoğun olarak yerleştiği, Kilis, Şanlıurfa ve Hatay gibi yerlerde evlenme hızının arttığı görülmektedir. 2016 yılında evlenme hızı Kilis'te binde 10,19, Aksaray'da binde 8.78 ve Şanlıurfa'da binde 8.74 düzeyindedir. Yabancı kadınlarla yapılan evlilikler içerisinde Suriyeli gelinler %28.28 ile (6495 kişi) en büyük paya sahiptir. Ancak resmi kayıtlara yansımayan evliliklerin de çok yaygın olduğu bilinmektedir. Çok eşlilik vakalarının son yıllarda görece azaldığı bölgelerde sığınmacılarla yapılan evlilikler sayesinde yeniden artış göstermeye başlamıştır. Öte yandan sığınmacıların yaşadığı kamplarda ve kamp dışında yaşayan sığınmacılar arasında küçük yaşta evlilik çok eşlilik ve kadına yönelik şiddetin yaygın olduğu gözlenmektedir. Suriyeli sığınmacılarla evli erkeklerin sözde imam nikahıyla evlilikler kurmaları gerçek eşler arasında huzursuzlukların artmasına aile ilişkileri ekseninde sorunlar yaşanılmasına yol açmaktadır. En kötüsü sığınmacı bir kadınla evlenmek isteyen kişiler gayri resmi evlilikleri aracılık yapan kişilere nakdi ödemelerde

¹²⁵ Hilal Barın, Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, Göç Araştırmaları Dergisi, , cilt 1, sayı 2, 2015,S.16.

¹²⁶ Hilal Barın, Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, Göç Araştırmaları Dergisi, , cilt 1, sayı 2, 2015, S.17.

bulunmaktadırlar. Kimi zaman da Suriyeli gelinlerin aileleri başlık parası adı altında ödemeler gerçekleştirilmektedir. Gayri resmi bir şekilde gerçekleşen evlilik olaylarında reşit olmayan çocuklar da evlilik olaylarının reşit olmayan çocuklar arasında da gerçekleştiği ifade edilmektedir.¹²⁷

Sığınmacıların göç ettikleri yerlerdeki uyum konusu çeşitlilik göstermektedir, fakat uyum genel itibariyle sığınmacıların göç ettikleri yeni yerlerdeki değişkenlere karşı denge sağlayabilmeleridir. Uyum süreci üzerinde etkili olan bazı durumlar söz konusudur, örneklendirecek olursak; dil, dini inanç, meslek, kültür vb. durumların etkili olduğu görülmektedir. Göç eden insanlar göç ettikleri yerlerdeki etkileşim süresince kendilerini kabul ettirmek istemektedirler. Göç eden insanlar gittikleri ülkelerin vatandaşları ile çeşitli sorunlar yaşayabilmektedirler. Mesela gittikleri ülkelerin vatandaşlarının yabancılar karşısındaki tutumları bu anlamda önemli bir yere sahiptir, eğer yabancılar karşısındaki tutumları olumsuz anlamda Dil farklılığından dolayı yaşanan iletişim kopukluğu da önemli bir sorun teşkil edebilmektedir. Göçmenlerin uyum durumunu zorlaştırabilecek başka bir durum ise dindir.¹²⁸

II.5.9. İşgücü Piyasası Üzerindeki Etkiler

Göç ile ilgili araştırmalarda sık sık vurgulandığı gibi bir ülke vatandaşlarının başka bir ülkeye göç etmeleri işgücüne katılım üzerine büyük bir etki uyandırmaktadır. Çünkü göç eden bireyler ağırlıklı olarak genç nüfustan oluşmaktadır. Amerika’da işgücündeki artışın yarısı Avrupa’da ise 3/2’sinden fazlası göç kaynaklıdır. Bu tablo birçok ülke için geçerlidir. Göçmenlerin emek arzı ve işgücü piyasasındaki ücret düzeyi üzerinde ne ölçüde etkili olduğu göçmenler ile o ülkede yerleşik işçiler arasındaki ikame düzeyine eşittir. Göçmen işçilerin hedef ülkedeki çalışanlarla yetenek vb. açısından yakın ikame özelliğine sahip olması halinde işgücü piyasasında aynı işe giriş için bir rekabet ortamı doğacaktır. Bu rekabet ortamı ulusal işgücü piyasasındaki

¹²⁷ Fatih Yaman , “Uyum ve Ötekileşme Ayrımında Suriyeli Sığınmacılar”, KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi, Cilt:3, sayı:1, 2017, s. 98-99.

¹²⁸ Hıdır Apak, Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin örneği. Mukaddime, 5(2), 2014, s:58.

istihdam hacminin yanı sıra ücret düzeylerini de negatif yönde etkileyecektir. Daha açık bir ifadeyle yabancı işçilerle yerli işçiler arasındaki rekabet istihdam hacmini ve ücret düzeyini azaltıcı yönde etkileyecektir. Yabancı işçiler yerel işçileri tamamlayıcı bir görüntü sergilediklerinde, örneğin; sektörel emek kıtlığı açığını doldurduklarında ya da teknoloji ve bilgi açısından pozitif dışsallıklar ortaya koyduklarında göçün yerel işçiler için etkisi pozitif olacaktır.¹²⁹

¹²⁹ Balazs Csonto, ve Diğerleri ‘‘International Migration: Recent Trends, Economic Impacts, And Policy Implications’’, International Monetary Fund, 2015. s. 13-14.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAHA ARAŞTIRMASI SONUÇLARININ ANALİZİ

III.1. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Bu araştırmada yurtdışından Türkiye'ye göç ile gelen ve Türkiye'de konaklama işletmelerinde çalışan kişilerle derin bir müzakere yapılacaktır. Bu çalışma, konaklama sektöründe çalışan göçmenlerin, Türkiye'yi neden tercih ettikleri sorusunu konu edinmektedir. Ayrıca bu araştırma kapsamında, Türkiye'ye göç eden yabancıların Türkiye'de ne gibi sorunlarla karşılaştıkları, ülkeler arası (Göç ettikleri ülke ile kendi ülkeleri) ücret farklılıkları da tespit edilmeye çalışılacaktır.

Bu araştırma çerçevesinde öncelikle literatür çalışması yapılmıştır. Böylece bazı veriler elde edilmiştir. Bu literatür araştırmasından sonra ise konu ile ilgili sorular belirlenmiş ve bu sorular ile anket formları oluşturulmuştur. Sorular belirlendikten ve anket formları oluşturulduktan sonra, ilgili araştırmayı yapabilmek için konaklama işletmeleri belirlenmiştir. Bu konaklama işletmelerinde çalışan yabancılar belirlenmiş ve onlarla anket uygulaması yapılmaya başlamıştır. Böylece araştırmaya dair veriler elde edilmiştir. Veriler toplandıktan sonra araştırmaya dair değerlendirme ve sonuç elde edilmiştir.

Mayda, 1980-1995 dönemi için 14 OECD ülkeleri için göçün çift yönlü belirleyicilerini ampirik olarak açıklamıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre çekici faktörler, yani hedef ülkedeki gelir fırsatındaki iyileşmeler, göç oranını önemli miktarda etkilemektedir.¹³⁰

Ravlik, insanların uluslararası göçünü etkileyen faktörleri test etmiştir. Çalışmada ekonomik, kültürel ve politik faktörler gönderici ve hedef ülke açısından karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Çalışmada, önceki çalışmaların yüksek ücret seviyelerinin ve gelir eşitsizliğinin göçü tetikleyen en önemli neden olduğu bulgularına rağmen, farklı sonuçlara ulaşıldığı ifade edilmiştir. 212 gönderici 167 de hedef ülkenin verileri kullanılmıştır. Yüksek insani gelişme seviyesine sahip ülkelerin daha çok insanı

¹³⁰ Anna Maria Mayda, International Migration: A Panel Data Analysis Of The Determinants Of Bilateral Flows, Centre For Research And Analysis Of Migration, CDP no 07/07, 2007, 1-23.

cezbediği sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan hukukun üstünlüğü de önemli dikkat çekmiştir. Hukukun üstünlüğü endeksi açısından yüksek skora sahip ülkeler daha çok göç almaktadır. Çünkü bu ülkeler insan haklarının korunma garantisi açısından yüksek cazibeye sahiptir. Özetle insani gelişme endeksi ve hukukun üstünlüğü endeksi açısından yüksek skora sahip ülkeler göçmenler açısından daha cazip ülkeler olarak değerlendirilmektedir.¹³¹

Haimannova, gelişmekte olan ülkelerden Çek Cumhuriyetine gelen göçü belirleyen anahtar değişkenleri analiz etmiştir. Çalışmada 1995-2012 dönemi dikkate alınmıştır. Elde edilen sonuçlara göre uluslararası göç yeni sistem yaklaşımının ileri sürdüğü görüşlerle tutarlılık göstermektedir.¹³²

Ekaterina, Avrupa Birliği ve OECD birliği 21 gelişmiş ülkede göçün belirleyicilerini araştırmıştır. 2000-2009 dönemine ilişkin göç akımları ile ilgili veriler kullanmıştır. Sonuçlar göç hareketlerinin analizinde ekonomik faktörlerin daha önemli olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre insanlar maddi koşulları iyileştirmek amacıyla göç etmeye yönelmektedirler. Göç edilecek hedef ülkenin dilinin bilinmesi, göçü teşvik eden önemli bir unsur olarak değerlendirilmiştir.¹³³

Darkwah ve Verter, Nijerya'nın 1991-2011 dönemindeki yıllık verilerini kullanarak göçü belirleyen parametreleri incelemeye çalışmışlardır. Bulgulara göre işsizlikteki artış, işçi dövizlerindeki ve nüfustaki artış Nijeryalıları başka ülkelere göç ederek istihdam ve ekonomik çıkar sağlama yönünde teşvik etmektedir.¹³⁴

Kim ve Cohen, 17 tane zengin ülke ile ilgili dışarıdan içeriye göç bu 17 ülkenin 13'ü ile ilgili de dışa göçü belirleyen faktörleri 1950-2007 dönemi için araştırmışlardır. Çalışmada demografik, coğrafik, sosyal değişkenler kullanılmıştır. Bu değişkenler

¹³¹ Maria Ravlik, **Determinants Of International Migration: A Global Analysis**, National Research University Higher School Of Economics, Basic Research Program, Working Papers, Series: Sociology, WP BRP 52/SOC/ 2014, s. 1- 21.

¹³² Aneta Haimannova, **Determinants Of International Migration: Push Factors Of Migration From Developing Countries To The Czech Republic**,(Master's Thesis), Palacky University In Olomouc, 2015.

¹³³ Sprenger Ekaterina, **The Determinants Of International Migration In The European Union: An Empirical Analysis**, IOS Working Papers,No: 325, 2013, s. 1-61.

¹³⁴ Samuel Antwi Darkwah, Nahanga Verter, **Determinants Of International Migration: The Nigerian Experience**, Acta Universitatis Agriculturae Et Silviculturae Mendelianae Brunensis, vol: 62,NO:2, 2014, s.321-327.

zamana fazla duyarlı olmadıkları gibi ekonomik faktörlere göre belirsizlikleri daha azdır. İçe doğru göçte demografik ve coğrafik faktörler etkili olmakta, sosyal ve tarihi faktörler daha az etkili olmaktadır. Hedef ülkedeki genç yaş yapısı, dışarıdan içe göçü azaltırken, gönderici ülkedeki genç yaş yapısı içe doğru göçü arttırmaktadır. Kentleşme, uluslararası göçü arttıran önemli bir parametredir.¹³⁵

Farooq ve Diğerleri, Pakistan'da uluslararası göçün belirleyicilerini araştırmışlardır. Çalışmada uluslararası göç ile araştırma kapsamına alınan bireylerin sosyo ekonomik statüleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre, yurt dışına göç etmek isteyen bireyler açısından en önemli motivasyon kaynağı sosyo ekonomik statülerini iyileştirmektir.¹³⁶

Ahad, Pakistan'da 1980-2013 dönemi için uluslararası göçün belirleyicilerini incelemiştir. Çalışmada göç enflasyon oranı, işçi dövizleri ve işsizlik oranı arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre enflasyon, işçi dövizleri ve işsizlik hem kısa hem uzun dönemde göçü artırır.¹³⁷

ASEAN, 1960-2000 dönemi için uluslararası göçün temel belirleyicilerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Sonuçlar, demografik değişikliklerin ortaya çıkarmış olduğu dengesizlikler sonucu gözlenen emek kıtlığı uluslararası göçü arttırmıştır. Güneydoğu Asya ülkeleri arasındaki göç büyük ölçüde yüksek ücretler hedef ülkedeki göçmenlerin sosyal networku ve gönderici ülkedeki doğal felaketler etkili olmaktadır.¹³⁸

Ortega ve Peri, bu makalede 15 hedef OECD ülkesi ile 120 gönderici ülkenin 1980-2006 döneminde çift yönlü göç akınlarına ait yıllık veri setleri derlemişlerdir. Çalışmada gelir ve içeriden dışarıya göç politikalarının uluslararası göç üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre uluslararası göç akımları hedef ülkedeki

¹³⁵ Keuntae Kim, Joel E. Cohen, **Determinants Of International Migration Flows To And From Industrialized Countries: A Panel Data Approach Beyond Gravity**, International Migration Review, Vol: 44, no:4, 2010, s. 899-932.

¹³⁶ Muhammad Farooq ve Diğerleri, **Determinants Of International Migration İn Pakistan**, Mediterranean Journal Of Social Sciences, Vol: 5, No: 20, 2014, s. 2028-2032.

¹³⁷ Muhammed Ahad, **The Determinants Of International Migration In Pakistan: New Evidence From Combined Cointegration, Causality And Innovative Accounting Approach**, The Economic Research Guardian, vol:5(2), 2015, s.159-175.

¹³⁸ Michele Tuccio, **Determinants Of Intra- Asean Migration**, Asian Development Review, vol. 34, no.1,2017, s.144-166.

kişi başına düşen gelire karşı oldukça duyarlıdır. İkincisi içeriden dışarıya göçü düzenleyici kanunların sıkı tutulması göçün hızını ve büyüklüğünü azaltır. Sayısal olarak ifade edecek olursak elde edilen bulgulara göre hedef ülkede kişi başına düşen gelirden %1'lik artış, içeriden dışarıya göçte %0.76 artış eşlik eder. Özetlemek gerekirse fakir ülkelerle zengin ülkeler arasındaki kişi başına düşen gelirler arasında büyük farklılıkların olması uluslararası düzeyde büyük çaplı iş gücü akımının devam etmesine yol açacaktır.¹³⁹

Akpınar, 1980 sonrası için, Türkiye'ye yönelik iş gücü göçünü, devamlı kalmak için göç edenleri ve Türkiye'yi Avrupalı ülkelere geçiş için uygun bir güzergah olarak belirleyen göçlerin yoğunluğunu ve bu göçlerin o yıllarda Türkiye'de uygulanan ekonomik politikaların işgücüne etkilerini dahil ederek ifade etmeye çalışmıştır. Bu göçlerin sebebi Türkiye'nin açık ekonomi politikalarına sahip olmasına bağlanmış ve ülkenin kaçak işgücü karşısında caydırıcı bir politika izlemediğini vurgulamıştır.¹⁴⁰

Deniz, Türkiye'nin 1923-2013 yılları arasında kaynak transit ve hedef ülke olarak konu olduğu uluslararası göç tahlil edilmiştir. Çalışmada Türkiye'nin coğrafi konumunun yanı sıra civar ekonomilerine göre daha yüksek gelişmişlik düzeyini yakalamış olması nedeniyle uluslararası göç yasadışı göç ekseninde hedef ülke ve transit ülke konumunda olmuştur. Türkiye hem başka ülkelere göç vermekte hem almakta transit ülke olmanın yanı sıra hedef ülke olarak da öne çıkmaktadır.¹⁴¹

Neccar, Suriye'den Türkiye'ye yönelik göçün nedenleri ve sonuçları üzerinde durmuştur. Çalışmada Suriyelilerin göç için Türkiye'yi tercih etmeleri dini siyasi ve coğrafi nedenlere dayandığı vurgulanmıştır. Suriyeli mültecilerin güvenlik standartları

¹³⁹ Francisc Ortega, Giovanni Peri, The Effect Of Income And Immigration Policies On International Migration, Migration Studies, vol.1, no,1 2013, s.47-74.

¹⁴⁰ Taner Akpınar, Türkiye'ye Yönelik Kaçak İşgücü Göçü, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 65-3, s.1-22. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ausbf/article/viewFile/5000053297/5000050614> erişim tarihi: 05.01.2018.

¹⁴¹ Taşkın Deniz, **Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye**, Türkiye Sosyal Araştırmaları Dergisi, sayı 1,2014.

siyasi iktisadi ve dini standartlar açısından ideal bir yer olarak değerlendirdikleri ifade edilmiştir.¹⁴²

Bayraklı, göç türleri, göçün nedenleri ve etkilerini araştırmıştır. Türkiye'nin her zaman göç alan bir ülke olduğunu belirtmiş ve Cumhuriyet Dönemi göçlerine ve özellikle 1989 Bulgaristan göçü üzerinde durulmuştur. Çalışmada 1960'lı yıllarda işçi dövizlerinin Türkiye'nin iktisadi kalkınmasında kullanmak, ülkede işsizliği azaltmak, niteliksiz işgücünü yurt dışına yollamak Türkiye'nin yurt dışına işçi göndermesinin temel nedenleri olarak ortaya çıkmaktadır. Kısaca yapılan bu çalışmada göçün temel nedeninin ekonomik gerekçelere dayandığı ifade edilmiştir.¹⁴³

Kamil, Bulgaristan'da yer alan Türklere karşı uygulanan faaliyetler, bunun için alınan tedbirler ve Bulgaristan'daki Türklerin Türkiye'ye göç etme nedenlerini araştırmıştır. Çalışma Bulgaristan'da yer alan Türklerin başlarda ağır işlerde, tarımda, hayvancılıkta çalışılması istendiğini belirtmiştir, fakat daha sonra milli şuur ile güç kazanan Bulgaristan'daki Türklerin tehlike arz edeceği düşüncesiyle, Bulgaristan komünist yönetimi 1950-1951 göçünü gerçekleştirmiştir.¹⁴⁴

Dündar ve Özer, yaptıkları çalışmada İstanbul ve Batum'da hem erkek hem kadın göçmen işçiler ile görüşmeler yapmışlardır. 172 kişi ile anket yapıp 77 kadın göçmen ile de odak grup tartışmaları yapılmıştır. Göçmen işçiler ile yapılan niceliksel araştırmada, iş bulmak için aracılık, işverenlerle derinlemesine müzakere, gönüllülük esaslı, karşılaşılan sorunlar vb. çalışmamızla ortaklık göstermektedir. Değerlendirme kısmına baktığımızda Türkiye'yi tercih etme sebeplerinden birinin de iş olanaklarının fazla olması ve kendi ülkelerine oranla kazancın fazla olmasını görmekteyiz. Ayrıca Türkiye'de aldıkları maaşların kendi ülkelerinde aldıkları maaştan iki kat daha fazla olduğu saptanmıştır, yaptığımız çalışmada göç veren ve göç alan (Türkiye) ülkeleri karşılaştırdığımızda maaş farkı nedeniyle göç eden göçmen işçileri belirlemiştik. İyi bir

¹⁴² Muhammet Şeyh Muhammed Neccar, Suriye'den Türkiye'ye Göç: Nedenler, Sonuçlar ve Umutlar, tercüme: Tuba Erkut, İlahiyat Akademi Dergisi, sayı.4, 2016,s. 185-198.

¹⁴³ Cemile Bayraklı, Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutlarında (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

¹⁴⁴ İbrahim Kamil, Bulgaristan'dan Türkiye'ye Gerçekleşen 1950-1951 Göçünün Nedenleri, Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, Cilt 5, sayı.2, 2016, s. 31-65.

kazanç elde etmek için kendi ülkelerini terk etmek zorunda kalan, çocuklarını yakınlarına teslim ederek göç eden kadınlar görülmektedir.¹⁴⁵

Sever, göçün nedenlerini ve yasadışı göçmenliği incelemiştir. Bu anlamda 219 yasadışı göçmen ile anket yapılmıştır. Çalışmanın neticesinde Türkiye’de yer alan yasadışı göçmenlerin umdukları hayatı bulamadıklarını. Bunun yanı sıra göç edilirken veya göç ettikten sonra göçmen ilişki ağlarından da faydalandığı gözlemlenmiştir. Yasadışı göçmenler, kurumsal firmalarda çalışan göçmenlere nazaran sıkıntılar yaşamışlardır.¹⁴⁶

Akalın, ESB ülkelerinden göç etmiş 48 ev işçisi kadın ile derinlemesine müzakere yapmıştır. Görüşme yapılan göçmen ev işçisi kadınlar SSCB sonrası dönemde işlerini kaybetmiş yeni iş bulamamış ya da asgari geçim sağlamayan ücretlere maruz kalmışlardır. Bu durumda çocuklarının geçimini sağlamak üzere ESB ülkeleri kökenli kadınlar göç etmeye karar vermişlerdir. Türkiye’nin coğrafi yakınlığı, politik ve sosyal yapısı, ulaşım, vize masrafları, vize alım ve sınır geçiş kolaylığı Türkiye’ye gelen yakınlarının olması kültürel yakınlık gibi nedenlerle Türkiye’yi tercih etmişlerdir. Ev işçisi göçmen kadınlar kendilerinden önce gelen tanıdıklar, aracı kuruluşlar ya da şahıslar aracılığıyla iş bulmaktadırlar. Görüşme yapılan kadınlar ücretlerin kendi ülkelerine göre daha fazla olduğunu ifade etmişlerdir. Kadınlar geri bıraktıkları çocuklarına kazançlarını göndererek katkı yapmaya çalışmaktadırlar.¹⁴⁷

III.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Saha araştırması kapsamında yurtdışından ülkemize göç eden ve konaklama işletmelerinde istihdam olan kişilerle derinlemesine müzakere yapılacaktır. Amaç, söz konusu sektörde istihdam edilen yabancıların ülkemize geliş ve ülkemizi tercih nedenlerini araştırmaktır. Araştırma sürecinde müzakere yapılan kişilerin Türkiye’de karşılaştıkları sorunlar da tespit edilmeye çalışılacaktır.

¹⁴⁵ Tuba Dünder, Elif Özer, **Göçmen İşçiler Araştırması**, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, İstanbul, 2015.

¹⁴⁶ Muhammed Sever, Türkiye’yi Hedef Alan Yasadışı Göçmenler: İstanbul Örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Ankara, 2015

¹⁴⁷ Ayşe Emel Akalın, Türkiye’de ev hizmetlerinde çalışan göçmen kadınların toplumsal ve iktisadi var oluş stratejileri üzerine sosyolojik bir analiz, yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2014

Saha araştırması kapsamında seçilen kişilerle derinlemesine müzakere yapılması nitel araştırma metodolojisinin tercih edildiği anlamına gelmektedir. Nicel araştırma ile daha çok sayıda kişiyle anket yapma yerine nitel araştırma yönteminin tercih edilme nedenleri aşağıdadır:

- 1) Örnek seçilen kesimle nicel araştırma sonucunda karşılaşılabilecek dil ve iletişim sorunları.
- 2) Nicel araştırmalarda anket uygulaması yapılan bireylerle araştırmacının tek tek görüşmesi teknik olarak çok güçtür, aksine nitel araştırmalarda araştırmanın tercih edilen kişilerle görüşmeden daha da öte derinlemesine müzakere yapma şartı söz konusudur. Derinlemesine müzakere yapma, araştırmayı kurgulayan kişinin önceden öngöremediği hususları yakalamasına olanak sağlar. Araştırmanın başlangıcında planlanan soru sayısı yeni ilavelerle artabilir.
- 3) Derinlemesine müzakerelerde araştırmacı geliştirdiği hipotezlere ve araştırma konusunun tamamına vakıf olduğundan daha gerçekçi gözlem yapma, saptamalara veya tespit etme şansına sahiptir.
- 4) Derinlemesine müzakerelerde araştırmacının bizatihi kendisinin bulunması ve ayrıntılı görüşme imkanının elde edilmesi sonucu karşılıklı güven tesisi söz konusu olabilir. Böylelikle elde edilecek bilgiler daha ayrıntılı ve daha güvenli olacaktır.

Araştırmada konaklama işletmelerinin tercih edilme gerekçeleri aşağıdadır:

- 1) Yurtdışından ülkemize gelen yabancıların istihdam edildiği alanların başında turizm sektörü ve özellikle de konaklama işletmeleri yer almaktadır.
- 2) Konaklama işletmelerinin uluslararası düzeyde hizmet sağlayan kurumlar olması, yabancılar için önemli bir istihdam alanıdır.

- 3) Türkiye’de konaklama işletmelerinin önemli bir bölümü dünya standartlarında faaliyet gösteren kurumsal firmalardır. Bu kurumların özellikle büyük kentlerdeki işletmelerinde kurumsallaşmanın sağlandığı ve kayıtlı bir şekilde istihdam edilen kişilerle hem görüşmek kolay hem de güvenilir bilgi almak mümkündür.

Araştırma sürecinde kurumsal firmaların yanı sıra görel olarak daha az kurumsallaşma düzeyine sahip birkaç firma ile de görüşülmüştür. Yapmış olduğumuz ön görüşmelerde bu firmalarda düzensiz ve kayıtlı olmayan istihdam söz konusu olabilmektedir.

Derinlemesine müzakere sürecinde ülkemize göç eden kişiler arasında mukayese yapmamız mümkün olacaktır.

Nitel araştırmanın özellikleri ve önemini tartışan bazı önemli çalışmaların bulguları:

Yıldırım, sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemlerinin giderek önem kazanmaya başladığını vurgulamaktadır. Nicel araştırma sonuçlarının birtakım genel bilgiler ortaya koyma işlevi varsa da söz konusu bilgiler genel düzeyde kaldığı için, pratik bilgiler ve öneriler sunmada yetersiz kaldığını dile getirmektedir.

Yıldırım, nitel araştırma hakkında herkes tarafından kabul edilir bir tanım yapmanın mümkün olmadığını belirtmiştir. Nitel yöntemlerinden en sık tercih edilen türün görüşme olduğunu vurgulamaktadır. Görüşme, bireylerin perspektiflerini, deneyimlerini, duygularını ve algılarını tespit etmede başvurulan güçlü bir metodolojidir. Görüşme yöntemini kullanan araştırmacılar sözlü iletişim yoluyla bilgi toplamaya çalışırlar. Nitel araştırmada görüşmeden sonra en çok başvurulan yöntem gözlemdir. Gözlem de bilgi toplamada işe yarar bir yöntemdir. Görüşme ve gözlemin dışında yazılı doküman ve belgelerin analizi de başvurulan başka bir nitel araştırma

yöntemidir. Bu araştırmada nitel araştırma kapsamında değerlendirilen her üç yöntemde etkin bir şekilde kullanılmıştır.¹⁴⁸

Hancock, Windridge, Ockleford, Yıldırım gibi görüşme ile ilgili benzer hususlara dikkat çekmişlerdir. Görüşme ve hedef grupların yanı sıra gözlem yönteminden de bahsedilmektedir. Gözlem yöntemi diğer yöntemlerle veriler toplanılmadığı zaman kullanılan bir yöntemdir. Gözlem yöntemi ile veri toplandığı zaman öncelikle açıklamalar yapılır. Bu çerçevede araştırmacılar ilk gözlem yaptığı kişi, durum ya da çevre hakkındaki gözlemlerini kaydederler. İkinci olarak video kaydı yöntemine başvuru yapılabilir. Bu yöntemlerin en önemli özelliği insanların doğal olmayan davranışlar sergilemesidir. İnsanlar sosyal ortamdaki gibi davranmayabilir ve kayıt altına alınmaktan sakınabilirler. Üçüncüsü yapay olgu yöntemine başvurmadır. Yalnız yapay olgunun her zaman sağlıklı sonuçlar doğuracağını söylemek mümkün değildir.¹⁴⁹

Başkale, araştırmacıların nitel araştırma aracılığı ile katılımcıların gerçek deneyimlerini, günlük deneyimlerini görüşme veya gözlemlerle saptamaya çalıştıklarını ifade etmektedir. Araştırmacılar nitel araştırmalarda kullandıkları yöntemleri açıklamakla kalmamakta aynı zamanda bu yöntem sayesinde veri toplama ve analiz süreçlerinin nasıl etkilendiğini de açıklamaktadır. Bu açıklama olmadan nitel araştırma sonuçlarının geçerlilik ve güvenilirliklerini belirlemenin zor olacağını belirtmektedir.¹⁵⁰

Yıldırım, nitel araştırmaların kalitesinin atması için gereken hususlar üzerinde durmuştur. Nitel araştırmaların orijinalliği sonuçların geçerli ve güvenli olmasına bağlıdır. Nitel araştırmaların kalitesini arttırmak için başvuru yöntemleri şu şekilde sıralanmıştır; katılımının onayı, uzun süreli çalışmalar, detaylı tasvir, kısa yoldan denetleme, uzman incelemesi, çeşitleme, olumsuz ve alternatif neticelerle karşılaştırma, çarpık halleri gösterme, dönüşlülük, araştırmanın sınırlarını ortaya koyma, analiz formu, bağlantılara yoğunlaşma, detaylı alıntılar yapma, rastlantısal örneklem seçme, tekrar

¹⁴⁸ Ali Yıldırım, Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi file:///C:/Users/Erol/Downloads/5326-34290-1-PB.pdf (Erişim Tarihi 20 aralık 2017)

¹⁴⁹ B. Hancock, K. Windridge, E. Ockleford, An Introduction To Qualitative Research. The NIHR RDS EM/ YH,2007, s.18-19.

¹⁵⁰ Hatice Başkale, Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi, Deuhfed 2016, 9(1) s.26

eden sorular, sorularla araştırmacının kendi rolünü sorgulamasıdır.¹⁵¹ Bu araştırmada Yıldırım'ın dikkat çektiği hususlar göz önüne alınmıştı. Çalışmada müzakere yapılan kişilerin gönüllülük esasına göre katılımı sağlanmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar, farklı sorularla detaylandırılıp güvenilir sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır.

III.3. MÜZAKEREDE TERCİH EDİLEN SORULAR

Müzakere sürecinde tercih edilen sorular:

- Uyuğu
- Yaş ve cinsiyet
- Eğitim durumu
- Medeni durumu
- Kendi ülkelerindeki ücret düzeyi ve ekonomik koşullar
- Mesleki tecrübe ve neden bu işi tercih ettikleri
- Kendi ülkelerindeki fiyat düzeyi ve ülkemizle karşılaştırma
- Türkiye'yi neden tercih ettikleri
- Çalışma ortamları
- Karşılaştıkları sorunlar
- Barınma
- Sağlık hizmetleri
- Ülkemizde kalmak istedikleri süre
- Türkiye'deki ücretlerin beklentilerini ne ölçüde karşıladığı

¹⁵¹ Kasım Yıldırım, Raising The Quality İn Qualitative Resarch, Elementary Education Online, 9(1), 2010, S.85.

- Çalışma arkadaşları ile ilgili ve çalışma ortamları ile ilgili değerlendirmeler
- Ülke, iş tercihlerinde Networkun ne derece etkili olduğu
- Türkiye dışında başka ülkeleri tercih edip etmeyecekleri

III.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZİ

Araştırmada öne çıkan temel hipotezler aşağıdadır:

a) *Ülkeler arası gelir farklılıkları ve yüksek ücret beklentisi uluslararası göçün en önemli gerekçelerinden birisidir.*

Düşük gelirli ülkelerde yoksulluk en önemli sorunlardan birisidir. Bu ülkelerde emek arzı yüksek olup ücret düzeyleri düşüktür. Ayrıca işgücüne katılım oranları yüksek olup iş bulma imkanları hayli zayıftır. Bu ülkelerde gelişmiş ülkeler ile mukayese edildiğinde mal ve hizmetlerin fiyatı daha düşüktür. Örneğin konut fiyatları, kira bedelleri ve diğer mal ve hizmetlerin fiyatlarının geliri görece yüksek ülkelere göre daha düşüktür. Bu durumda düşük gelirli ülkelerde yaşayan insanlarda iki tür beklenti oluşmaktadır.

Birincisi: “yüksek gelirli ülkelere giderek daha yüksek ücret seviyelerinde çalışmak, eğitim sağlık gibi hizmetlerden daha fazla yararlanmak.” Yani yüksek hayat standartlarında yaşamak üzere kalıcı olarak göç etmektir.

İkincisi: “Düşük gelirli ülkelerde düşük ücretlerle çalışan bireyler yüksek gelirli ülkelere göç ederek yüksek ücretlerle istihdam edilmek, elde edilen gelirin bir bölümünü ailelerine göndererek hayat standartlarını arttırmak bir bölümünü de biriktirerek ülkelerine döndürdüklerinde düşük fiyat avantajlarından yararlanarak konut satın almak, tüketim düzeylerini yükselterek hayat standartlarını iyileştirmek ya da yeni bir iş kurmak hedeflemektedirler.”

Bir numaralı hipotezin yanı sıra söz konusu hipotezi açıklayan bu tespitler de sahada araştırılmıştır.

b) *Göçmenlerin ülke tercihinde yüksek ücret beklentisinin yanı sıra tanıdık akraba ya da kendi ülke vatandaşlarının o ülkede bulunması önemli faktörlerden birisidir. Göç ile ilgili araştırmalarda sık sık göçün network teorisinin önemine vurgu yapılmaktadır. insanların ülke tercihlerinde ücret düzeyinin yanı sıra gidecekleri ülkelerde tanıdık birilerini önemsemeleri son derece insani bir davranış eylemidir. Bireylerin göç ile ilgili kararlarında networku önemsemelerinde öne çıkan bazı tespitler aşağıdadır:*

1) Göç veren düşük gelirlili ülkelerin birçoğunda akrabalık komşuluk ve aile ilişkileri son derece sıkıdır. Bu tür ilişkilerin yoğun olarak yaşandığı toplumlarda yaşayan bireylerin yabancı bir ülkede yalnız yaşama alışkanlığını edinmesi oldukça güçtür. Dolayısıyla göç tercihinde yakınlarının bulunduğu ülkeyi tercih etmek sosyo-psikolojik davranış eğiliminin doğal bir sonucudur.

2) İnsanlar gittikleri ülkelerde dolandırılmak, suiistimal edilmek, yabancı düşmanlığı, dışlanmak veya şiddete maruz kalmak gibi kaygılar taşırlar. Hem kendi ülkelerinde yaşadıkları ya da gözlemledikleri kötü deneyimler, hem de göç eden insanlardan aldıkları duyular bu konuda etkili olmaktadır.

Göç kavramında Networkun etkin olduğuna ilişkin hipotezimiz ilgili literatürdeki araştırmalarımız, araştırma sürecindeki gözlemlerimiz ve müzakerelerimiz sonucu desteklenmiştir.

Hipotezler belirlenirken göç tercihinde ücret seviyesinin mi yoksa networkun mu daha etkili olduğu sorusu öne çıkmıştır. Hipotez ‘göç kararını belirleyen birinci faktör ücret düzeyi, ikinci faktör Network’ olarak şekillenmiştir.

III.5. DERİNLEMESİNE MÜZAKERELER VE ELDE EDİLEN SONUÇLAR

Araştırma sürecinde öncelikle firmanın en üst yöneticilerine ulaşılmıştır. Araştırmanın bilimsel amaçlı olduğu kendileri açısından hiçbir surette negatif sonuçlar doğurmayacağı görüşme yapılan kişilerin kurum ve firma adının kimse ile paylaşılamayacağı taahhüt edilmiştir. Üst yöneticilere ulaşmak ve onları ikna etmek çok

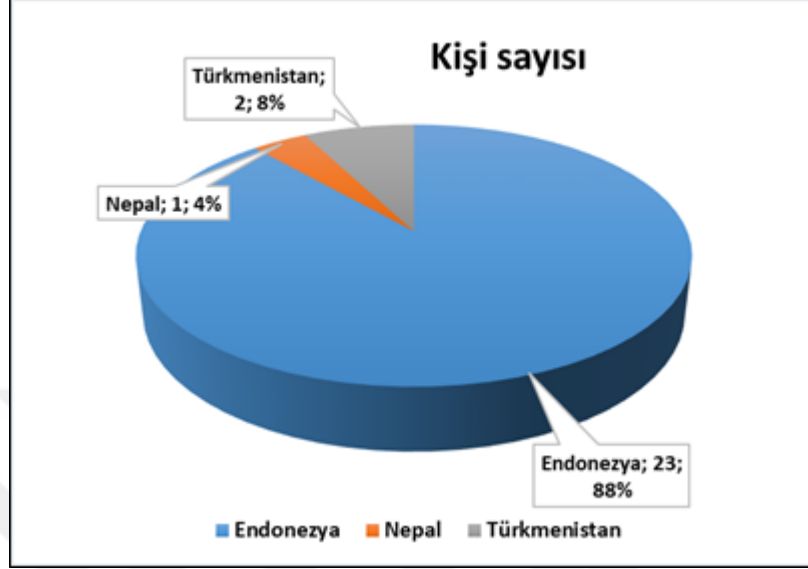
kolay olmamıştır. Çoğu kez hatırı sayılır kişilerin referansı ile iletişime geçilmiş ve uzun uğraşlardan sonra ikna çabaları sonuç vermiştir. Firma yöneticileri ikna edildikten sonra araştırma yöntemi çerçevesinde elde edilen önemli bulgular aşağıdaki başlıklar altında özetlenebilir:

Araştırma kapsamında görüşme yapılan toplam konaklama işletme sayısı 6'dır. Bunlardan 4 tanesi 5 yıldızlı, bir tanesi 4 yıldızlı bir tanesi de 3 yıldızlıdır. Görüşme yapılan toplam kişi sayısı 27'dir. Kurumsal olmayan konaklamanın işletmeleriyle yapılan görüşmelerde bilimsel açıdan sağlıklı sonuçlar elde edilemediğinden yapılan görüşmeler analiz kapsamına dahil edilmemiştir. Dolayısıyla sadece 3 yıldızlı otellerle yapılan görüşme sonuçları dikkate alınmıştır.

Şekil 2: Konaklama İşletmelerinin Türlerine göre İşletme Sayıları

Görüşme yapılan kişilerden 23 kişi Endonezyalı, 1 kişi Nepalli 1 kişi Hindistanlı, 2 kişi de Türkmenistanlıdır.

Şekil 3: Yabancı Çalışan Sayıları ve Geldikleri Ülke Dağılımları

5 yıldızlı otellerde görüşme yapılan toplam kişi sayısı 20'dir. 4 yıldızlı otellerde 5 kişi, 3 yıldızlı otelde ise 2 kişidir.

Şekil 4: İşletme türlerine göre görüşme yapılan kişi sayısı

Müzakere sürecinde görüşme yapılan farklı kademelerdeki yönetici sayısı 10'dur. Bu yöneticilerin tamamı Türk vatandaşı olup konaklama işletmelerinde uzun yıllardır çalışmakta olan deneyimli kişilerdir. Görüşme yapılan 10 kişiden 4 tanesi genel müdür, diğerleri ise farklı düzeylerdeki yöneticilerdir.

Yöneticilerle yapılan görüşmelerde sadece yabancıların istihdam edildikleri birimler ile ilgili görüşülmemiş aşağıdaki sorulara da ayrıntılı bir şekilde cevap aranmaya çalışılmıştır:

- a) Ne kadar süreden beri otelcilik sektöründe görev aldıkları,
- b) Sektörde ve çalıştıkları kurumda karşılaşılan personel ile ilgili sıkıntılar,
- c) Hangi işlerde personel bulma konusunda sıkıntı yaşadıkları,
- d) Personel sıkıntısı yaşanan işlerde hangi çözüm yollarına başvurdukları, gibi hususlar üzerinde durulmuştur.

Görüşmelerde öncelikle kurumsal destek alındığı için çalışanlarla daha kolay iletişim kurulma şansı elde edilmiştir. Mülakatların başında kısmen bir tedirginlik davranışı gözlemlenmişse de görüşme samimi bir ortamda sürdürülmeye çalışılarak istenilen bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Görüşmelerden sağlıklı neticeler alınması için çalışanlarla yöneticiler olmaksızın birebir müzakere yapılmıştır.

Uluslararası göçle gelen yabancı çalışanların çoğunlukla kadın olduğu, yaş aralıklarının 25-33 aralığında olduğu saptanmıştır.

Müzakere yapılan kişiler kendi ülkelerinde 1 yıl mesörlük eğitimi aldıklarını ve ortaöğretimi bitirdiklerini ifade etmişlerdir. Bütün yabancı çalışanlar bir yıl sıkı bir eğitimden sonra mesörlük belgesi almışlardır. Türkiye'ye gelen yabancı çalışanlar konaklama iletmesi yöneticilerine göre Türkiye'ye geçişlerinde de belirli bir süre eğitimden geçirilmektedirler.

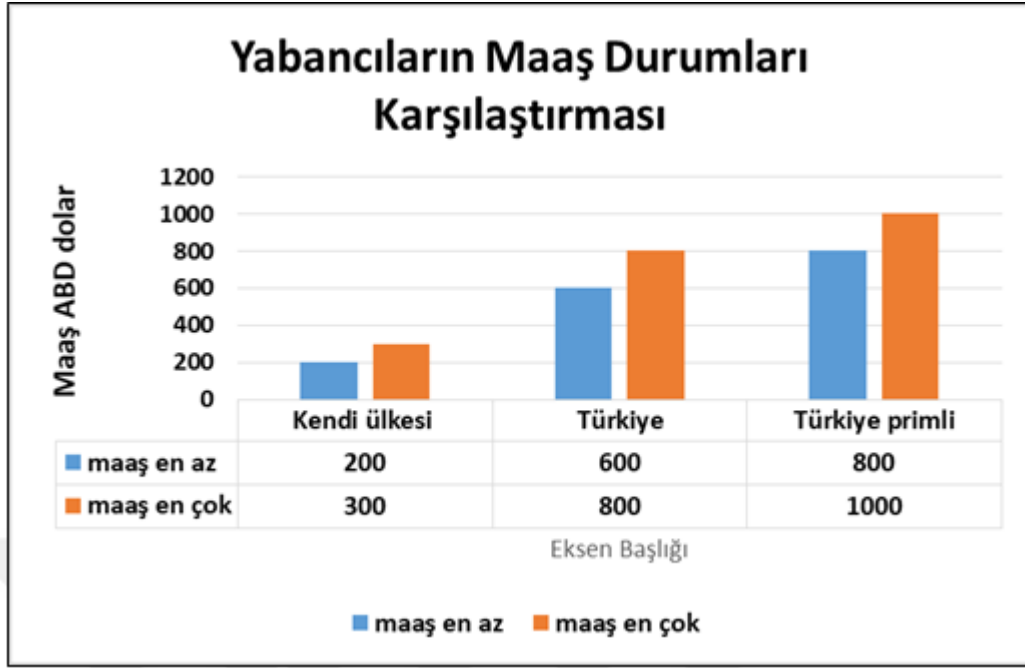

Şekil 5: Çalışanların Konaklama İşletmelerindeki İş Alanları

Yabancı çalışanlar firmanın spa (27 kişi), temizlik, restoran, bölümlerinde istihdam edilmişlerdir. Yönetim kadrosunda ziyaret edilen konaklama işletmelerinde yabancı istihdamına rastlanmamıştır. Sadece bir firmada birkaç dil bilen bir yabancı erkeğin birkaç ay orta kademe yöneticisi olarak istihdam edildiği ancak bu kişinin kendi rızasıyla işinden ayrıldığı tespit edilmiştir. Gerek yabancı çalışanlarla gerek konaklama işletmeleri yöneticileri ile yapılan görüşmelerde ağır ve emek yoğun işlerde ulusal emek piyasasında yeterli iş gücünün arz edilmediği gözlenmektedir. İlgili teoride sık sık vurgulandığı gibi ‘‘iktisadi gelişmişlik seviyesi arttıkça kişi başına düşen gelir düzeyinin artmasının doğal bir sonucu olarak ağır, tehlikeli emek yoğun sektörlerde çalıştırılacak işgücü bulmada zorluklar yaşanmaktadır. Bu açık düşük gelir düzeyine sahip ülkelerin emek piyasasından sağlanmaktadır. Bu eğilim emek piyasası temelinde göç hareketlerini açıklamaya çalışan teorik yaklaşımlarla örtüşmektedir. Araştırma süresinde hizmetler sektöründeki birçok firma ile yapmış olduğumuz görüşmelerde firmaların yoğun emek gerektiren ağır ve görece yıpratıcı işler için ulusal emek piyasasından çalışan bulamadıkları müşahade edilmiştir. Şunu da ifade etmek gerekir ki görüşme yapılan işyerlerinde Türk vatandaşı çalışan bulmak mümkün olsa da çalışanların aynı işte uzun süre çalışmadığı ya da yabancılara göre aynı titizliği göstermediği belirtilmiştir. İş bulma imkanları fazla olan bireyler sık sık iş değiştirerek yüksek işgücünün mobilitesi sonucu doğurmaktadırlar. Buna göre belirli işler için yeterli sayıda iş bulamamanın iki temel nedeni vardır. Birincisi, gelir düzeyinden kaynaklı her işi tercih etmeme davranışı eğilimi, ikincisi ise, iktisadi faaliyet hacminin genişlemesi nedeniyle benzer işi çok yerde benzer işe ulaşabilme ya da farklı iş kollarında alternatif iş bulma imkanlarının atmasıdır. İmkanlarının genişlemesi ya da

gelir düzeyinin artması iktisadi gelişme performansının doğal sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Ziyaret edilen konaklama işletmelerinde istihdam edilen yabancıların ülkemizi tercih etmelerinin temel sebebi, ülkemizdeki ücretlerin görece yüksek olmasıdır. Kendi ülkelerinde aylık 200-300 ABD doları ile çalışırken ülkemizde aylık 600-800 dolar ücret aldıklarını, bahşişlerle ve primlerle birlikte bu rakamın 800-1000 Amerikan dolarına ulaştığını, dört yıldızlı otellerde 800 ABD Dolarına, üç yıldızlı otelde 500 ABD Dolarına ulaştığını ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan kişilerin (Endonezya) ülkelerinde, masörlük çok yaygın olarak yapılan bir faaliyettir. Yabancıların ülkelerinde çok sayıda bu amaçla faaliyette bulunan iş yeri bulunmakta ve bu alanda çalışan çok sayıda çalışan bulunmaktadır. Ancak bu hizmetin çok düşük bedellerle gerçekleştiği ve pirim uygulamasının çok zayıf olduğu tespit edilmiştir. Yabancılarla yapılan görüşmelerde masaj çok yaygındır. Hatta bazı görüşmelerde ‘masaj bilmeyen kızların evde kaldığı’ gerçeği esprili bir şekilde vurgulanmıştır. Kendi ülkelerinde turistlerin daha az olduğunu beyan ederek bahşişlerinde düşük kaldığını ifade etmişlerdir. Bu durum göç teorisine katlı yapan araştırmalarda vurgulandığı gibi ‘*ülkeler arası ücret farklılıkları*’ göçü tetikleyen önemli bir parametredir görüşüyle tutarlılık göstermektedir. İnsanlar kendi ülkelerinde düşük ücretlerle istihdam edilmek yerine görece yüksek ücretlerle istihdam olanağının olduğu ülkelere göç etmeyi tercih etmektedirler. Ücret farklılıklarının yanı sıra Türkiye’de tanıdık arkadaşlarının olması da ülkemizi tercih etmelerinin diğer bir gerekçesidir. Kendi yakınlarının ve arkadaşlarının yanına gelmek isteyen yabancılar ülkemizi tercih etmişlerdir. Bu davranış eğilimi network yaklaşımı ile bağlantı kurmaktadır. Dikkat edileceği gibi göç olgusunun arkasında ücret farklılıkları her ne kadar başat bir faktör olarak ortaya çıksa da aynı ülke vatandaşları arasında bağlantılarında göç eylemini tetikleyen önemli bir faktör olduğunu unutmamak gerekmektedir. Bu sonuca göre aynı göç hareketinin açıklanmasında birden fazla teorinin ortaya koymuş olduğu tespitler eşanlamlı olarak geçerli olmaktadır.

Şekil 6: Çalışanların En Az ve En Fazla Kazanabilecekleri Maaş Miktarları

Kurumsal firmalarda istihdam edilen kişiler çalışma izini olan kayıtlı ve sigortalı olarak çalışan bireylerdir. Sağlık hizmetlerinden yararlanma hakları bulunmaktadır. Bu sonuca göre “kurumsal firmalarda kayıtlı bir şekilde istihdam edilenler sağlık hizmetlerinden yararlanabildikleri için göçün sağlık üzerindeki muhtemel negatif etkilerinden etkilenmeme şansına sahiptirler.” Kurumsal firmalarda çalışanların müşterilerden gelecek herhangi bir şiddet ya da rahatsız edici tutum karşısında kurumsal firmalar koruyucu önlemler almışlardır. Gerek çalışanlarla gerekse yöneticiler ile yapmış olduğumuz görüşmelerde yabancı çalışanların görevlerini yaparken herhangi bir rahatsız edici bir tutumla karşı karşıya kalmaları söz konusu olduğunda söz konusu hizmeti sonlandırıp buldukları yerden hemen uzaklaşabilecekleri yönünde hakları olduğu kendilerine bildirilmiştir. Bu imkan sayesinde yabancı çalışanların sık sık şiddete maruz kalarak psikolojik travmalar yaşamaları önlenmiş olmaktadır. Buldukları iş yerlerinde korunma altında olduklarını hisseden çalışanlar yalnız olmadıklarını ve güvenli bir ortamda çalıştıkları inancıyla yalnızlık hissiyatını yaşamadıkları gibi şiddet kaynaklı psikolojik travmalardan da uzak olduklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuca göre yabancı işçilerin göçün olumsuz psikolojik etkilerini kurumsal firmalarda hissetmedikleri söylenebilir.

Kurumsal firmalarda çalışan kişiler günlük çalışma saatlerinin sekiz saatle sınırlı olduğunu, baskı ve stres altında olmadıklarını ifade etmişlerdir. Herhangi bir şiddete maruz kalıp kalmadıkları sorulduğunda kurumsal firmalarda çalışan yabancıların buldukları konumda firma çalışanları ya da firma müşterilerinden herhangi bir şiddete maruz kalmadıklarını beyan etmişlerdir. Ancak bazı çalışanlar tatil beldelerinde çok sık olmasa da özellikle firma müşterilerinin şiddetine maruz kaldıklarını söylemişlerdir.

Yabancı çalışanlar kendi işyerlerinde çalışan vatandaşları ile birlikte çalıştıkları konaklama işletmesine yakın bir yerde masrafları çalıştıkları kurumca karşılanan bir konutta barınma ihtiyaçları giderilmektedir. Yani yabancı çalışanlarla yapılan sözleşmeye dayalı olarak kira ve konutla ilgili her türlü gider (elektrik, su doğalgaz) çalıştıkları firma tarafından karşılanmaktadır.

İşyerinde herhangi bir negatif ayrımcılık olup olmadığı, genel çalışanlar ile kendi aralarında ücret farklılığı olup olmadığı sorusuna içtenlikle cevap vererek: Herhangi bir ayrımcılık yapılmadığı, yabancı çalışanlara yüksek ücretlerle başka bir muadil iş yerinden iş teklifi yapıldığında nasıl bir tutum sergileyecekleri sorulmuştur: Hiçbir surette işyerleri ve işlerini terk etmeyeceklerini belirtmişlerdir. Bu durum yabancı çalışanların işyeri ve çalıştıkları işe sadakatle bağlı olduklarını göstermektedir. Bu sadakatin önemli ölçüde kendi vatandaşları ile birlikte çalışma ve yabancı bir ülkede çalışmanın verdiği tedirginlikten kaynaklandığı samimi müzakere ortamında tespit edilmiştir. Öte yandan yöneticilerle de yapılan görüşmelerde iş değiştirmenin aslında yabancı çalışanlarla bir yıllık sözleşme yapıldığı için sözleşme süresince mümkün değildir. Yani iş yeri değiştirmeme konusunda çalışanların böyle bir niyeti olmasa da mobilitenin sözleşmeye dayalı nedenlerle de mümkün olmadığını vurgulamak gerekir. İş değişikliği konusunda yabancı olmayan çalışanların daha esnek olduğu kişisel gözlemlerimiz ve yöneticilerin beyanlarıyla tespit edilmiştir. İş yeri sahipleri ile yapmış olduğumuz görüşmeler ve kişisel görüşlerimize göre yabancı çalışanların iş ve iş yeri kurallarına uyma konusunda daha titiz davrandıkları gözlenmiştir. Türk vatandaşı olan çalışanlar aynı işyerinde sebat göstermeyerek sık sık iş değiştirdikleri gözlemlenmiştir.

Yabancı çalışanlara Türkiye dışında başka bir ülkeyi tercih edip etmeyecekleri sorulduğunda, Amerika'yı tercih edebileceklerini, bunun dışında Türkiye'de olmaktan memnun olduklarını ve başka bir ülkeye gitmeyeceklerini belirtmişlerdir. Amerika'ya neden gitmek istediklerini söylemelerinin cevabı nettir " yüksek ücret düzeyi" bu cevap yukarıda yapmış olduğumuz yüksek ücret beklentisine dayalı göç bulgusunu teyit etmektedir.

Konaklama işletmelerinde çalışanların kazandıkları paraların önemli bir kısmın kendi ailelerine gönderdikleri belirlenmiştir istihdam edilen yabancıların çoğunluğu bekar olmasına karşın evli kadın çalışanların olduğu tespit edilmiştir. Evli ya da bekar bütün yabancı çalışanlar gelirlerinin önemli bir bölümünü kendi ailelerine göndermektedirler. Görüşme yapılan kişilerden 3 tanesi evlidir. Toplam görüşme yapılan yabancıların kendi ülke vatandaşları ile evli olduklarını ve eşlerinin ülkelerinde olduğu tespit edilmiştir. Birçok yabancı çalışanın çocuklarını kendi ülkelerinde eşlerine emanet ederek geldikleri gözlemlenmiştir. Yapılan görüşmelerde bu zorluğa göğüs germe temel sebebi ülkemizde ücretlerin görece çok daha iyi olması temel faktördür. Buna ilaveten göç veren ülkelerde de konut vb. mal ve hizmetlerin fiyatı bizim ülkemize göre çok daha düşüktür. Buna göre göç edenler yüksek ücretlerle yaptıkları tasarruflarla kendi ülkelerinde daha fazla mal ve hizmet satın alma şansını elde etmektedirler.

Göçün etkilerini tespit etmek üzere herhangi bir fiziki ve ruhsal bir etkilenme olup olmadığını sorduğumuzda "ülkemizde olmaktan mutlu olduklarını ancak her şeye rağmen kendi ülkelerini, yakınlarını, arkadaşlarını ve özellikle ailelerini özlediklerini ifade etmişlerdir." Yabancı çalışanlar, bu yakınları ve özledikleri ile yaptıkları telefon görüşmelerinin oldukça duygusal ve genelde ağlamaklı geçtiğini belirtmişlerdir.

Türkiye'de çalışmakta oldukları işi nasıl buldukları ve Türkiye'ye nasıl geldikleri sorularına verdiği cevaplara göre yabancı çalışanlar, Türkiye ve Endonezya'da birimleri olan acenteden destek aldıklarını belirtmişlerdir. Otel yönetimleri ile yaptığımız görüşmelerde kurumsal firmaların acenteler aracılığıyla yurtdışından işçi temin ettiği bilgisine ulaşılmıştır. Kurumsal oteller takriben 500 ABD Dolarını bir defaya mahsus ödemeyi acente aracılığıyla yurtdışından işçi temin

etmektedirler. Sözleşmeye dayalı olarak getirilen işçilerinin her türlü yol ve diğer masrafları otel tarafından karşılanmaktadır. Kendileri ile bir yıllık sözleşme yapılmakta ve sözleşme gereğince bir yıl boyunca otelde çalışmaları koşulu getirilmektedir. Bir yıllık sürenin tamamlanmasına yaklaşıncı işyerinde kalmaya uygun görülen yabancılar için en az iki ay önce ilgili birimlerle yazışma yapılarak işyerinde çalışmalarının bir yıl daha uzaması sağlanmaktadır. Sözleşme hükümlerine aykırı davranan yabancı çalışanların işlerine son verilebilmektedir.

Yöneticilerle yapılan görüşmelerde garsonluk, temizlik, bulaşık işleri, oda servisi vb. işlerde ulusal emek piyasasında yeterli çalışan bulunmadığı ve bu konuda çok ciddi bir açığın olduğu dile getirilmiştir. Birçok iş stajyer ya da geçici istihdamla çözülmeye çalışılmaktadır.

Tablo 10
Öne Çıkan Temel Bulgular Özet Tablosu

Özellikler	Bulgular
Yabancı çalışan cinsiyet	Çoğunlukla kadın
Yabancı çalışan yaş	Çoğunlukla 25-33 yaş aralığında kişiler
İş eğitimi alma durumu	Konaklama işletmelerinde eğitim almaktalar
İş değiştirme durumu	Türk vatandaşlarına göre daha az sıklıkta iş değiştiriyorlar
Maaş durumu	Türkiye’de kendi ülkelerine göre daha yüksek maaş alıyorlar
Türkiye dışında tercih edilen ülke	En çok ABD tercih edilen ülke
Kazanılan paranın harcadığı yer	Hem evliler hem bekarlar kazandıkları parayı ailelerine göndermektedirler
Barınma ihtiyacı vb.	Barınma ve beraberindeki giderler(elektrik, su vb.) çoğunlukla kurum tarafından karşılanmaktadır

Göç kararının şekillenmesinde ücret seviyesi ile network karşılaştırıldığında çok açık bir şekilde ücret seviyesi öne çıkmıştır. Göç eden bireylerin bakmakla yükümlü olduğu kişilerin (aile çocuk vb.) fazla olması durumunda ve ekonomik olarak daha fazla

zayıf olunması (kendi ülkelerinde daha düşük ücret almaları) durumunda göç kararının şekillenmesinde ücret seviyesi daha fazla öne çıkmaktadır.

Masaj ve terapi hizmetleri, belirli bir gelir düzeyine sahip kesime hitap etmektedir. Kurumsal firmalar bu hizmetlerde çalıştırdıkları kişileri profesyonel olmasının yanı sıra belli bir hizmet kalitesinin sürdürülmesi için çalışanların sık sık iş değiştirmemesini tercih ederler. Profesyonellik, sık iş değiştirmeme kriterleri dikkate alındığında, yerel iş gücü piyasalarından yeterli desteğin alınmadığı tespit edilmiştir. Bu açık yabancı göçüyle kapatılmaktadır. Yöneticilerle yapılan görüşmelerde hem hizmet kalitesi hem de profesyonellik açısından bu sektörde yabancı istihdamlarının zorunlu olduğu vurgulanmıştır.

SONUÇ

İnsanlar tarih boyunca çeşitli sebeplerden dolayı isteyerek ya da zorunlu olarak göç etmişlerdir. 21. Yüzyıl göç hareketlerine baktığımızda ise özellikle Ortadoğu'nun uzun yıllardır yaşadığı kaos ortamından kaynaklı kitlesel göçleri görmekteyiz. Çalışmanın birinci bölümünde göçe ilişkin kavramsal ve teorik yaklaşımlar ile başlanılmıştır. İkinci bölümde göçün nedenleri açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise saha araştırmasına yer verilmiştir. Saha araştırmasında Türkiye'de konaklama işlerinde çalışan yabancılarla derinlemesine müzakere yapılmıştır.

Uluslararası göçün birey, toplum, ülke ve uluslararası açıdan olumsuz etkilerini asgari düzeye indirmek amacıyla alınması gereken tedbirler aşağıdaki başlıklar altında sıralanabilir:

Ülkemize gelen göçün özellikle belirli sektörlerde ya da iş konularında emek arz fazlalığı doğurarak ücretlerin düşmesine çalışma sürelerinin uzamasına ve iş imkanlarının daralmasına yol açtığı söylenmektedir. Araştırma sürecimizde özellikle hizmetler sektöründe yapmış olduğumuz gözlemler derinlemesine görüşmeler ve müzakereler bu tespitin bütünüyle doğru olmadığını göstermiştir. Hizmetler sektöründe görece daha ağır işlerde firma sahiplerinin ulusal emek piyasasında yeterli iş gücü bulamadıkları hizmetlerin durma noktasına kadar geldiği görülmektedir. Ülkemizin gelmiş olduğu ekonomik gelişmişlik seviyesi dikkate alındığında ağır ve tehlikeli işlerde yurtdışından gelen iş gücünün ciddi bir açığı kapattığı ifade edilmelidir.

Yasal yollardan uluslararası göç sonucu gelen bireyler her zaman geçici bir iş gücü akışı olarak değerlendirilmemelidir. Göç eden insanlar tek başlarına gelebilecekleri gibi aileleri ile birlikte de gelmeleri söz konusudur. Cinsiyet temelli bir değerlendirme yapıldığında hem erkek hem de kadın göçmenlerin uluslararası göç sürecine katıldıkları görülmektedir. Türkiye'ye gelen göçmenler ülkemizin tanıtımı açısından birer gönüllü elçi olarak düşünülmelidir. İnsani çalışma koşullarına sahip bir emek piyasasının tesis edilmesi ucuz kaliteli ve kolay erişilebilir bir sağlık hizmeti imkanlarının sağlanması kamu hizmetlerinden etkin faydalanma imkanlarının tesis edilmesi iş yeri ve sosyal çevrede şiddete maruz kalma olasılıklarının asgariye

indirilerek güvenlik imkanlarının artırılması gibi önlemler hem insani açıdan ülkemize yakışmakta hem de pozitif tanıtım açısından olumlu sonuçlar doğurmaktadır.

Ülkemize gelen yabancı beşeri sermayenin nitelik temelli bir yaklaşımla tasnif edilerek uygun işlerde istihdam edilme yollarının açılması gerekmektedir. Bu çerçevede emek piyasasının en etkin bir şekilde işleyişini sağlayacak düzenlemelerden kaçınmama gerekmektedir. İşverenler ülkemize gelen yabancı beşeri sermaye, yabancı beşeri sermayede vasıflarıyla en doğru şekilde örtüşen iş ve işyerleri hakkında doğru ve güvenilir bilgiye zaman ve işlem maliyetine katlanmaksızın erişim imkanına sahip olmalıdırlar. Etkin bir şekilde işlemeyen ya da yeterli veya eksik bilgi ihtiva etmeyen emek piyasaları yabancı beşeri sermaye gücünden optimal düzeyde yararlanmayı güçleştirecektir.

Ülkemize göçle gelen yabancı bireylerin çocukları her düzeydeki eğitim imkanlarına erişim şansına sahip olmalıdırlar. Eğitimin düzeyine ve niteliğine bağlı olarak ülkemize iltica eden ya da geçici olarak sığınan öğretmenlerden yararlanmak suretiyle yabancı çocukların dil ve iletişim eksikliği gibi sorunlardan minimum düzeyde etkilenmeleri sağlanmalıdır.

Göçmenlerin marjinal sektörlerde çalışmaları (yasal ya da yasal olmayan kayıt dışı sektörler, örneğin, hamallık, işportacılık, illegal örgütlerin etkili olduğu istihdam alanları) teşvik edilmemelidir. Yurtdışından gelen bireylerin suç örgütleri ile bir şekilde irtibat kuracakları imkanların artması ulusal güvenlik açısından önemli bir tehdit unsurudur. Bu konudaki denetimlerin artması gerekmektedir.

- Uluslararası göçün birey toplum ülke ve uluslararası düzeydeki etkileri konusunda yapılacak bilimsel etkinlikler desteklenmeli konuyu araştıran ve çözüm önerileri getiren bilimsel araştırmalar teşvik edilmelidir.

Bilhassa göçmen kadınlar ve çocuklara yapılan, fiziksel, sözel, psikolojik istismarlar en ağır şekilde cezalandırılmadır. Bu konulardan mustarip olan mağdurların başvuracakları merciler olmalıdır.

Ülkemize göç eden bireylerle ilgili bilgi, beceri, eğitim düzeyleri, vasıfları vb. hususları içeren bilgi merkezi tesis edilmelidir.

Ülkemize gelen göçmen ve sığınmacılar toplumla yeterli ölçüde entegre olamadıkları da çatışma ve huzursuzluk ortamı söz konusu olacaktır. Toplumsal entegrasyon konusunda yapılacak girişimler kutuplaşma ve çatışma ortamını ortadan kaldıracaktır.

Yurtdışından gelen göçün istihdamında, emek piyasasında yerel işgücü ile aşırı bir rekabetin ortaya çıkmamasına özen gösterilmelidir, çünkü çok aşırı rekabet hem ücret düzeylerini aşağıya çekecek hem de çalışma koşullarının iyileştirilmesi durumunda işverenlerin daha gevşek davranmasına neden olacaktır. Çalışma hayatı açısından negatif sonuçlar doğuracaktır. Bu durum istihdam kalitesini azaltacak aynı zamanda yerel işçilerin yabancı istihdamına karşı tepkisini arttıracaktır. Göç politikalarını dizayn ederken bu hususun gözden uzak tutulmaması gerekmektedir.

Kurumsal firmalar (çalışma kapsamındaki beş yıldızlı konaklama işletmeleri) kayıtlı istihdam stratejisini uygulamasına karşın kurumsal açıdan zayıf firmalar kayıt dışı kaçak işçi istihdam etmeyi tercih etmektedirler. Kaçak işçiler çok zor şartlarda ve düşük ücretlerle çalışmayı tercih etmektedirler. Öte yandan sosyal güvenlik imkanlarından yararlanma hakları bulunmamaktadır. Kayıt dışı istihdamın kamu gelirleri üzerindeki olumsuz etkisi çalışma hayatını negatif yönde etkilemesi ve genel olarak insani açıdan olumsuz koşulların oluşmasına yol açması dikkate alındığında yetkili kamusal birimlerin gerekli tedbirleri alması kaçınılmazdır. Göç politikaları belirlenirken tarihsel ve dini değerlerimiz gereği insani hassasiyetler asla göz ardı edilemez. Son yıllarda uygulamış olduğumuz göç politikası insani açıdan model bir uygulamadır. Bununla birlikte eğitilmiş ve vasıflı insanların ülkemize göç etmelerinin kolaylaştırılması tercih edilmelidir. Bu yönde birtakım yasal düzenlemelere gidilmektedir. Bu yasal düzenlemelerin uygulanarak kaliteli bilim insanı, kaliteli eğitimci, kaliteli sağlık elemanı, kaliteli ara elemanların ülkemize kazandırılması teşvik edilmelidir. Ülkemize gelen mültecilerin kendi dillerinde eğitilmeleri yönündeki uygulamalar genişletilmelidir.

KAYNAKÇA

- Ağır Osman, Sezik Murat, ” Suriye’den Türkiye’ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları”, Birey ve Toplum, cilt:5, sayı:9,2015, s.95-123.
- Ahad, Muhammed, **The Determinants Of International Migration In Pakistan: New Evidence From Combined Cointegration, Causality And Innovative Accounting Approach**, The Economic Research Guardian, vol:5(2), 2015, s.159-175.
- Akalın Ayşe Emel, Türkiye’de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınların Toplumsal ve İktisadi Var Oluş Stratejileri Üzerine Sosyolojik Bir Analiz, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, 2014.
- Akçadağ Emine, Yasa Dışı Göç Ve Türkiye, BİLGESAM, Rapor No:42,İstanbul, 2012
- Akıncı Buket, Nergiz Ahmet, Gedik Ercan, ”Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç Ve Toplumsal Kabul”, Göç Araştırmaları Dergisi, cilt:1, sayı: 2, 2015, s: 58-83.
- Akpınar, Taner , ”Türkiye’ye Yönelik Kaçak İşgücü Göçü”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 65-3, s.1-22.
<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ausbf/article/viewFile/500004753297/5000050614> erişim tarihi: 05.01.2018.
- Aktaş, Munise Tuba, ”Ücret Odaklı Uluslararası İşgücü Hareketliliğinin İşgücü Piyasalarına Etkileri”, Tesam Akademi Dergisi, 2015, s. 197-219.
- Alsvik, Kristine and Bista, Celine Peyron, Mainstreaming Migration Into Development Planning: A Handbook For Policy-Makers and Practitioners, International Organization For Migration, 2010.
- Apak, Hıdır, ”Suriyeli Göçmenlerin Kente Uyumları: Mardin Örneği”, Mukaddime, 5(2),2014, s: 53-70.
- Atasü Topçuoğlu,Reyhan, ”Göç Yazınındaki Düzenli ve düzensiz göç kavramları: insan hakları temelinde bir kavramsal sorgulama”, insan hakları yılığı,cilt 34,2016 s:1- 20.

- Barın Hilal, Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri, Göç Araştırmaları Dergisi, , cilt 1, sayı 2, 2015, s. 10-56.
- Başkale Hatice, Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi, Deuhfed 2016, 9(1) s.23-28.
- Bayraklı, Cemile, Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutlarında (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği, yüksek lisans tezi, 2007.
- Besim Bülent Bali, Hakan Gökhan Gündoğdu, **Merkezi Yönetim Tarafından Uygulanan Göç Politikalarının Bir Analizi: Türkiye Örneği**, Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu, Bildiri Kitabı, Ahmet Yatkın(Editör), 28-29- 30 Eylül 2017, s. 183-199.
- Canbay,Tülin, Gülden, Osman,"**Göçün Mali Etkileri**", Türk göçü 2016 Seçilmiş Bildiriler 1., Yazgan, P.,Tilbe, F.(der) (2016), s. 94- 101.
- Canpolat, Hasan, Arner, Hakkı onur, Küresel Göç Ve Avrupa Birliği İle Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi, Ortadoğu Stratejik Araştırmaları Merkezi, Rapor no:22, 2012
- Carlos Vargas- Silva Yvonne Markaki, Madeleine Sumption, **The Impacts Of International On Poverty In The UK**, Joseph Rowntree Foundation, 2016, (aiggpa.mp.gov.in)
- Castles, Stephan, " **International Migration At The Beginning Of The Twenty-First Century: Global Trends And Issues**", Blackwell Publishers, Unesco 2000, S:269-281. (msu.ac.zw)
- Csonto, Balazs ve Diğerleri "International Migration: Recent Trends, Economic Impacts, And Policy Implications", International Monetary Fund, 2015.
- Darkwah, Samuel Antwi, Verter, Nahanga, **Determinants Of International Migration: The Nigerian Experience**, Acta Universitatis Agriculturae Et Silviculturae Mendelianae Brunensis, vol: 62,NO:2, 2014, s.321-327.
- De Haas, Hein, " **The Determinants Of International Migration Conceptualising Policy, Origin And Destination Effects**" University Of Oxford, International Migration Institute, paper:32,2011.
- Deniz, Taşkın, "**Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye**", Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl:18, Sayı: 1, İstanbul, 2000, s. 175-204.

- Diler Aydın, Nurdan Şahin, Berna Akay, Göç Olayının Çocuk Sağlığı Üzerine Etkileri, İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi 2017; 7(1) s. 8-14.
- Dustmann, C. and Weiss, Y. (2007) "Return Migration: Theory and Empirical Evidence from the UK", British Journal of Industrial Relations, Vol. 45, No. 2, June 2007, pp.236-256.
- Dündar Tuba, Özer Elif, **Göçmen İşçiler Araştırması**, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, İstanbul, 2015.
- Ekaterina, Sprenger, "The Determinants Of International Migration In The European Union: An Empirical Analysis", IOS Working Papers, No.325, 2013, s.1-61.
- Emirhan, Pınar Narin, "Uluslararası Emek Göçü ve Dış Ticaret Arasındaki İlişki: Türkiye İçin bir uygulama", Ege Akademik Bakış, cilt:14, sayı:4, 2014,s: 611-620.
- Erdoğan, İbrahim, "Küreselleşme Olgusu Bağlamında Yeni Güvenlik Algısı", Akademik Bakış, cilt:6, sayı:12, 2013, s.265-292.
- Eurostat (2001) International Immigration Statisticsin the Mediterranean Countries: Current Data Sources and Statistics Available From International Organizations, Eurostat Working Papers, No. 12, 1998 Edition, Luxembourg: Office of the European Communities, <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3888793/5811893/KS-AP-01-008-EN.PDF/8a215b4f-8832-4b72-9890-a2615a68fc30>
- Eurostat (2017) Eurostat Regional Yearbook, 2017 Edition, <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/8222062/KS-HA-17-001-EN-N.pdf/eaebe7fa-0c80-45af-ab41-0f806c433763>
- Farooq, Muhammad ve Diğerleri, **Determinants Of International Migration İn Pakistan**, Mediterranean Journal Of Social Sciences, Vol. 5, No. 20, 2014, s. 2028-2032.
- file:///C:/Users/Erol/Downloads/5326-34290-1-PB.pdf (Erişim Tarihi 20 aralık 2017)
- Gheasi, Masood, Nijkamp, Peter, "A Brief Overview Of İnternational Migration Motives And Impacts, With Specific Reference To FDI", Ekonomies, 5, 27, 2017, s.1-11.

- Gökbayrak, Şenay, **Gelişmekte Olan Ülkelerden Gelişmiş Ülkelere Nitelikli İşçi gücü ve Göçü Politikalar Türk Mühendislerinin “Beyin Göçü” Üzerine Bir İnceleme**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2006.
- Görmez Kemal, Eroğlu H. Tuğba, Bahçeci Hazal Ilgın, **Küreselleşme, Göç, Göç Yönetimi Ve Türkiye**, Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu, Bildiri Kitabı, Ahmet Yatkın(Editör), 28-29- 30 Eylül 2017, s. 561-576.
- Güllüpnar, Fuat, “**Göç Olgusunun Ekonomi- Politikası ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme**”, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, sayı:4, 2012, s. 53-85.
- Gür, Nurullah, “**Ülke Deneyimleri Işığında Uluslararası Göç Ekonomisi**”, Analiz, Seta, 2017, sayı:224
- Haimannova, Aneta, **Determinants Of International Migration: Push Factors Of Migration From Developing Countries To The Czech Republic**,(Master’s Thesis), Palacky University In Olomouc, 2015.
- Hancock B., Windridge K., Ockleford E., An Introduction To Qualitative Research. The NIHR RDS EM/ YH,2007,
- Hanson, Gordon H. ‘International Migration And The Developing World’ Handbook Development Economics, Ed. Dani Rodrik and Mark Rosenzweig, volume 5, Elsevier Pup.2010,s:4364-.4414.
- https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacılara_Yapılan_Yardımlar+7.pdf Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar, 8 Ağustos 2017, (Erişim Tarihi 24.12.2017)
- Hugo, Graeme ‘Effects Of International Migration On The Family In Indonesia’, Asian and Pasific Migration Journal, vol: 11, no.1, 2002.
- Huymans, J. (2000) “The European Union and the Securitization of Migration”, Journal of Common Market Studies, December 2000, Vol. 38, No. 5, pp. 751-777.
- İçduydu, Ahmet, B. Aksel, Damla, “**Türkiye’de Düzensiz Göç**”, Uluslararası Göç Örgütü Türkiye, Ankara, 2012,s. 7-69.

- İçduygu Ahmet, Erder Sema, Gençkaya Ömer Faruk, ‘‘Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923- 2023: Ulus –devlet Oluşumundan Ulus- Ötesi Dönüşümlere’’, Koç Üniversitesi, Mirekoç Proje Raporları 1/2014, İstanbul, 2014
- İlknur Tuncer, İlke Bezen Tozkoparan, Türker TUNCER, **Göç Sorununun Çözümü İçin Kamu Kurumlarının Yapması Gerekenler**, Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu, Bildiri Kitabı, Ahmet Yatkin(Editör), 28-29- 30 Eylül 2017, s.124-133.
- Jennissen, Roel Peter Wilhelmina , ‘‘Macro Economic Determinants Of International Migration In Europe’’, University Of Groningen,2004.
- Kalinowska Barbara, Knapinska Magdalena, ‘‘Review of Chosen Migration ,Theories’’. http://www.mikroekonomia.net/system/publication_files/145/original/3.pdf?1314883815 (erişim tarihi: 11.10, 2017) s: 46- 54.
- Kamil, İbrahim, ‘‘Bulgaristan’dan Türkiye’ye Gerçekleşen 1950-1951 Göçünün Nedenleri’’, Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, Cilt 5, sayı.2, 2016, s. 31-65.
- Karadağ Çaman, Özge, Bahar Özvarış, Şevkat, ‘‘Uluslararası Göç ve Kadın Sağlığı’’, Sağlık ve Toplum, sayı 4, 2010, s.3-13.
- Kim, Keuntae, Cohen, Joel E. , **Determinants Of International Migration Flows To And From Industrialized Countries: A Panel Data Approach Beyond Gravity**, International Migration Review, Vol. 44, no.4, 2010, s. 899-932.
- Korkmaz, Ahmet, ‘‘ Suriyeli Sığınmacılardan Kaynaklanan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri’’, Akademik Hassasiyetler, cilt 3, sayı:6,2016, s. 83-116.
- Koser, Khalid, ‘‘International Migration’’, Oxford University Press, 2007.
- Kurekova, Lucia, ‘‘Theories Of Migration: conceptual review and empirical testing in the context of the east West flow’s’’, Paper prepared for Interdisciplinary conference on migration. Economic Chance, Social Challenge, 2011, London s:1-37.
- Lee, Everett S. ‘‘A Theory Of Migration’’, Demography, Vol: 3, No: 1, 1966, s: 47-57.
- Massey, S. Douglas ve diğerleri, ‘‘An Evaluation Of International Migration Theory: The Nort Amerika Case’’ Population and Development Rewiew, Vol: 20, No: 4, December, 1994, s: 699- 751.

- Mayda, Anna Maria, **International Migration: A Panel Data Analysis Of The Determinants Of Bilateral Flows**, Centre For Research And Analysis Of Migration, CDP no 07/07, 2007, 1-23.
- MIP (2017) International Migrant Population By Country of Destination (1960-2015), <https://www.migrationpolicy.org/programs/data-hub/charts/international-migrants-country-destination-1960-2015?width=1000&height=850&iframe=true>
- Muhammed Sever, Türkiye’yi Hedef Alan Yasadışı Göçmenler: İstanbul Örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Ankara, 2015.
- Murat Erol, Oya G. Ersever, Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale, Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, cilt: 24, sayı: 1, 2014,
- Neccar, Muhammet Şeyh Muhammed, **Suriye’den Türkiye’ye Göç: Nedenler, Sonuçlar ve Umutlar**, Tercüme: Tuba Erkut, İlahiyat Akademi Dergisi, sayı.4, 2016, s.185-198.
- O’Reilly Karen, ” International Migration And Social Theory, Basingstoke: Palgrave Macmillan”, 2012.
- OECD (2017) International Migration Outlook 2017, OECD Publishing, Paris, http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2017_migr_outlook-2017-en#.Wj92JGhl_IV#page3
- OECD, Is Migration Good For The Economy, Migration Policy Debates, 2014.
- Olejarova, Eva, “ **Labor Migration As a Socio- Economic Phenomenon- Slovakia and the czech Republic in a Comparative Perspective**” central european university department of international relations and european studies, hungary,2007. (Master Thesis)
- Ortega Francesc, Peri Giovanni , The Effect Of Income And Immigration Policies On International Migration, Migration Studies, vol.1, no,1 2013, s.47-74.
- Öykü, Canan, Kara, Dönmez, ” **Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği Ve Türkiye’nin Politikaları**”, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler, Doktora tezi, yayınlanmamış doktora tezi,2015

- Ravlik, Maria, “**Determinants Of International Migration: A Global Analysis**”, National Research University Higher School Of Economics, Basic Research Program, Working Papers, Series: Sociology, WP BRP 52/SOC/ 2014, s. 1-21.
- Republic Of South Afrika, Department: Home Affairs, **Towards A White Paper On International Migration In South Afrika**, (home-affairs.gov.za)2016, s.1-13.
- Sayın Yusuf, Usanmaz Ahmet, Aslangiri Fırat, “**Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği**”, KMÜ Sosyal Araştırmalar Dergisi 18(31)2016, s.1-13.
- Şener, Bülent, “**Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Göç Olgusu Ve Ulusal Güvenlik Üzerindeki Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme**”, Güvenlik Bilimleri Dergisi, 6(1), 2017, s.1-31.
- T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016 Türkiye Göç Raporu, 2017, yayın no: 40
- Thiollet, H. (2016) “Managing Migrant Labour in the Gulf. Transnational Dynamics of Migration Politics Since the 1930’s”, International Migration Institute and University of Oxford, Working Paper, Working Paper No. 131, July 2016, pp. 1-25.
- Toma, Sorana, **Ties That Bind? Networks And Gender İn International Migration The Case Of Senegal**, Nuffield College, University Of Oxford, Thesis Submitted For The Degree Of Doctor Of Philosophy, 2012.
- Tuccio, Michele, **Determinants Of Intra- Asean Migration**, Asian Development Review, vol. 34, no.1,2017, s.144-166.
- Tuzcu Ayla, Bademli Kerime, “ **Göçün Psikososyal Boyutu, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**”, 6(1)2014,s. 56- 66.
- Ulukan, Nihan Ciğerci, Ulukan, Umut, “ **Kriz ve Göç: Türkiye Gürcistan Nüfus Hareketleri Üzerine Bir Tartışma**”, Türkiye Ekonomi Kurumu, 2012/97, s. 1-11.
- Uluslararası Göç Örgütü, Göç Terimleri Sözlüğü (2. Baskı), Editörler: Richard Perruchoud ile Jillyanne Redpath- Cross, 2005.

- United Nations (2016) International Migration Report, Advanced Copy, New York.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, population Division, Internation Justice: Theory Practice Rhetoric (5), 2012, s:57- 70.
- Vatansever Kevser, **Sığınmacıların Kamplardaki Sorunları**, Savaş, Göç ve Sağlık, Türk Tabipleri birliği Yayınları, Ankara, 2016,
- Yaldız, Fırat, ‘**Uluslararası Göç Ve Diaspora İle İlişkili Kavramlar**’, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, cilt.3, sayı:2,2014, s.382- 403.
- Yaman, Fatih, ‘**Uyum ve Ötekileşme Ayırımında Suriyeli Sığınmacılar**’, KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi, Cilt:3, sayı:1, 2017, s. 91-111.
- Yıldırım Kasım, Raising The Quality İn Qualitative Resarch, Elementary Education Online, 9(1), 2010, s.79-92.
- Yıldırım, Ali, Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi, s.7-17.